ENCHIRIDION

MILITIS CHRISTIANI,

Auctore

DESIDERIO ERASMO Roterodamo.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officinâ IOANNIS MAIRE.
cIↃ IↃ C XLI.

Reverendo in Chriſto Patri ac D. D.

PAULO VOLSIO

religioſiſſimo Abbati monaſterii, quod vulgo dicitur Curia Hugonis,

DES. ERASMUS ROTERODAMUS

S. D.

QUANQUAM *libellus ille, cui titulum fecimus, Enchiridion militis Chriſtiani, quem olim uni mihi, & amiculo cuidam prorſus ἀταλφαζήτῳ ſcripſeram, minus diſplicere cœperit pater integerrime, poſteaquam tibi tuique ſimilibus video probari, quibus ut eſtis ipſi pia doctrina, & docta pietate præditi, ſcio nihil probari quod non juxta pium ſit atque eruditum: tamen propemodum etiam placere cœpit, ubi video toties jam excuſum formulis, ſemper*

 velut

velut novum efflagitari, ſi modo mihi non blandiuntur typographi. Verum illud rurſus ſepenumero male habet animum meum, quod olim amicus quidam eruditus ſalſiſſime dixit, ludens quidem ille, ſed utinam non perinde vere ac ſalſe, in libello plus conſpici ſanctimoniæ quam in libelli autore. Idque eo gravius etiam fero, quod idem uſu venit in eo, cui mutundo potiſſimum hoc laboris ſuſcipiebatur. Siquidem & is adeo ſe non revulſit ab aula, ut multo altius in dies immergatur, qua pietate neſcio, ſed omnino, quod ipſe fatetur, magna calamitate. Nec me tamen admodum miſeret amici, quo vel fortuna magiſtra reſipiſcat aliquando, qui noſtris monitis parere noluerit. Me vero licet ſemper huc enitentem, tot caſibus, tot tempeſtatibus meus exercuit genius, ut Vlyſſes Homericus præ me Polycrates quiſpiam videri poſſit. Et tamen ejus laboris me non omnino pœnitet, ſi tam multos extimulat ad veræ pietatis ſtudium. Nec ipſe tamen modis omnibus inſectandus,

Adverſa fortuna quoſdam corrigit.

Polycrates Samiorum tyrannus perpetua proſperitate uſus.

dus,

dus, ſi monitis meis parum reſpondeo. Primum, eſt aliqua pietatis pars, ex animo velle pium fieri, neque rejiciendum opinor pectus, talibus intentum cogitationibus, etiamſi conatum aliquando deſtituat ſucceſſus. Semper hoc agendum in omni vita, & crebro retentatum, ſuccedet aliquando. Bonam autem itineris perplexi partem confecit, qui viam probe didicit. Nihil igitur me movent quorumdam ſcommata, qui libellum hunc ceu parum eruditum aſpernantur, & qui vel ab elementario quovis ſcribi poſſit, quod nihil tractet Scoticarum quæſtionum, quaſi ſine his nihil omnino ſit eruditum. Sit ſane parum acutus, modo ſit pius. Non reddat inſtructos ad palæſtram Sorbonicam, modo reddat inſtructos ad tranquillitatem Chriſtianam. Non faciat ad diſputationem Theologicam, modo faciat ad vitam Theologicam. Quorſum autem attinet hoc tractare, quod nemo non tractat? Quis hodie non verſatur in quæſtionibus Theologicis, aut quid aliud agunt gymna-

ſiorum examina? Tot pene ſunt in Sententiarum libros commentarii, quots Theologorum nomina. Quis Summulariorum modus aut numerus, aliud ex alio miſcentium ac remiſcentium, & pharmacopolarum ritu, ex novis vetera, ex veteribus nova, è pluribus unum, ex uno plura ſubinde fingentium ac refingentium? Qui fiet ut hujuſmodi voluminum moles, nos ad recte vivendum inſtituant, quæ ne per omnem quidem vitam vacet evolvere? Veluti ſi medicus morbo præſentaneo laboranti præſcribat, ut Iacobi à Partibus libros, ac reliquos his adſimileis omneis evolvat, illic reperturus, quo valetudinem ſarciat. At hunc interea mors occuparit, nec erit cui poſſit ſuccurri. In tanta ætatis fugacitate, parato promptoque remedio eſt opus. Quot voluminibus præcipiunt de reſtitutione, de confeſſione, de ſcandalis, deque aliis innumeris? Cumque minutatim excutiant ſingula, ſingula ſic definiant quaſi cæterorum omnium ingeniis diffidant,

Summularii pharmacopolarũ ſimiles.

Simile.

Temeritas ſingula definiendi.

imo quaſi Chriſti diffidant bonitati, dum ἰκτῶς praſcribunt, quid ille cuique facto vel pramii debeat vel ſupplicii, tamen nec inter ſe conſentiunt, nec aliquoties rem liquido explicant, ſi propius conſulantur, tanta eſt vel ingeniorum vel circumſtantiarum varietas. Porro ut omnia vere, ut omnia recte definierint, praterquam quod jejune frigideq; tractantur iſta. quoto cuique vacat tantum voluminum evolvere? aut quis poſſit ſecum Aquinatis Secunda ſecundam circumferre? Et tamen nullius non refert bene vivere, ad quod Chriſtus omnibus aditum facilem eſſe voluit, non inexplicabilibus diſputationum Labyrinthis, ſed fide ſyncera, charitate non ficta, quam comitatur ſpes qua non pudefit. Poſtremo verſentur in magnis illis voluminibus magni Rabini, qui pauci ſint oportet. At nihilo ſecius interim imperita multitudini pro qua mortuus eſt Chriſtus, conſulendum eſt. Pracipuam autem Chriſtiana pietatis portionem docuit, quiſquis ad hujus inflammavit amorem.

Diſſenſio.

Theologia paucorum, Salus omnium.

rum. Sapiens ille Rex filium inſtituens ad veram ſapientiam, non paulo plus operæ ſumit in adhortando quam in docendo, quaſi ſapientiam amaſſe, propemodum paraſſe ſit. Quod turpe eſt juriſperitis ac medicis, quorum utrique de induſtria ſuam artem reddidere difficillimam, quo ſimul & quaſtus ſit uberior, & gloria major apud imperitos, id longe turpius fuerit feciſſe in philoſophia Chriſti. Imo contra conniti par eſt, ut eam quam fieri poteſt, reddamus facillimam, & omnibus expoſitam. Neque illud ſit nobis ſtudio, ut ipſi literati videamur, ſed ut quamplurimos ad Chriſtianam vitam pelliciamus. Bellum in Turcas, *Adornatur jam bellum in Turcas, quod quocunque conſilio inſtitutum, precandum eſt, non ut paucis quibuſdã, ſed ut in commune bene vertat omnibus. Sed quid futurum arbitramur, ſi victis (neque enim univerſos opinor ferro trucidabimus) ut Chriſtum amplectantur, Occamos, aut Durandos, aut Scotos, aut Gabrieles, aut Alvaros propoſuerimus? Quid cogitabunt,*

tabunt, aut quid ſentient (ſunt enim & illi, ut nihil aliud, certe homines) ubi audierint ſpinoſas illas & inextricabileis argutias de inſtantibus, de formalitatibus, de quidditatibus, de relationibus? præſertim ubi viderint de iis adeo non convenire inter magnos illos religionis profeſſores, ut frequenter uſque ad pallorem, uſque ad convicia, uſque ad ſputa, nonnunquam & uſque ad pugnos invicem digladientur: ubi Prædicatores pro ſuo Thoma cominus atque eminus dimicantes, Minoritas contra ſubtiliſſimos ac ſeraphicos doctores junctis umbonibus tuentes: alios ut nominales, alios ut reales loqui? Si viderint rem uſque adeo difficilem eſſe, ut nunquam ſatis diſcuſſum ſit, quibus verbis de Chriſto ſit loquendum: perinde quaſi cum moroſo quopiam agas dæmone, quem in tuam ipſius perniciem evocaris, ſi quid te fefellerit in verbis præſcriptis, ac non potius cum clementiſſimo ſervatore, qui à nobis præter puram ſimplicemque vitam nihil exigit. Obſecro te per Deum

Diſcordia Theologorum.

Chriſtus animum exigit, non verba.

immortalem, quid iſtis agetur rebus, maxime ſi ſuperencilioſæ doctrinæ mores & vita ſimilis reſpondeat? Si ex ſtrepitu noſtro pluſquam tyrannico, perſpexerint ambitionem noſtram, ſi ex rapacitate avaritiam, ſi ex ſtupris libidinem, ſi ex oppreſſionibus ſævitiam, qua fronte ingeremus illis Chriſti doctrinam, ab hiſce rebus longe lateque diſcrepantem? Efficaciſſima Turcas expugnandi ratio fuerit, ſi conſpexerint in nobis elucere, quod docuit & expreſſit Chriſtus, ſi ſenſerint nos non ipſorum inhiare imperiis, non ſitire aurum, non ambire poſſeſſiones, ſed præter eorum ſalutem & Chriſti gloriam nihil omnino quærere. Hæc eſt illa Theologia vera, germana, efficax, quæ olim & philoſophorum ſupercilia, & principum invicta ſceptra Chriſto ſubegerit. Hoc agentibus nobis, aderit ipſe CHRISTUS. *Neque vero convenit, ut hoc argumento nos valde Chriſtianos declaremus, ſi quam plurimos occiderimus, ſed ſi quam plurimos ſervaverimus, non ſi multa impiorum millia ſacrificaveri-*

Vita Chriſtiana.

Quibus rebus potiſsimum expugnádi Turcæ.

Chriſtianũ eſt ſervare, non perdere.

verimus Orco, ſed ſi quam plurimos ex impiis reddiderimus pios: non ſi illos diris execrationibus devoveamus, ſed ſi piis votis ſalutem illis ac meliorem mentem à ſuperis optemus. Quod ſi hic non adſit animus, citius futurum eſt, ut nos in Turcas degeneremus, quam ut Turcas in noſtras partes pertrahamus. Et ut feliciter cadat Martis ſemper ancipitis alea, fiet ut latius fortaſſe regnet Pontifex, ut hujus Cardinales, non ut latius regnet Chriſtus, cujus regnum ita demum floret, ſi vigeat pietas, ſi charitas, ſi pax, ſi caſtitas, id quod optimi Leonis decimi ductu atque auſpiciis fore confidimus, ni quod optimum eſt conantem alio ſum raviat rerum humanarum æſtus. Ipſe Chriſtus ſeſe regni cœlorum vindicem ac principem profitetur, quod non aliter ſplendidum eſt, quam ſi triumphent cœleſtia. Neque enim ideo mortuus eſt Chriſtus, ut opes, ut copiæ, ut arma, reliquaque illa mundani regni Tragœdia, quæ quondam penes ethnicos aut certe prophanos principes fuit,

Belli exitus incertus.

Chriſti regnum.

ethnicis non ita multum abſimiles,
Docendi & hortandi prius Turcæ quam oppugnandi. *nunc ſit penes ſacerdotes aliquot. Ac mea ſententia conſultum fuerit, multo ante, quam armis experiamur, illorum animos epiſtolis ac libellis ſolicitare. Sed qualibus epiſtolis? Non minacibus, non tyrannicis, ſed quæ ſpirent vere paternam charitatem, quæ Petri Paulique pectus referant, quæ non titulum modo præferant Apoſtolicum, ſed* ἐνέργειαν *reſipiant apoſtolicam. Non quod neſciam fontem omnem ac venam Chriſtianæ philoſophiæ reconditam eſſe in Euangelicis*
Difficultas ſcripturæ ſacræ. *& apoſtolicis literis, ſed ſermo peregrinus, ac ſæpenumero perturbatus, tum figuræ tropique obliqui, tantum habent difficultatis, ut nobis etiam non raro ſudandum ſit, priuſquam intelligamus. Commodiſſimum itaque mea ſententia fuerit, ſi muneris hoc viris aliquot juxta piis ac doctis delegetur, ut ex puriſſimis fontibus Euangeliſtarum & apoſtolorum, ex*
Compendium doctrinæ Chriſtianæ. *probatiſſimis interpretibus univerſam Chriſti philoſophiam in compendium contrahant, ita ſimpliciter, ut*

tamen

tamen erudite: ita breviter, ut tamen dilucide. Quæ pertinent ad fidem, quam pauciſſimis articulis abſolvantur. Quæ ad vitam, item paucis tradantur, & ſic tradantur, ut intelligant Chriſti jugum blandum & commodum eſſe, non aſperum, ut intelligant ſeſe patres eſſe nactos non tyrannos, paſtores non prædones, ad ſalutem vocari, non ad ſervitutem pertrahi. Homines ſunt & illi, nec ferrum aut adamantem geſtant in pectore, poſſunt molleſcere, poſſunt officiis adjungi, quibus manſueſcunt & feræ. Et efficax in primis res eſt Chriſtiana veritas. Sed quibus Romanus Pontifex hoc negotii volet delegare, eadem opera mandabit, ne quid deflectant ab archetypo Chriſto. nec uſquam ad hominum affectus aut cupiditates reſpiciant. Tale quiddam utcunque mihi tum parturiebat animus, cum hoc Enchiridii cuderem. Videbam Chriſtianorum vulgus non affectibus modo, verumetiam opinionibus eſſe corruptum. Perpendebam eos qui paſtores ac doctores ſe pro-

Homines ſunt & Turcæ.

Corruptela ſeculi.

profitentur, pleroſque ad ſuum compendium CHRISTI *titulis abuti, ne quid interim commemorem de his, quorum nutu ac renutu res humana ſurſum deorsũ ἄγονται καὶ φέρονται, ad quorum vitia quantumvis manifeſta vix licet ingemiſcere. Et in tanta rerum caligine, in tantis mundi tumultibus, in tanta humanarum opinionum varietate, quò potius confugiendum quam ad vere ſacram anchoram Euangelicæ doctrinæ? Quis vere pius non videt ac ſuſpirat, hoc ſeculum longe corruptiſſimũ? Quando unquam tyrannis, quando avaritia regnavit, aut latius aut impunitius? Quando unquam plus tributum cæremoniis? Quando licentius exundavit iniquitas? Quando ſic refrixit charitas? Quid affertur, quid legitur, quid auditur, quid decernitur, niſi quod ambitionem quæſtumque ſapiat? O infelices nos, niſi* CHRISTUS *nobis aliquot ſuæ doctrinæ ſcintillulas, ſuæque mentis ceu vivas & æternas venulas reliquiſſet. In hoc igitur enitendum, ut*

omiſ-

omiſſis hominum prunis, has ſcintillas ἀναζωπυρῶμεν; nam Paulino verbo libenter utimur, has venas ſcrutemur, donec reperiamus aquam vivam ſalientem in vitam æternam. Rebus confuſis, ad Euangelia recurrendū. *Hanc noſtram terram altiſſime ſcrutamur, ut vitiorum eruamus alimenta, & Chriſti ditiſſimam terram non rimamur, ut eliciamus ſalutem animarum? Nunquam ulla vitiorum hyems ſic extinguit charitatis ardorem, quin ex hoc ſilice poſſit reſtitui. Petra* CHRISTUS: *ſed hæc* 1.Cor.10. *petra ſeminarium habet ignis cœleſtis, venas habet aquæ vivæ. Fodit olim puteos Abraham in omni ter-* Gen.16. 26. *ra, ubique ſcrutans venas aquæ vivæ. Sed eoſdem à Philiſtinis terra oppletos refodit Iſaac cum pueris ſuis, nec contentus inſtauraſſe priſtinos, fodit & novos. At rurſum movent jurgium & rixas Philiſtæi, neque tamen ille deſinit fodere. Nec his tem-* Philiſtæi noſtrorū temporū. *poribus omnino deſunt Philiſtæi, quibus terra gratior eſt vitalibus fontium ſcatebris, quippe ii qui terrena ſapiunt, & ad terrenos affectus detorquent*

quent doctrinam Euangelicam, quam cogunt humanæ ſervire ambitioni, cogunt lucris turpibus & tyrannidi ſuæ obſecundare. Quod ſi quis Iſaac, aut ſi quis ex hujus familia foderit, repereritque venam aliquam puram, protinus obſtrepunt ac reclamant, intelligentes eam venam offecturam lucris, offecturam ambitioni, etiamſi pro Chriſti gloria faciat. Mox terram injiciunt, & corrupta interpretatione venam obturant, foſſorem depellunt, aut ita certe luto ſordibuſque conſpurcant aquam, ut qui inde biberit, plus hauriat limi ſordiumque, quam liquoris. Nolunt
Hiere. 2. *ſitientes juſtitiam, de puro latice bibere, ſed adducunt ad ſuas ciſternas contritas, quæ rudera habent, aquam non habent. Sed tamen non oportet germanos pueros Iſaac, hoc eſt, veros Chriſti cultores ab hoc labore defatigari. Nam inter hos quoque volunt haberi, qui terram ingerunt Euangelicis fontibus, adeo ut inter Chriſtianos jam minime tutum ſit, Chriſtum pure docere. Tantum invaluerunt*
Phili-

Philiſtai, pro terra belligerantes, pro cœleſtibus terrena, pro divinis humana prædicantes, hoc eſt, non ea quæ faciunt adChriſti gloriam, ſed quæ ad illorum quæſtum, qui condonationes, qui compoſitiones, ſimileſque caupo- nationes redimunt. Idque faciunt hoc periculoſius, quod ſuis cupiditatibus, magnorum principum, ſummi Pontificis, atque ipſius etiam Chriſti titulos prætexunt. Atqui nemo verius ſummi Pontificis agit negocium, quam qui cœleſtem Chriſti philoſophiam pure tradit, cujus ille primus eſt doctor. Nemo de principibus melius meretur, quam qui dat operam, ut populi res quam maxime floreant, & quam minima tyrannide premantur. Sed reclamabit hic aliquis è ſcholarum agminibus: Facile eſt cuivis in genere præcipere, quid ſequendum, quid fugiendum. At quid interim reſpondebitur iis qui de tot eventis, tot caſibus conſulunt? Primum, plures ſunt rerum humanarum ſpecies: quam ut ad ſingulas poſſint haberi certa reſponſa. Deinde

Redemptores veniarũ.

Non poteſt certo reſponderi ad ſingula.

tanta

tanta eſt circumſtantiarum varietas, ut niſi his cognitis ne poſſit quidem certum reſponderi. Poſtremo haud ſcio an iſti certùm habeant quod reſpondeant, præſertim cum de pleriſque inter ſe diſſentiant. Et qui in hoc genere cordatiores ſunt, non ita reſpondere ſolent: Hoc facies, hoc fugies, ſed, hoc tutius eſt mea ſententia, hoc arbitror tolerabile. Lumen fidei. *Quod ſi nobis adſit ſimplex ac lucidus ille oculus ex Euangelio, ſi domus animi puræ fidei lucernam habeat candelabro impoſitam, facile minuta iſta ceu nebulæ diſcutientur. Si adſit Chriſtianæ charitatis regula, ad hanc omnia facile exæquabuntur.* Objectio. *At quid facias, cum hæc regula pugnabit cũ his, quæ ſunt publico ſeculorum uſu recepta, quæque principum legibus ſancita: nam & hoc non raro uſu venit. Ne damnaris, quod pro ſuo officio gerunt principes.* Solutio. *At rurſus: Noli contaminare cœleſtem illam Chriſti philoſophiam humanis decretis.* Chriſtus centrum. Circuli tres. Pri- *Maneat Chriſtus id quod eſt, centrum, ambientibus circulis aliquot. Noli ſcopum ſuo move-*

movere loco. Qui proximi Chriſto ſunt, Sacerdotes, Epiſcopi, Cardinales, Pontifices, & quorum eſt ſequi agnum quocunque ierit, puriſſimam illam partem amplectantur, & quoad licet in proximos transfundant.

mus Eccleſiaſticorum.

Secundus circulus habeat principes prophanos, quorum arma legeſque ſuo quodam modo Chriſto ſerviunt, ſive dum juſtis bellis profligant hoſtem, publicamque tuentur tranquillitatem, ſive dum legitimis ſuppliciis coercent facinoroſos. Et tamen quoniã neceſſario verſantur in his rebus, quæ cum infima fæce terræ, quæque cum mundi negotiis conjuncta ſunt, periculum eſt ne prolabantur longius: Ne bellum non pro republica, ſed pro ſua libidine gerãt: Ne juſtitiæ prætextu ſæviant & in eos, quos clementia ſanare poterat: Ne titulo dominii populum expilent, quorum res tueri debuerant.

Secundus circulus.

Porro ut Chriſtus velut ignis æterni fons, ſacerdotum ordinem proxime ad ſe trahit, ac velut igneos reddit, puros ab omni terrenæ fecis contagio: ita ſacerdotum eſt & præ-

Sacerdotum officium.

ſertim

ſertim ſummorũ, principes quoad liceat ad ſeſe vocare. Sicubi bellum ingruerit, adnitantur pontifices, ut aut componantur res citra ſanguinem, aut ſi id non poteſt, ut ſunt rerum humanorum procellæ, certe id agant, ut minus cruente geratur bellum, neve in longum propagetur. Olim & in juſtis ſuppliciis intercedebat Epiſcoporum auctoritas, & ſubinde nocentem è judicum manibus extorquebat, ut palam in epiſtolis ſuis teſtatur Auguſtinus. Sunt enim quædam ita neceſſaria ad ordinem reipublicæ, ut ea tamen Chriſtus partim diſſimularit, partim à ſe rejecerit, partim nec improbans, nec approbans velut ad ea conniveat. Non agnoſcit nummum Cæſaris nec inſcriptionem. Cenſum ita dari jubet, ſi debeatur, quaſi ad ſe non multum pertineat, modo detur Deo quod illi debetur. Adulteram nec damnat, nec palam abſolvit, tantum jubet, ne repetat admiſſum. De damnatis à Pilato, quorum ſanguinem miſcuerat cum illorum ſacrificiis, non pronunciat recte

Auguſtinus.

Quæ, & quatenus ad Eccleſiæ proceres pertinẽt.

an

an ſecus hoc paſſi ſint, tantum ſimile exitium comminatur omnibus, niſi reſipiſcant. Porro vocatus arbiter dividundæ hæreditatis palam rejicit, velut indignum ſe de rebus tam craſſis pronunciare, qui cœleſtia doceret. Contra ſunt quæ palam deteſtatur. In Phariſæos avaros, in hypocritas, in divites elatos, væ intonat: Apoſtolos nunquam acrius redarguit, quam ubi vindictæ cupiditate, aut ambitionis affectu tanguntur. Rogantibus an juſſuri eſſent ignem è cœlo deſcendere, qui exureret civitatem unde excludebantur: Neſcitis, inquit, cujus ſpiritus ſitis. Petrũ à cruce ad mundum revocare conantem, Satanam appellat. De primatu diſputantes, quot modis & quoties revocat ad diverſum affectum? Sunt item quæ palam docet ac præcipit: Non reſiſtere malo, bene mereri de inimicis, animi manſuetudinem, aliaque conſimilia. Diſtinguenda ſunt hæc, & in ſuum quæque digerenda locum. Ne protinus igitur horum quæ geruntur à principibus aut prophanis magiſtratibus

Quæ Chriſtus palam damnarit.

Quæ palã doceat.

Principũ leges medię ſunt.

bus CHRISTUM *faciamus auctorem, aut, ut nunc loquuntur, juri divino aſſeramus. Craſſa quædam ab illis tractantur, nec omnino Chriſtianæ puritatis, ſed quæ tamen inſectanda non ſint, utpote neceſſaria ad rerum ordinem tuendum. Nec enim horum miniſterio fit, ut boni ſimus, ſed ut minus mali, utque qui mali ſunt, minus noceant reipublicæ. Debetur igitur & his ſuus honos, quod utcunque ſerviant juſtitiæ divinæ, publicæque tranquillitati, ſine qua turbantur aliquoties & ea, quæ ſunt pietatis. Honerandi ſunt ubi ſuo funguntur officio, tolerandi fortaſſis ubi gerunt poteſtatem, ne quid deterius exoriatur. Sublucet enim in his quoque imago vel umbra verius divinæ juſtitiæ, quam tamen oportet longe expreſſius, evidentius, ac purius in ſacerdotum moribus ac legibus elucere. Aliter in ferro relucet imago, aliter in vitreo ſpeculo. In tertio circulo promiſcuum vulgus collocemus, veluti craſſiſſimam hujus orbis partem, ſed ita craſſiſſimam, ut tamen ad Chriſti*

Mali principes aliquando tolerandi.

Circulus tertius.

per-

pertineant corpus. Neque enim oculi tantum corporis membra ſunt, verum etiam ſuræ, pedes, ac pudenda. His ſic eſt indulgendum, ut ſemper quoad fieri poterit, vocentur ad ea quæ Chriſto ſunt potiora. Nam in hoc corpore, qui modo pes erat, oculus fieri poteſt. Et tamen ut principes ſi ſint impii, non ſunt exacerbandi conviciis, ne provocati graviores excitent Tragœdias, juxta ſententiam Auguſtini: ita populus imbecillus exemplo Chriſti, qui tanta lenitate tulit ac fovit ſuos diſcipulos, ferendus erit, ac paterna fovendus indulgentia, donec paulatim grandeſcat in Chriſto. Habet enim & pietas ſuam infantiam, habet ætatis acceſſus, habet perfectum & vegetum robur. Omnibus tamen pro ſua cuique portione ad Chriſtum eſt enitendum. Elementorum ſuus cuique locus eſt. Sed ignis qui ſummam tenet ſedem, omnia paulatim ad ſe rapit, & quoad licet in ſuam transformat naturam. Aquam eliquatam vertit in aërem, aërem extenuatum in ſe transformat.

Tolerandi infirmi, donec proficiãt.

Multa

Multa Paulus indulget Corinthiis, diſtinguens interim, quæ domini nomine proponeret perfectis, & quæ ſuo nomine indulgeret infirmis, hac ſpe tamen ut proficerent. Galatas iterum parturit, donec in eis formetur Chriſtus. Iam qui putabit hunc circulum principibus magis tribuendum, cum hoc non fuerit magna contentio. Quicquid autem extra tertium circulum erit, id ſemper & in omnibus deteſtandum, quod genus ſunt ambitio, ſtudium pecuniæ, libido, vindicta, invidia, obtrectatio, reliquaque peſtes: ſed quæ tum demum ſiunt immedicabiles, cum pietatis & officii perſona commendatæ, in ſuperiores circulos irrepunt, hoc eſt, tum juſtitiæ juriſque prætextu noſtram exercemus tyrannidem, cum per religionis occaſionẽ conſulimus quæſtui, cum Eccleſiæ defendendæ titulo mundanum venamur imperium: tum præcipiuntur velut ad Chriſti rem facientia, quæ longiſſime abſunt à Chriſti doctrina. Proinde ſcopus omnibus eſt ingerendus, ad quem enitantur. Scopus non eſt mutãdus, *Scopus*

pus autem unicus eſt, videlicet Chriſtus, & hujus doctrina puriſſima. Quod ſi pro cœleſti ſcopo terrenum proponas, non erit ad quod recte enitatur qui contendit proficere. Quod ſummum eſt, id omnibus eſt deſtinandum, ut ſaltem aſſequamur mediocria. Nec eſt quod ullum vitæ genus ab hoc ſcopo ſubmoveamus. In affectibus eſt Chriſti perfectio, non in vitæ genere: in animis eſt, non in pallijs aut cibis. Sunt inter monachos, quos vix recipit extremus circulus, & tamen de bonis loquor, ſed infirmis. Sunt inter digamos, quos Chriſtus primo dignatur circulo. Neque vero fit interim ulli vitæ profeſſioni injuria, ſi quod eſt optimum ac perfectiſſimum omnibus proponitur. Niſi forte Plato contumelioſus fuiſſe putatur in omneis civitates, quoniam in politica ſua ejuſmodi reipublicæ propoſuit exemplar, quale hactenus videre non licuit: Aut Quintilianus univerſum oratorem ordinem læſit, qui tale finxerit oratoris exemplar, qualis adhuc nullus extitit. Procul abes ab archetypo?

Omnibus ad perfectionem eſt enitendum.

typo? non rejiceris, ſed extimularis ut proficias. Non multum abes? admoneris, ut accedas propius. Neque enim quiſquam uſque adeo proceſſit, ut non habeat quo proficiat. Habet autem unumquodque vitæ genus cognata quædam degenerandi pericula: ea qui commonſtrat, non derogat ordini, ſed rem ordinis agit. Veluti, principū felicitas obnoxia eſt tyrannidi, obnoxia eſt ſtultitiæ, obnoxia adulationi: hæc qui commonſtret vitanda, bene meretur de principum ordine. Nec derogat illorum majeſtati qua gloriantur, qui demonſtrat, quibus in rebus ſita ſit vera principum majeſtas: qui illos admonet, quid jurarint in ſuſcipiendo principatu, quid debeant populo ſuo, quid magiſtratibus. Eccleſiaſtici præcones fere affines ſunt duabus potiſſimum peſtibus, avaritiæ & ambitioni. Quod ceu præſentiens primus ille ſecundum Chriſtum paſtor, admonet Epiſcopos ut paſcant gregem ſuum, non autem expilent aut deglubant: nec paſcant turpis lucri gratia, ſed ex animi prompta voluntate:

Principū vitia cōmunia,

1.Petri 5.

te: nec dominentur in ſuos, ſed exemplo vitæ provocent ad pietatem potius, quam minis aut imperio. An igitur derogare videbitur ordini ſacerdotali, qui commoneat, quibus rationibus Epiſcopi vere magni ſint, vere potentes, vere divites? Porro monachorum genus fere comitatur præter alios morbos, ſuperſtitio, ſupercilium, hypocriſis, obtrectatio. Non damnat igitur protinus horum inſtitutum, qui monet quibus in rebus ſita ſit vera religio, & quantum abſit à ſupercilio vere Chriſtiana pietas, quantum abſit à fuco germana charitas, quam pugnet cum ſyncera religione linguæ virulentia, præſertim ſi tali moderamine commonſtret quid ſit vitandum, ut nec hominem ullum notet nec ordinẽ attingat. Quid autem eſt in rebus humanis tam felix, cui non ſuæ peſtes ſint additæ? Sicut igitur adjuvat non lædit ſanitatem corporis, quiſquis indicat quæ res vitent, aut tueantur veram ſanitatem: Ita non avocat à religione, ſed adhortatur potius qui demonſtrat veræ reli-

Monachorum vulgus.

 gionis

gionis corruptelas, ac remedia. Nam audio quoſdam ſic interpretari, quaſi præceptiones hujus libelli, quoniam minus tribuunt ceremoniis, quam vellent quidam, qui plus nimio tribuunt, nec ita multum humanis conſtitutionibus, hominum animos alienent à vita monaſtica. Vſque adeo nihil tam circũſpecte dici poteſt, quod non rapiatur ab improbis vel in aliquam calumniam, vel in anſam peccandi, ut jam vix tutũ ſit quicquam recte monere. Si quis à bellis, quæ jam ſeculis aliquot ob res nihili, pluſquam ethnice gerimus, deterreat, notatur à ſycophantis, quaſi ſentiat cũ iis qui negant ullum bellum gerendum Chriſtianis. Nam hæreticos fecimus auctores hujus ſententiæ, quod Pontifex neſcio quis bellum approbare videatur. Neque tamen notatur, qui contra Chriſti & Apoſtolorum doctrinam, ad bellum quibuſlibet de cauſis ſuſcipiendum, claſſicum canit. Si quis admoneat, vere Apoſtolicũ eſſe, Turcas Chriſti præſidiis ad religionem pertrahere, potius quam armis,

Nihil nõ obnoxiũ calumniæ.

Bellum.

con-

continuo vocatur in ſuſpicionẽ, quaſi doceat, Turcas ſi impetant Chriſtianos, nullo modo coercendos. Si quis prædicet Apoſtolorum frugalitatem, & in horum temporum luxum dicat aliquid, non deſunt à quibus notetur, velut Ebionitis favens. Si quis impenſius adhortetur, ut qui conjugio copulati ſunt, magis pietate, & animorum conſenſu, quam complexu cohæreant, & ita pure colant matrimonium, ut virginitati quoad poteſt, ſimillimum ſit, in ſuſpicionẽ vocatur, quaſi cum Marcionitis omnem coitum ſpurcũ ducat. Si quis admoneat, in diatribis, præcipue Theologicis, abſit ambitioſa vincendi ſuaque tuendi pertinacia, abſit theatrica illa oſtentandarum virium ambitio: non recte defertur, quaſi ſcholas in totum damnet. Neque enim divus Auguſtinus, admonens dialecticis cavendã eſſe rixandi libidinẽ, damnat dialecticam, ſed peſtem illius oſtendit, ut vitetur. Item, ſi quis præpoſterum vulgi judicium taxet, inter virtutes primas tribuentis iis, quæ ſunt extremæ claſſis, Præpoſterum judicium de virtutibus ac vitiis.

& contra: item inter vitia vehementiſſime deteſtantis, quæ leviſſima ſunt mala, cum ſint atrociſſima, ac retrorſum, protinus in ius vocatur, quaſi vitiis faveat, quibus gravius vitium anteponit, aut quaſi damnet benefacta quibus alia præfert ut ſanctiora. Veluti ſi quis admoneat, tutius eſſe benefactis fidere, quam pontificiis condonationibus, non utique damnat illius condonationes, ſed præfert id quod ex Chriſti doctrina certius eſt. Itidem ſi quis admoneat, rectius facere eos, qui domi liberis & uxori moderandæ dent operam, quam ſi viſendi gratia Romam, Hieroſolymam, aut Compoſtellam adeant, eamq; pecuniã quam inſumunt in longam ac periculoſam profectionem, ſanctius in bonos ac veros pauperes erogari, nõ damnat pium illorum affectum, ſed antefert id quod propius eſt veræ pietati, Iam vero non noſtrorum modo temporum eſt, quædam vitia ſic deteſtari, quaſi ſola ſint, cum cæteris ita blandiamur, quaſi vitia non ſint, cum ſint illis quæ ſic exeçramur atrociora. Queritur in epi-

ſtolis

ſtolis ſuis Auguſtinus, unum libidinis crimen apud Afros imputari ſacerdotibus, cæterum avaritiæ temulentiæq́ vitium pene laudi verti. Vnum illud tragicis modis exaggeramus, terque quaterque horrendum facinus, iiſdem manibus tractare corpus Chriſti, quibus attrectaris corpus meretricis. Nec deſunt qui nimium tragice auſint publicitus aſſeverare, leviorem eſſe culpam, ſi mulier habeat rem cũ bruta pecude, quam cum ſacerdote. Horum impudentiam qui refellit, non continuo favet impudicis ſacerdotibus, ſed admonet ea negligi quæ magis erant exaggeranda. Eſt ſacerdos aleator, eſt bellator aut gladiator, eſt totus indoctus, totus prophanis rebus immerſus, malorum principum malis obſequiis deditus, in hunc non itidem vociferantur, qui totus prophanus tractet ſacroſancta myſteria. Eſt ſacerdos ſycophanta qui lingua virulenta, mendaciiſque confictis lacerat famam hominis nihil commeriti, imo bene meriti, cur hic non vociferamur: O ſcelus horrendum! Tun lingua

Sacerdos malus.

Tartareo veneno tincta, tun ore quo jugulas innocentem, & conficis & ſumis corpus illius, qui pro impiis etiã mortuus eſt? At hoc mali ſic negligimus, ut hinc pene laudem ferant, qui religionem religioſiſſimam profitentur. Reprehendi merentur qui pernicioſo populi exemplo palam concubinas domi alunt. Quis neget? Sed hic morbus non paulo eſt inviſior Chriſto. Non damnat igitur butyrum qui illi præfert mel, nec probat febrim qui monet phreneſim eſſe magis vitandam. Neque facile dictu ſit, quanta morum lues ex hujuſmodi præpoſteris judiciis naſcatur. Iam quædam ita recepta ſunt in ordinẽ virtutum, ut perſonam pietatis habeant verius quam vim pietatis, adeo ut niſi circumſpecte agas, pietatem veram prorſus extinguant. Si mediocris religionis peſtis latuiſſet in cæremoniis, Paulus non tam acriter in omnibus ſuis epiſtolis in eas deſtomacharetur.

Cæremoniæ in rebus mediis.

Neque tamen uſquam damnamus moderatas cæremonias, at non ferimus in his puppim ac proram (quod dici

dici ſolet) ſanctimoniæ conſtitui. Divus Auguſtinus vetuit etiam ne clerici quos domi alebat, notabili veſtitu uterentur, ſed ſi commendari vellent populo moribus commendarentur, nō veſtibus. Nunc quam novi, quam prodigioſi cultus? Neque tamen hoc inſector. Illud demiror, plus ſatis his tribui, quæ fortaſſis jure reprehendi poterant, rurſus tam parum tribui his, quæ ſola conveniebat ſpectari. Nō inſector convitiis, quod Franciſcani ſuam, Benedictini ſuam amplectantur regulam, ſed quod quidam illorum plus illis tribuunt, quam Euangelio. Quod utinam non in pleroſque iſtorum competat. Non inſector quod alii piſcibus victitant, alii leguminibus aut herbis, alii ovis, ſed admoneo, vehementer errare eos, qui Iudaico animo ex his juſtitiæ perſuaſionem induunt, ex hujuſmodi nugis ab homuncionibus repertis, ſe cæteris anteponunt, cum iiſdem pro nullo vitio habeatur famam alienam mendaciis inceſſere. De ciborum delectu nihil uſquam præcipit Chriſtus, nihil Apo-

Regulæ hominū.

 ſtoli.

ſtoli. Paulus ſæpe dehortatur. Virulentam obtrectationẽ execratur Chriſtus, deteſtantur Apoſtolicæ literæ: & tamen illic volumus religioſuli videri, hic fortes ſumus & intrepidi. Hæc qui admonet, cum in genere, tum amanter, quæſo num is religionem

Objectio. *videtur lædere? Quis autem tam demens ſit, ut proferendis in lucem monachorum vitiis, velit haberi diſertus? At metuunt iſti, ne ſuos habeant minus dicto audientes, tum ne pauciores ambiant in illorum cooptari gregem. Imo nemo magis obedit, atque ut verbo utar Paulino, πειθαρχεῖ, quã qui hauſto Chriſti ſpiritu liber eſſe cœperit. Vera charitas omnia boni conſulit, omnia ſuffert, nihil detrectat, obedit præpoſitis non ſolum benignis, verum etiam aſperis ac difficilibus.*

Non abutendum aliena obediẽtia. *Sed tamen hoc interim cavendum præpoſitis, ne alienam obedientiam in ſuam vertant tyrannidem, & ideo malint eos ſuperſtitioſos quam pios, quo magis ad omnem nutum obſerviant. Patres appellari gaudent. Atqui quis eſt patrũ carnalium, qui*

ſuos

ſuos liberos optet ſemper infantes eſſe, quo magis regnum in illos exerceat pro ſua libidine? Rurſus qui proficiunt ad Chriſti libertatem, hoc in primis cavere debent, ne quod admonet Paulus, libertatem faciant prætextũ carni, aut ne juxta Petri doctrinam, libertatem faciant velamen malitiæ. Quod ſi unus aut alter hac libertate ſit abuſus, non continua par eſt ob id omneis in perpetuo Iudaiſmo continere. Comperiet quiſquis obſervarit, nullum inter iſtos arctius aſtringere laqueos cæremoniarum, quam qui ſub hoc prætextu regnant, & ventri ſuo vivunt, non Chriſto. Iam vero non eſt quod metuant, ne non propagetur Eſſenorum genus, in tanta ingeniorum & animorum varietate: qua fit, ut nihil etiam ſit uſquã tam abſurdum quod non expetatur à multis. Quanquam magis optandum iſtis, ut ingenuos ac veros habeant religionis profeſſores quam ut multos. Atque utinam id lege cautum eſſet, ne quis ante trigeſimum annum ejuſmodi laqueis implicaretur, antequam ipſe ſibi no-

tus ſit, aut cognita veræ religionis vis.
Mat. 23. *Cæterum iis qui Phariſæorum exemplo ſuum agunt negotium, obeuntes terras ac maria, quo faciant unum proſelytum, nuſquam deerunt adoleſcentes rerum imperiti, quos in naſſam illectent, & quos captent. Ingens ubique ſtultorum ac ſimplicium eſt numerus. Ego certe ſic optarim, nec dubito quin idem optent omnes vere pii, Euangelicam religionem ſic omnibus eſſe penitus cordi, ut hac contenti, Benedictinam aut Franciſcanam nullus ambiat, nec dubito quin idem optet ipſe Benedictus ac Franciſcus. Applaudit Moſes Chriſti gloria obſcuratus: applauderent & ii, ſi nobis amore legis Euangelicæ ſorderent humanæ conſtitutiones. Vellem univerſos Chriſtianos ita vivere, ut qui nunc ſoli religioſi vocantur, parum religioſi viderentur: quod & hodie in non paucis verum eſt, cur enim manifeſta diſſimulemus? Et tamẽ olim prima monaſticæ vitæ origo, ſeceſſus erat ab idololatrarum ſævitia. Mox, hos ſequentium monachorum inſtituta, nihil*

Omnia cedunt Chriſti gloriæ.

aliud

aliud erant quam revocamenta ad Chriſtum. Principũ aulæ titulo magis quam vita quondam erant Chriſtianæ. Epiſcopos mox ambitionis & avaritiæ morbus corripuit. Vulgus item à primitiva illa charitate refrixit. Hinc ſeceſſum captavit Benedictus, & poſt hunc Bernhardus, deinde alii atque alii. Conſpiratum eſt à paucis non in aliud, quam in purum ac ſimplicem Chriſtianiſmum. Deinde temporis progreſſu paulatim cum opibus accreverunt cæremoniæ, refrixit germana pietas ac ſimplicitas. Et cum videamus paſſim monaſteria ad mores plus quam prophanos degeneraſſe, tamen novis inſtitutionibus oneratur mundus, quaſi non & ii paulo poſt eodem ſint prolapſuri. Olim, ut dixi, ſeceſſus erat monachorum vita. Nunc ii vocantur monachi, qui toti in meditullio negociorum mundanorum verſantur, plane tyrannidem quandam in rebus humanis exercentes. Et tamen ii ob cultum, ob titulum, neſcio quem, tantũ arrogant ſibi ſanctimoniæ, ut cæteros Vnde cæremoniæ.

præ

præ ſe non habeant pro Chriſtianis. Cur ſic arctamus Chriſti profeſſionem, quam ille latiſſime voluit patere? Si magnificis vocabulis commovemur, quæſo te, quid eſt civitas, quam magnum monaſterium? Monachi abbati ſuo parent, aut præpoſitis, cives Epiſcopo ac paſtoribus ſuis obſequuntur, quos ipſe CHRISTUS *præfecit, non hominum auctoritas. Illi vivunt in ocio, & aliena liberalitate ſaginantur, in commune poſſidentes, quod citra ſudorē illis obvenit (nihil enim interim dicam de vitioſis) iſti, quod ſua pepererunt induſtria, pro ſuis quiſque facultatibus impertiunt egentibus. Iam vero quod ad caſtitatis votum attinet, non auſim explicare quantulum interſit inter cœlibatum & caſtum matrimonium, Poſtremo non admodum in eo deſiderabimus tria illa vota ab hominibus reperta, qui primum illud & unicum votum, quod in baptiſmo non homini ſed Chriſto nuncupavimus, ſynceriter pureque ſervarit. Iam ſi ex utroque genere malos cum malis conferas, ex-*

tra

tra controverſiam potiores ſunt hi: ſin bonos cum bonis, minimum eſt diſcrimen, ſi tamen eſt ullum, niſi quod religioſiores videntur, qui minus coacti præſtant religionem. Supereſt igitur, ut nemo vel ſibi ſtulte placeat ob vitæ genus ab aliis diverſum, vel alienum inſtitutum deſpiciat damnetve. Verum in omni vitæ genere ſit hoc omnium commune ſtudium, ut pro ſua quiſque virili, ad Chriſti ſcopum omnibus præfixum enitamur, & ad id invicem nos cohortemur, atque etiam adjutemus, nec invidentes iis qui nos in hoc ſtadio præcurrunt, nec faſtidiẽtes imbecilles, qui nos aſſequi nondum poſſunt. Denique cum quiſq; quod potuit præſtitit, ne fiat ſimilis Euangelico illi Phariſæo, qui ſua benefacta jactat apud Deũ: Iejuno bis in ſabbato &c. ſed juxta Chriſti conſilium dicat, & dicat ex animo, dicat ſibi non aliis modo: Servus inutilis ſum: quod debui facere, feci. Nemo verius fidit, quam qui ſic diffidit. Nemo longius abeſt à vera religione, quam qui ſibi valde videtur religioſus. Nec unquã

Nullũ vitæ genus reprehendendum.

pejus

pejus agitur cum pietate Chriſtiana, quam cum quod eſt mundi, ad Chriſtum detorquetur, cumque hominum auctoritas divina præfertur. In unũ illud caput conſpiremus oportet, ſi vere Chriſtiani eſſe volumus. Porro qui ad Chriſtum vocanti homini paret, Chriſto paret, non homini. Et qui fucatos homines, ſævos & imperioſos, non docentes ea quæ faciant ad religionem, ſed ad ſuam tyrannidem, tolerat, is Chriſtianam præſtat patientiam, modo quæ præcipiunt, calamitoſum faciant tantum, non etiam impium. Alioqui conveniet Apoſtolicum illud reſponſum habere in promptu: Deo obedire oportet potius quàm hominibus. Sed jam dudum epiſtolarem modum exceſſimus, adeo nos fallit tempus cum amico ſuaviſſimo jucundiſſime confabulanteis. Liber Frobenianis formulis veluti renatus, multoque quam antea nitidior & emendatior in tuum ſinum advolat. Adjecta ſunt fragmenta quædam veterum ſtudiorum noſtrorum. Viſum eſt autem tibi potiſſimum hoc quicquid eſt

Quatenus parendum malis prælatis.

æditionis adjungere, ut qui ex Eraſmo recte vivendi præceptiones ſumpſerit, à Volzio protinus ad manum habeat exemplum. Bene vale pater optime, ac veræ religionis eximium decus. Admone Sapidum meis verbis, ut ſibi vere ſapiat, hoc eſt, ſui ſimilis eſſe pergat, VVimphelingium, ut adornet τὴν πανοπλίαν, *mox cum Turcis conflicturus: quandoquidem jam ſatis diu bellum gerit cum concubinariis. Spes eſt fore, ut illum aliquando videamus Epiſcopum, mitra bicorni pedoque conſpicuum, ſublimem mula vehi. Sed extra jocum, & hos, & Ruſerum, cæteroſque amicos meo nomine multum ſalvere jubebis. Eraſmi tui ſalutem interdum puris votis piiſque precibus Chriſto Optimo Max. commendato. Baſileæ, pridie Virginis matris aſſumptæ. Anno* M. D. XVIII.

Ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος ποιοῦ θεόν.

LIBEL-

LIBELLUS LOQUITUR.

NIl moror aut laudes, levis aut convitia vulgi:
Pulchrum eſt, vel doctis, vel placuiſſe piis.
Spe quoque majus erit, mihi ſi contingat utrumque.
Cui Chriſtus ſapit, huic ſi placeo, bene habet.
Vnicus ille mihi venæ largitor Apollo,
Sunt Helicon, hujus myſtica verba, meus.

EN-

ENCHIRIDION MILITIS CHRISTIANI.

ERASMUS ROTERODAMUS *amico cuidam aulico* S. D.

EFflagitaſti non mediocri ſtudio, frater in domino dilectiſſime, ut tibi compendiariam quandam vivendi rationem præſcriberem, qua inſtructus, poſſes ad mentem Chriſto dignam pervenire. Ais enim te jam pridem aulicæ vitæ pertæſum, hoc tecum agitare, quo pacto queas Ægyptum una cum ſuis & vitiis & delitiis effugere, ac Moſe duce ad virtutum iter feliciter accingi. Quo mihi charior es, hoc impenſius gratulor tuo tam ſalutari propoſito, quod ſpero, vel citra noſtram operam fortunabit provehetque ipſe,

ipſe, qui dignatus eſt excitare. Ego tamen nimis quam libens parui vel homini tam amico, vel tam pia poſtulanti. Tu modo annitere, ne vel ipſe noſtrum officium ſine cauſa videare flagitaſſe, vel ego ſine fructu tuæ morem geſſiſſe voluntati. Immo votis communibus benignum illum Ieſu Spiritum imploremus, ut & mihi ſcribenti ſuggerat ſalubria, & tibi ea reddat efficacia.

Vigilandum eſſe in vita.

PRincipio etiam atque etiam memineris oportet, nil aliud eſſe vitam mortalium, niſi perpetuam quandam militiam, teſte Iob, milite longe cum exercitatiſſimo, tum invictiſſimo, nimiſque falli vulgus hominum, quorum animos mundus hic præſtigiator blandiſſimis ludibriis tenet occupatos, qui perinde ac ſi jam debellatum ſit intempeſtivas agunt ferias: neque prorſus aliter, quam in certiſſima pace, mirum quan-

Cap. 7.

Præſtigiæ mundi.

Pax pax, & non eſt pax.

quanta vivant ſecuritate, quamque ocioſi in utramque dormiant aurem, cum ſine fine tot ferratis vitiorum copiis oppugnemur, tot captemur artibus, tot appetamur inſidiis. Ecce tibi ſuperne in tuum exitium pervigiles excubant, nequiſſimi dæmones, mille dolis, mille nocendi artibus in nos armati, qui mentes noſtras telis igniferis, lethalique tinctis veneno, moliuntur è ſublimi configere, quibus quidem neque Herculi, neque Cephalo fuit ullum jaculum certius, niſi impenetrabili fidei ſcuto excipiantur. Tum rurſus à dextra levaque, à fronte pariter atq; à tergo mundus hic nos oppugnat, qui juxta Ioannis vocem, totus in vitiis eſt conſtitutus, eoque Chriſto tum infeſtus, tum etiam inviſus. Neque vero ſimplex oppugnandi ratio: interim enim rebus adverſis, velut aperto Marte ſæviens, animi mœnia gravi quatit ariete: interim ingentibus quidem, ſed vaniſſimis promiſſis ad

Hoſtes varii è ſublimi.

Vicini.

Varia oppugnandi via.

proditionem ſolicitat: interim a-
ctis oblique cuniculis, inexpecta-
tus adrepit, ut inter oſcitantes ac
Hoſtes inferi, ſecuros opprimat. Poſtremo infer-
ne quoque lubricus ille anguis,
primus pacis noſtrę proditor, nunc
in virenti gramine concolor abdi-
tus, nunc in cavernis illis ſuis deli-
teſcens, centenis contortus volu-
minibus, non deſinit mulieris no-
ſtræ ſemel corruptæ calcaneis inſi-
diari. Mulierem autem carnalem
hominis partem intellige: Hæc eſt
Mulier affectus. enim Eva noſtra, per quam verſu-
tiſſimus ſerpens, ad mortiferas vo-
luptates mentem noſtram illectat.
Hoſtis domeſticus. Porro autem quaſi parum ſit ſic
undiq; tantum hoſtium immine-
re, intus denique in ipſis animi pe-
netralibus hoſtem ferimus pluſ-
quam familiarem, pluſquam do-
meſticum, quo ut nihil interius, ita
nihil poteſt eſſe periculoſius. Hic
eſt vetus ille & terrenus Adam,
conſuetudine pluſquam civis, ſtu-
dio pluſquam hoſtis, quem neque
arcere vallo licet, neq; caſtris exi-

gere

gere fas eſt. Hic nobis centenis eſt obſervandus oculis, ne forte Dei pręſidium aperiat dęmonibus. Ergo cum tam formidabili, tamque difficili bello diſtringamur omnes, cumque nobis res ſit cum hoſtibus tam multis, tam in noſtram perniciem juratis atque devotis, tam vigilantibus, tam armatis, tam perfidis, tam exercitatis: nos male ſani, contra non arma capimus? non excubias agimus? non omnia ſuſpecta habemus? Sed perinde ut in rebus bene pacatis, ſupini ſtertimus, ceſſamus, voluptamur, atq; cuticulam (ut ajunt) curamus ocioſi. Neque omnino ſecus, quam ſi iſta vita noſtra Græca ſit compotatio, non bellum, ita pro caſtris & pellibus, in cubilibus volutamur. Pro duris armis, roſis & Adonidis deliciis redimimur, pro militaribus ſtudiis, luxu & ocio indulgemus, pro Martiis telis, citharam imbellem tractamus, quaſi vero non iſta pax bellum ſit omnium teterrimum. Etenim qui

cum

cum vitiis pacem iniit, cum Deo in baptiſmate percuſſum fœdus violavit. Et tu veſane clamas pax pax, cum Deum habeas inimicum, qui ſolus & pax eſt, & pacis auctor. Clareq; reclamat ipſe per os Prophetæ, non eſt, inquiens, pax impiis. Neque enim prorſus alia eſt cum illo pacis conditio, niſi dum in hoc præſidio corporis militamus, odio capitali ſummaque vi, cum vitiis belligeremur. Alioqui ſi cum iis nobis conveniet, eum qui ſolus poteſt, amicus beare, inimicus perdere, bis hoſtem ſumus habituri, ſimul quod ab illis ſtamus, cum quibus ſolis nihil convenit Deo (quid enim conveniat luci cũ tenebris?) ſimul quod ingratiſſimi, pactam illi fidem non præſtamus, & ſanctiſſimis cæremoniis ictum fœdus nefarie ſolvimus. An neſcis ô Chriſtiane miles, jam tum cum vivifici lavacri myſteriis initiabaris, nomẽ dediſſe te duci Chriſto, cui bis vitam debebas, pariter & donatam & reſtitu-

Non eſt pax impiis.

ſtitutam, cui pluſquam teipſum debebas? Non ſuccurrit te verbis conceptis,in tam benigni imperatoris juraſſe ſententiam,ejus ſacramentis, veluti donariis auctoratum, tuumque ipſius Diris devoviſſe caput, ſi minus pacto ſtares? Quorſum attinebat crucis characterem imprimi fronti tuæ, niſi ut quoad viveres,ſub illius ſigno militares?Quorſum pertinebat ſacro illius perungi ceromate, niſi ut cum vitiis æternum luctamen ingredereris?Quantus pudor,quanta pene publica humani generis execratio,cum à duce principe deficit homo? Tu cur ludibrio habes Chriſtum ducem tuum? neque metu illius coërcitus, cũ ſit Deus, neque amore prohibitus, cum tua cauſa ſit homo?Cujus etiam vocabulum præ te ferens,admoneri debebas,quid illi promiſeris. Cur ad hoſtem, unde te ſemel precio ſanguinis ſui redemit, perfidus deſciſcis? cur bis transfuga in hoſtilibus caſtris meres? Qua fronte au-

Symbola baptiſmi.

Chriſtiani titulus.

C des

des contra tuum regem ſigna infeſta tollere, qui pro te vitam impendit? Nam qui pro illo non ſtat,
Luc.cap. 11. ut dixit ipſe, contra illum ſtat, & qui cum illo non colligit, diſpergit. Meres autem non ſolum fœdo titulo, ſed etiam infeliciſſimo ſtipendio. Vis audire ſtipendium tuum, tu quiſquis mundo militas? En tibi Paulus Chriſtianæ militiæ ſignifer reſpondet, Stipendium inquiens peccati mors. Quis vel ſpecioſam militiam ſuſcipiat, ſi mors propoſita ſit corporis? Tu vero tam fœdam toleras, animę mortem mercedis loco reportaturus? In bellis iſtis inſanis, quæ cum hominibus homines, vel ferina rabie, vel certe miſera neceſſitate gerunt, nonne vides ſi quando militum animos, vel prædæ promiſſæ magnitudo, vel formidata victoris crudelitas, vel opprobratæ pudor ignaviæ, vel laudum denique cupido ſtimulavit, quam alacribus ſtudiis, quicquid eſt laboris exhauriant, quam vilem habeant vitam, quan-

quanto ardore certatim in hoſtem adverſum rapiantur? Et quantula, quæſo te, merces miſeris tanto diſcrimine, tantoque ſtudio petitur? Nempe ut ab homunculo imperatore collaudati, militari fremitu, caſtrenſique atque incondita cantiuncula celebrentur, ut corolla graminea, aut quernis frondibus cingantur, ut peculii pluſculum domum referant. Nos contra, neque pudore, neque præmio accendimur, cum eundem habeamus noſtri certaminis ſpectatorē, quem habituri ſumus & remuneratorem. Quæ vero victori præmia propoſuit noſter Agonothetes? profecto non tripodas, aut mulos, qualia apud Homerum Achilles, apud Maronem Æneas, ſed quæ neque oculus vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis adſcenderunt, & hæc quidem interim veluti laborum ſolatia impertit adhuc dimicantibus. Quid deinde? felicem immortalitatē. Sed in ludicris illis certaminibus, in

quibus potiſſima præmii pars gloria eſt,& victi ſua munera ſortiuntur: Nobis ſummo atque ancipiti periculo res geritur,neque de laude, ſed de capite certatur. Et ut ſumma merces propoſita gnaviter operam navanti: ita ſumma decreta pœna deſertori.Cœlum promittitur ſtrenue pugnanti, & non incaleſcit generoſæ mentis vivida virtus,tam felicis præmii ſpe?Præſertim promiſſi auctore illo,qui tã fallere non poteſt, quam non eſſe nequit. Geruntur omnia ſub oculis cuncta contuentis Dei, habemus univerſum cœli cœtum noſtri conflictus ſpectatorem, & non vel pudore accendimur? Collaudabit ille virtutem noſtram, à quo probari ſuprema felicitas eſt. Quin hanc gloriam, vel vitæ diſpendio petimus? Ignavũ pectus eſt,quod nullis præmiis excitatur, at ſolent & ignaviſſimi malorum metu expergeſieri. Et illic quidem hoſtis, ut ſit violentiſſimus, in fortunas atque in corpus ſævit. Quid autem

tem amplius in Hectorem potuit crudeliſſimus victor Achilles? At hic ſævitur in immortalem tui partem. Neque cadaver tuum circum ſepulchrum trahitur, ſed corpus pariter atque anima ad inferos demergitur. Illic extrema calamitas, ut animam à corpore victor gladius auferat, hic ipſi animæ ſua vita eripitur Deus. Naturæ eſt interire corpus, quod etiamſi nullus occidat, tamen non emori non poteſt. At animam mori, infelicitatis extremæ eſt. Corpuſculi vulnera quanta cautela depellimus, quanta ſolicitudine medemur, & animæ vulnera negligimus? Corporis interitum immane quantum horremus, propterea quod oculis videatur corporeis: Animam vero morientem quoniam nemo videt, pauci credunt, pauciſſimi formidant, cum ſit hæc mors illa morte tanto atrocior, quanto corpori præſtat anima, quanto animæ Deus. Vis tibi conjecturas quaſdam commonſtrem, quibus ani-

mæ deprehendas vel morbum,vel interitum?Male concoquit ſtomachus,cibum non continet: corporis morbum intelligis. Non tam panis cibus eſt corporis, quã animæ cibus verbum Dei. Id ſi tibi amarum eſt,ſi nauſeam ſapit,quid adhuc dubitas, quin animæ tuæ palatum, morbo ſit infectum? Si non continet,ſi non concoctum in viſcera trajicit, evidens habes argumentum valetudinariam eſſe animam. Cum genua labant, & membra vix ægra trahuntur, corpus male habere cognoſcis,& non colligis animi morbum, cum ad omnia pietatis officia languet, nauſeatque, cum ne levi quidem contumeliæ ferendæ robur ſuppetit,cum paululo pecuniolę diſpendio frangitur? Poſteaquam oculos deſtituit viſus, ubi deſierunt audire aures, poſteaquam conſtupuit omne corpus; nemo dubitat, quin emigrarit anima. Tu cum habeas cordis oculos obſcuratos, & evidentiſſimum lumen, quod eſt veritas,

Languor animæ.

Mors quid agat.

veritas, non videas, cum vocem divinam internis auribus non percipias, cum omni prorſus ſenſu careas, vivere credis animam? Vides fratrem indigna patientem, nihil commovetur animus, modo tua res ſit incolumis. Cur nihil hic ſentit anima? Nempe quia mortua. Quare mortua? Quia non adeſt illius vita, Deus. Siquidem ubi Deus, ibi charitas. Deus enim charitas eſt. Alioqui ſi vivum es membrum, cur ulla pars corporis dolet, te non modo non dolente, verum ne ſentiente quidem. Accipe ſignum, non paulo etiam certius. Defraudaſti amicum, commiſiſti adulterium, capitale vulnus accepit anima, & tamen adeo tibi non dolet, ut etiam quaſi de lucro gaudeas, jacteſque, quod turpiter admiſiſti; certum habe mortuam jacere animam. Non vivit corpus, ſi punctionem aciculæ non ſentiat, & vivet anima, quæ tanti vulneris ſenſu vacat? Audis quempiam ſermones impios, tumidos, Cadaver animæ.

maledicos, impudicos, obſcœnos
proferentem, verbis rabioſis in
proximum debacchantem, cave
putes iſti homini vivam eſſe ani-
mam: jacet in ſepulchro pectoris
putre cadaver, unde ejuſmodi fœ-
tores exhalantur, & proximum
quenque inficiunt. Chriſtus Pha-
riſæos ſepulchra dealbata vocat.
Quid ita? Nempe quia mortuam
animam ſecum circumferebant.
Et regius ille propheta: Sepul-
chrum, inquit, patens guttur eo-
rum, linguis ſuis doloſe agebant.
Piorum corpora templa ſunt Spiri-
tus ſancti. Impiorum, ſepulchra ca-
daverum, ut potiſſimum in eos
quadret illa grammaticorum ety-
mologia, σῶμα quaſi σῆμα. Sepul-
chrum pectus, guttur & os, hiatus
ſepulchri. Neque ullum corpus
mortuum tam eſt deſtitutum ani-
ma, quam mortua eſt anima reli-
cta à Deo. Neque ullum corpo-
reum cadaver ſic obolet naribus
hominum, ut fœtor animæ ſepul-
tæ jam quatriduum offendit nares
divi-

verba Dei loqueretur, ſi illic adeſſet vita Deus. Contra in Euangelicis literis Chriſto dicunt diſcipuli: Domine quo ibimus? verba vitæ habes. Cur ita tandem verba vitæ? nempe quod ab ea manarent anima, à qua nunquam vel momento diſceſſerat divinitas, quæ &nos vitæ reſtituit immortali. Sed ægrotanti corpori paulo Remedia. ſuccurrit medicus. Corpus exanime non raro revocarunt ad vitam & homines pii. Animam vero mortuam, non niſi ſingulari gratuitaq; virtute reſuſcitat Deus, ac ne reſuſcitat quidem, ſi mortua corpus reliquerit. Tum corporeæ mortis aut nullus, aut certe breviſſimus eſt ſenſus, animæ ſempiternus. Et cum alioqui plus quam mortua ſit, tamen ad mortis ſen-

 ſum

ſum quodammodo eſt immortalis. Proinde cum tam novo periculo nobis ſit dimicandum, quis ille ſtupor, quæ ſecuritas, quæ ſupinitas animi noſtri, quem tanti mali metus non acuit? At è diverſo nihil eſt quod te vel periculi magnitudo, vel hoſtium copiæ, vires, artes, conſternent animo. Succurrit quam gravem habeas adverſarium, ſuccurrat è regione, quam præſentem habeas opitulatorem. Innumerabiles adverſum te, ſed qui pro te ſtat, unus plus poteſt omnibus. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Si ille ſuſtinet, quis dejiciet? Tu modo victoriæ votum toto pectore concipe. In mentem veniat, non tibi cum integro hoſte rem eſſe, ſed cum eo qui jam olim fractus, fuſus, exutus atque adeo triumphatus ſit à nobis, ſed in Chriſto capite noſtro, à quo procul dubio viciſſim vincetur & in nobis. Tu modo cura ut ſis in corpore, & omnia poteris in capite. In teipſo quidem nimis es imbecillis,

cillis, in illo nihil non vales. Proinde ne anceps quidem eſt noſtri Martis exitus, propterea quod neutiquam à fortuna pendeat victoria, ſed ea omnis in manu ſita ſit Dei, ac per eum noſtris quoque in manibus. Nemo hic non vicit, niſi qui vincere noluit. Auxiliatoris benignitas nulli defuit unquã: ſi caveris ne benignitati illius deſis ipſe, viciſti. Pro te pugnabit, & liberalitatem ſuam tibi pro merito imputabit. Victoriam omnem illi feras acceptam oportet, qui primus & ſolus à peccato immunis, peccati tyrannidem oppreſſit, verum ea tibi non ſine tua continget induſtria. Nam qui dixit, confidite, quia ego vici mundum, magno te vult animo eſſe, non ſecuro. Ita demum per illum vincemus, ſi illius exemplo pugnabimus. Quare ſic inter Scyllam Charybdimque medius quidam curſus eſt obtinendus, ut neque divina gratia fretus, ſecurius agas atque ſolutius, neque belli difficultatibus exani- Ioan.16.

matus, animum ſimul cum armis abjicias.

De armis Militiæ Christianæ.

ATque illud in primis arbitror ad hujus militiæ diſciplinam pertinere, ut quam maxime cognitum, meditatumque habeas, quo potiſſimum armorum genere, quibus cum hoſtibus oporteat congredi. Tum ut ea ſemper in expedito habeas, ne quando poſſit inſidiator ille verſutiſſimus, inermẽ opprimere atque inopinantem. In veſtris bellis non raro licet interquieſcere, vel cum hybernat hoſtis, vel cum intercedunt induciæ. Nobis donec in hoc corpore militamus, ne digitum quidem, ut ajunt, tranſverſum licet ab armis diſcedere. Numquam non ſtandum pro caſtris, nunquam non excubandum, quia nunquam ceſſat hoſtis noſter. Immo cum tranquillus eſt, cum fugam aut inducias ſimulat, tum vel maxime molitur inſidias, neque unquam cautius

Nunquã ceſſandũ Chriſtiano.

excu-

excubias oportet agere, quam cū pacis ſpeciem exhibet, nunquam minus trepidandum, quam cum aperto Marte nos adoritur. Ergo prima cura ſit, ne inermis ſit animus. Armamus corpuſculum hoc, ne timeamus ſicam latronis, non armabimus mentem, ut in tuto ſit? Armati ſunt hoſtes ut perdant, nos piget arma capere ne pereamus? Vigilant illi ut perimant, nos non vigilamus, quo ſimus incolumes? Sed de armatura Chriſtiana ſpeciatim ſuo loco dicetur. Interim ut ſummatim dicam, duo præcipue paranda ſunt arma ei, cui ſit cum ſeptem illis gentibus Chananæo, Cethæo, Amorræo, Pherezæo, Gergezæo, Evæo, Iebuſæo, hoc eſt, cum univerſa vitiorum cohorte pugnandum, quorū ſeptem capitalia potiſſimum numerantur, precatio, & ſcientia. Semper armatos eſſe vult Paulus, qui ſine intermiſſione jubet orare. Precatio pura in cœlum ſubducit affectum, arcem videlicet hoſtibus inacceſ-

acceſſam. Scientia ſalutaribus opinionibus communit intellectũ, ita ut neutram alteri deeſſe oporteat. Alterius ſic altera poſcit opem res, & conjurat amicæ. Illa quidem exorat, ſed hæc ſuggerit quid ſit orandum: ut ardenter ores, &, juxta Iacobum, nihil hæſitans, fides ſpeſque præſtant: ut in nomine Ieſu, id eſt, ſalutaria petas, ſcientia commonſtrat. Audierunt & filii Zebedæi à Chriſto, neſcitis quid petatis. Sed precatio quidem potior, ut quæ cum Deo ſermones miſceat, at ſcientia non minus neceſſaria tamen. Ægypto profugus, neſcio an ſatis tuto te tam longo, tamque difficili itineri commiſſurus ſis, niſi duobus his ducibus, Moſe, & Aaron. Aaron ſacris præfectus, precationis gerit typum. Moyſes legis cognitionem ſignificat. Sed ut ſcientiam oportet non eſſe mancam, ita precationem non convenit eſſe ignavam. Precationis armis pugnat cũ hoſtibus Moyſes, ſed manibus in altum

Horatius.

tum ſublatis. Quas ſimul atque demiſerat, fit inferior Iſraël. Tu fortaſſe cum orás, hoc modo ſpectas, quantum pſalmorum permurmuraris, & multiloquium orandi virtutem arbitraris. Quod vitium potiſſimum eſt eorum, qui adhuc in litera ſunt infantes, neque ad ſpiritus maturitatem adoleverunt. Sed audi quid apud Matthæum nos doceat Chriſtus: *Orantes autem, inquiens, nolite multum loqui, ſicut ethnici faciunt; putant enim quod in multiloquio ſuo audiantur: nolite ergo aſſimilari eis. Scit enim pater veſter, quid opus ſit vobis, antequam petatis eum.* Et Paulus decem millia verborum in ſpiritu, hoc eſt, oretenus pronũcianda contemnit præ quinque in ſenſu proferendis. 1.Cor.14. Moyſes nullam edebat vocem, & tamen audiebat, quid clamas ad me? Non ſtrepitus ille labiorum, ſed ardens animi votum, tanquam intentiſſima quæpiam vox ferit aures divinas. Tum igitur hoc tibi fa- Allegoria Moſi.

bi familiare facias,ſimul atque ingruerit hoſtis, ubi te relicta vitia ſolicitant, ut ſtatim mentem cum certa fiducia ad cœlum erigas,unde veniet auxilium tibi,ſed eodem tollantur & manus. Tutiſſimum eſt pietatis officiis occupari; ut opera tua non ad terrena ſtudia,ſed ad Chriſtum referantur. Sed ne ſcientiæ ſubſidia contemnas, illud conſidera. Antea ſatis erat Iſraël hoſtem effugere,at non prius ſibi fidit, ut Amalechiten provocet, ut cominus experiatur, quam eſſet manna cœleſti, & aqua de petra ſcatente refectus. His epulis confirmatus egregius ille bellator David,univerſam hoſtium cohortem contemnit. Paraſti, inquiens, in conſpectu meo menſam adverſus omnes qui tribulant nos. Crede mihi frater animo meo chariſſime, nulla tam vehemens hoſtium impreſſio, id eſt, nulla tam valida tentatio quam ardens ſacrarum literarum ſtudium non facile retundat, nulla tam triſtis adverſitas,

quam

principio enim quod non è terra provenit, ſed cœlitus depluit, diſcrimen vides inter humanas & divinas literas: omnis enim ſcriptura ſancta divinitus eſt inſpirata, atque à Deo auctore profecta. Quod minutum; ſermonis eſt humilitas, ſub verbis pene ſordidis, ingentia myſteria claudentis. Quod candidũ; nulla mortalium doctrina eſt, quę non ſit aliquo nigrore erroris vitiata: Sola Chriſti doctrina tota nivea, tota candida, tota ſyncera eſt. Quod rigidulum eſt atque ſubaſperum, myſterium litera obtectum exprimit. Superficiem & quaſi ſiliquam ſi quis attrectet, quid durius atque inſuavius? Non niſi tunicam manna guſtaverant, qui dicebant: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire? Ioan. 6.

Allegoria de manna.

Erue

Erue ſenſum ſpiritalem, jam nihil ſuavius, nihil ſucculentius. Denique manna Hebræis ſonat, quid eſt hoc, quod & ipſum pulchre quadrat in divinam ſcripturam, quæ nihil habet ocioſum, imo ne apicem quidem non dignum veſtigatione, non dignum admiratione, non dignum hac voce, quid eſt hoc. Aquarum vero nomine, ſcientiam divinæ legis ſignificare familiare eſt Spiritui ſancto. Legis aquas refectionis, ſuper quas ſe gloriatur educatum David, legis aquas, quas ſapientia derivat in capita viarum omnium, legis flumen illud myſticum, in quod ingreſſus Ezechiel, vado tranſire non poterat, legis puteos quos foderat Abraham, quos terra oppletos à Philiſtæis, denuo reſtituit Iſaac. Legis fontes duodecim, ad quos peragratis quadraginta manſionibus, jam fatiſcentes reſpirant Iſraëlitæ. Legis & in Euangelio puteum, ſuper quem itinere feſſus aſſedit Ieſus. Legis aquas Syloë, ad quas idem

Allegoria de aquis.

Ezech. 47
Gen 26.
Exod. 15.

fluminum, qua nobis nihil aliud quam myſticæ ſcripturæ diligens veſtigatio commendatur. Quid enim aqua in terræ venis abdita, niſi myſterium obductum litera? Quid eadem ad ſcatebram elicita, niſi myſterium erutum atque explanatum? quod ubi ad auditorum ædificationem, longe lateque propagatur, quid jam prohibet flumen appellare? Ergo ſi te totum ſtudio ſcripturarum dedicabis, ſi in lege domini meditaberis die ac nocte, non timebis à timore nocturno, ſive diurno, ſed ad omnem hoſtium inſultum munitus atque exercitatus eris. Neque equidem Studia prima.
uſquequaque improbaverim ad hanc militiam, velut tyrocinio quodam præludere in literis poëtarum, & philoſophorum gentilium,

lium, modo modice ac per ætatem quis eas attingat, & quaſi in tranſcurſu arripiat, non autem immoretur, & veluti ad ſcopulos Sirenæos conſeneſcat. Nam ad hæc quoque ſtudia vocat divus Baſilius adoleſcentulos, quos ad Chriſtianos mores inſtituit: & ad Muſas revocat Licentium ſuum noſter Auguſtinus. Neque pœnitet adamatæ captivæ Hieronymum. Laudatur Cyprianus, quod Ægyptiis ſpoliis templum Domini locupletarit. Verum nolim te cum gentilium literis, gentilium & mores haurire. Alioqui permulta reperies & illic ad recte vivendum conducibilia: neque aſpernandum, quod etiam ethnicus auctor bene monet, quandoquidem nec Moyſes Iethro ſoceri conſilium eſt aſpernatus. Fingunt illæ literæ vegetantque puerile ingenium, atque ad divinarum ſcripturarum cognitionem mire præparant, ad quas illico pedibus manibuſque illotis irrumpere, pene ſacrilegii genus

genus eſt. Hieronymus eorum impudentiam taxat, qui modo à ſecularibus ſtudiis profecti, audent divinas tractare ſcripturas. At quanto faciunt impudentius, qui ne guſtatis quidē illis, iſtuc ipſum audent. Sed uti divina ſcriptura non multum habet fructus, ſi in litera perſiſtas hæreaſque: Ita non parum utilis eſt Homerica Vergilianaque poëſis, ſi memineris eam totam eſſe allegoricam: Id quod nemo negabit, qui modo veterum eruditionem, vel ſummis labiis deguſtarit. Obſcœnos autem poëtas ſuaſerim omnino non attingere, aut certe non introſpicere penitius, niſi forte noveris deſcripta magis horrere vitia, & contentione turpium, vehementius amare honeſta. E philoſophis autem Platonicos te ſequi malim, propterea, quod cum pleriſque ſententiis, tum ipſo dicendi charactere, quam proxime ad propheticam euangelicamque figuram accedunt. Breviter omnem ethnicam lite-

Poëtæ quomodo legendi.

Philoſophia.

literaturam delibare profuerit, ſi quidem id fiat, ut dixi, & annis idoneis, & modice, tum cautim & cum delectu: deinde curſim, & peregrinantis non habitantis more: poſtremo, quod eſt præcipuum, ſi omnia ad Chriſtum referantur. Sic enim mundis omnia munda ſunt, cum immundis contra nihil
Can. 6. ſit mundum. Neque vitio tibi vertetur, ſi Salomonis exemplo, ſexaginta reginas, octoginta concubinas, & innumerabiles ſecularis ſapientiæ puellas domi alas, modo divina ſapientia præter cæteras ſit unica tua, formoſa tua, columba
Deut. 21. tua. Et Iſraëlites amat alienigenam barbaramque, forma captus, ſed capillis deraſis, unguibus præfectis, ex allophyla facit Iſraëlitidem. Et Ozee fornicariam ducit,
Oſee. 1. verum ex ea liberos tollit; non ſibi, ſed domino Sabaoth, ſanctumque prophetæ ſtuprum dominicam auget familiam. Hebræi poſteaquam Ægyptum reliquerant,
Conſperſum. aliquandiu conſperſo vivebant,
ſed

ſed hic cibus temporarius erat, neque ad tantam profectionem poterat ſuppetere. Ergo eo mox faſtidito, ad manna quantum poteſt properandum cœleſtis ſapientiæ, quæ te affatim alet animabitque, donec propoſiti victor pervenias ad palmas illas præmii, nunquam deſituri. Sed interim etiam atque etiam memineris, non oportere niſi lotis manibus, hoc eſt, ſumma animi puritate tractari divinas literas, ne tibi antidotus tuo vitio vertatur in venenum, & manna tibi putreſcat, niſi in viſcera affectus trajeceris: eveniat autem quod & illi Oſæ, qui non veritus eſt arcæ nutanti prophanas admoliri manus, & improbum officium ſubita morte luit. Primum eſt ut de eis literis digna ſentias. Oracula mera (ut ſunt) eſſe puta, de divinæ mentis adyto profecta. Afflari te numine, affici, rapi, tranſfigurari ineffabili modo ſenties, ſi religioſe, ſi cum veneratione, ſi humiliter adieris. Videbis ſponſi beati

1 Paralip. 13.

beati delicias, videbis opes ditiſſimi Solomonis, videbis abditos theſauros æternæ ſapientiæ. Sed cave improbe irrumpas in conclave. Humile eſt oſtium, vide ne capite impingas ac reſilias. Sic porro exiſtima, nihil tam verum eſſe eorum quæ vides oculis, quæ manibus contrectas, quam quæ ibi legis. Ut cœlum, ut terra intereant: certe de verbis divinis ne unum quidem iota aut apiculus interiturus eſt, quin omnia fiant. Ut mentiantur, ut errent homines, veritas Dei neque fallit, neque fallitur. Ex interpretibus divinæ ſcripturæ eos potiſſimum delige, qui à litera quam maxime recedunt. Cujuſmodi ſunt in primis poſt Paulum Origenes, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus. Video enim Neotericos Theologos literæ nimium libenter inhærere, & captioſis quibuſdam argutiis magis quam eruendis myſteriis operam dare, quaſi vero non vere dixerit Paulus, legem noſtram ſpiritualem

Fides ſcripturæ divinæ.

Theologi interpretes.

Digitized by Google

tualem eſſe. Audivi ego nonnul- Scotiſtæ.
los, qui ſibi uſque adeo humanis illis commentatiunculis placebant, ut veterum interpretamenta pene pro ſomniis contemnerent, tantumque illis fiduciæ Scotus faciebat, ut ne lectis quidē unquam ſacris literis, ſe tamen abſolutos Theologos putarent. Qui etiamſi argutiſſima dicant, an ſpiritu ſancto digna dixerint, aliorum eſto judicium. Tu ſi mavis ſpiritu eſſe vegetior, quam ad contentionem inſtructior, ſi ſaginam animæ quæris, magis quam ingenii pruritum, veteres potiſſimum evolve, quorum & pietas ſpectatior, & eruditio uberior antiquiorque, & oratio neque jejuna neque ſordida, & interpretatio ſacris myſteriis accommodatior. Neque vero hoc dixerim, quod Neotericos contemnam, ſed quod utiliora præferam tuoque propoſito conducibiliora. Habet autem ſpiritus ille divinus ſuam quandam linguam, ſuaſque figuras, quæ tibi ſunt in primis di-

Sermo ſcripturæ ſacræ.

ligenti obſervatione cognoſcendæ. Balbutit nobis divina ſapientia & veluti mater quæpiam officioſa, ad noſtram infantiam voces accommodat. Lac porrigit infantulis in Chriſto, holus infirmis. Tu vero feſtina adoleſcere, & ad ſolidum propera cibum. Demittit illa ſeſe ad tuam humilitatem, at tu contra ad illius ſublimitatem aſſurge. Monſtri ſimile eſt, ſemper infantem eſſe, nimis ignavum, non deſinere eſſe infirmum. Magis ſapiet, magis paſcet, unius verſiculi meditatio, ſi rupta ſiliqua medullā erueris, quàm univerſum Pſalterium ad literam tantum decantatum. Quod quidem ego hoc diligentius admoneo, quod re ipſa cognitum habeam, errorem hunc non vulgi modo animos paſſim occupaſſe, ſed & eorum qui veſtitu & nomine perfectam religionem profitentur, ut putent ſummam pietatem hac una in re ſitam, ſi quàm plurimum pſalmorum vix etiam ad literam intellectorum,

quo-

quotidie percenſeant: neque aliud in cauſa eſſe judico quod videamus monaſticam pietatem ſic ubique frigere, languere, evaneſcere, quam quod in litera conſeneſcunt, neq; ad ſpiritualem ſcripturarum cognitionem elaborant. Neque audiunt Chriſtum in Euangelio clamantem: Caro non prodeſt quicquam, Spiritus eſt qui vivificat: Non Paulum magiſtro aſtruentem, litera occidit, ſpiritus eſt qui vivificat. Et ſcimus quoniam Ioan. 4. lex ſpiritualis eſt, non carnalis. Et ſpiritualibus ſpiritualia comparanda. Olim in monte, nunc in ſpiritu vult adorari pater ſpirituũ. Quanquam haud aſpernor eorum imbecillitatem, qui mentis inopia quod unum poſſunt faciunt, myſticos pſalmos ſimplici puraque fide pronunciantes. 1. Cor. 12. Immo quemadmodum in precaminibus magicis voces quædam ne ab iis quidẽ qui eas pronunciant intellectæ, efficaces tamen eſſe creduntur: Ita divina verba quanquam parum

cognita, tamen prodeſſe credendū eſt, iis, à quibus ſyncera fide, puroque affectu vel dicuntur, vel audiuntur: Angeloſque qui adſunt, atque intelligunt, ad opem ferendā invitari. Neque vero Paulus contemnit eos, qui ſpiritu pſallunt, vel qui linguis loquuntur, ſed ad ſectanda Chariſmata meliora hortatur. Ad quæ ſi cui non contigit eniti vitio non animi, ſed naturæ, certe non obſtrepat iis, qui potiora conantur. Et juxta Pauli vocem, qui manducat, non manducantem non ſpernat: & qui non manducat, manducantem non judicet. Te vero qui ingenio tam felici præditus es, omnino nolim in ſterili litera lentum eſſe, ſed ad reconditiora myſteria feſtinare, & improbum conatum induſtria, crebris precibus adjuvare, donec aperiat tibi librum ſeptem ſignaculis obſignatum is qui habet clavem David, qui claudit, & nemo aperit, arcana patris, quæ nemo novit niſi filius, & cui voluerit filius revela-

re.

re. Sed quonam noſtra delabitur oratio? Propoſitum erat, ut tibi vitæ, non ſtudii formam præſcriberemus: verũ huc deflexímus, dum tibi conamur officinam idoneam commonſtrare, unde debeas novæ militiæ tuæ nova arma petere. Ergo ut ad inſtitutum revertamur, ſi ex libris gentilium optima quæque decerpſeris, atque apiculæ exemplo, per omnes veterum hortulos circumvolitans præteritis venenis, ſuccum modo ſalutarem ac generoſum exſuxeris, animum tuum ad communem quidem vitam, quam ethicam vocant, reddideris non paulo armatiorem. *Ethica.* Sunt enim profectò & illorum Palladi ſua quædam arma neutiquam contemnenda. Chriſti autem eſſe puta, quidquid uſquam veri offenderis. Verum divina illa & (ut Poëtæ loquuntur) Vulcania panopolia, nullo telo violabilis, non niſi ex arcanarum literarum armamentario depromitur: In quo David noſter Impera-

tor, univerſum belli apparatum ſuis militibus repoſuit, quibus cominus, eminuſque pugnent cum præputiatis Philiſteis. His armis nec Achilles Homericus tectus erat, etſi fingitur; neque Æneas Virgilianus, quorum alter ira, alter amore tam turpiter vincebatur. Neque abſurde dictum, quod ea non in humanis officinis excuduntur, ſed in ea quæ Vulcano eſt cum Minerva communis. Nam Minervam artibus atque ingeniis, Vulcanum igni præficiunt, Deorum figuli Poëtæ. Id quod ego tum demum vere fieri exiſtimo, cum videlicet honeſtis artibus excultum ingenium, ſic divini amoris ignis communit, ut etiam ſi fractus illabatur orbis, impavidum feriant ruinæ. Sed ante ſuperbi Saulis arma rejicias oportet, quæ magis oneri ſunt quã uſui, & cum Goliad congreſſurum David gravant non juvant. Deinde de ripa torrentis myſticæ ſcripturæ, quinque colligas lapillulos (quæ forte

Poëtæ figuli deorum.

quin-

quinque ſunt verba Pauli, qui loquitur in ſenſu.) Poſtremo fundibula dextram armes. His demum armis proſternitur unicus ille noſter hoſtis, ſuperbiæ pater, Satanas. Quem & caput noſtrum Chriſtus Ieſus, quomodo tandem devicit? Nonne cum tentanti divinæ ſcripturæ verbis reſpondet, quaſi petitis de torrente lapillis, frontem inimici percuſſit? Vis autem audire Chriſtianæ Palladis arma? Et accipiet, inquit, armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum, induet pro thorace Iuſtitiam, & accipiet pro galea judicium certum. Sumet ſcutum inexpugnabile, æquitatem: acuet autem diram irã in lanceam. Legis & apud Eſaiam, Indutus eſt juſtitia ut lorica, & galea ſalutis in capite ejus. Indutus eſt veſtimentis ultionis, & opertus eſt, quaſi pallio zeli. Iam ſi libet Pauli non inſtrenui ducis adire promptuarium, nimirum invenies & illic arma noſtræ militiæ, non carnalia,

Sapien. 5.

Eſa. 59.

1. Cor. 10.

ſed potentia Deo, ad deſtructionem munitionum, cogitationes deſtruentia,&omnem altitudinem extollentem ſe adverſus ſcientiam Dei. Invenies armaturam Dei qua poſſis reſiſtere in die malo. Invenies arma Iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris. Invenies laterum munimentum, veritatem, & loricam juſtitiæ, ſcutum fidei, in quo poſſis univerſa maligni tela ignea extinguere. Invenies & Galeam ſalutis, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Quibus omnibus ſi quis erit dilig. nter tectus, atque munitus, is denique poterit animoſam illam Pauli vocem intrepidus emittere. Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an fames, an nuditas, an periculum, an perſecutio, an gladius? vide quantos hoſtes, quam omnibus formidatos ipſe pro nihilo ducat. Sed audi quiddam etiam fortius. nam ſequitur: Sed in his omnibus ſuperamus, propter eum qui dilexit nos. Cer-

Rom. 8.

tus

tus ſum enim; quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia, poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu. O felicem fiduciam, quæ præſtant Paulo, id eſt, puſillo homini, arma lucis, qui ſe etiam projectamentum hujus mundi appellat. Talis igitur armaturæ vim, ſacræ literæ tibi ſuppeditabunt, ſi toto pectore in eis verſaberis, ita ut noſtris monitis nihil ſit opus futurum. Sed quoniam tu ita vis, ne tibi non morigeri fuiſſe videamur: Enchiridion, hoc eſt, pugiunculum modo quendam excudimus, quem nunquam de manu deponas, ne in convivio quidem, aut in cubiculo, ut etiam ſi quando cogeris in hujus mundi negociis peregrinari, juſtamque iſtam armaturam gravaberis circumferre, non committas tamen ut ullo momento inſidiator ille

1. Cor. 4.

Enchiridion quid.

opprimat te prorſus exarmatum, ſaltemque non pigeat, hunc gladiolum tecum habere, qui neque oneroſus erit geſtatu, neque inutilis ad tutelam. Eſt enim perpuſillus, quo tamen ſi adhibita fidei parmula, ſcite uteris, facile ſuſtinebis tumultuarium hoſtis aſſultum, ne quod letale vulnus accipias. Sed jam tempus eſt, ut utendi rationem quandam experiamur tradere, quam ſi tu diligenter ad exercitationem accommodabis, fore confido, ut te victorem imperator noſter Chriſtus, ex hoc præſi-
Tranſitio. dio, in ſuam civitatem Hieruſalem transferat ovantem, ubi nullus omnino belli tumultus, ſed pax immortalis ac perfecta tranquillitas, cum interim omnis ſpes ſalutis in ferro ſita ſit.

Caput

Caput eſſe ſapientiæ ut temetipſum noris, denique duplici ſapientia, falſa & vera.

PAx igitur ſummum illud eſt bonum, ad quam omnia ſua ſtudia, mundi quoque amatores referunt, ſed falſam, ut dictum eſt. Eandem & philoſophi ſuorum dogmatum ſectatoribus falſo pollicebantur. Chriſtus enim unus eam donat, quam mundus non poteſt dare. Ad hanc perveniendi Ioan. 14.
una ratio eſt, ſi cum nobis ipſis bellum geramus, ſi cum vitiis noſtris acriter depugnemus. Cum his enim hoſtibus implacabili odio diſſidet Deus, pax noſtra, cum natura ſit virtus ipſa, virtutumque omnium parens & auctor, atque ex omnium vitiorum genere contracta colluvies, à Stoicis fortiſſimis aſſertoribus virtutis, ſtultitia vocatur, in noſtris literis malitia dicitur. Itidem ut omnibus ſuis numeris abſoluta probitas, utriſque ſapientia nominatur. Mali-

tiam autem nonne (juxta Sapientis oraculum) vincit ſapientia? Malitiæ pater atque princeps eſt, rector ille tenebrarum Belial, cujus ductum quiſquis ſequitur, in nocte ambulans, ad noctem properat æternam. Contra ſapientiæ auctor, atque ipſa adeo ſapientia Chriſtus Ieſus, qui verum eſt lumen, ſtultitiæ mundanæ noctem ſolus diſcutiens, ſplendor paternæ gloriæ, qui nobis in ſe renatis, uti factus eſt redemptio atque juſtificatio, teſte Paulo, ita factus eſt & ſapientia. Nos, inquit, prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam, ipſis autem vocatis Iudæis atque Græcis, Chriſtum Dei virtutem, ac Dei ſapientiam: per quā ipſius exemplo, nos quoque de hoſte malitia triumphum referre queamus, ſi modo in eo ſapuerimus, in quo & vincemus. Hanc tu contempta ſeculi ſapientia amplectere, quæ mendaciſſimo titulo ſeſe venditat ſtultis, cum

juxta

hoc ſeculo, ſtultus fiat, ut ſit ſapiēs. Sapientia enim hujus mundi, ſtultitia eſt apud Deum. Et Paulo ſuperius. Scriptum eſt enim: Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Ubi ſapiens? ubi ſcriba? ubi inquiſitor hujus ſeculi? Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam hujus mundi? Nec dubito quin jam nunc odioſe tibi obſtrepant ſtulti iſti ſapientes, & cæci cæcorum duces, delirare te, deſipere, inſanire clamitantes, quod ad Chriſtum pares deſciſcere. Hi ſunt nomine duntaxat Chriſtiani, cæterum doctrinæ Chriſti tum irriſores, tum oppugnatores. Vide ne quid iſtorum blateramenta te promoveant, quorum miſeranda cæcitas, deploranda potius quam imitanda. Quod eſt enim iſtud præpoſterum ſapientiæ genus,

nus,in rebus nugatoriis nihilique, imo ad turpitudinem tantum eſſe catum & callidum,in iis vero quæ ſola ad ſalutem noſtram pertinent, non ita multo plus pecude ſapere? Paulus vult nos eſſe ſapientes, ſed in bono, ſimplices autem in malo. Sapiunt iſti ut inique agant, bene autem facere neſciunt. Et cum facundus ille Poëta Græcus, ad nihil utilem hominem cenſeat, qui neque ipſe per ſe ſapiat, neque bene monenti obtemperet, qua tandem in claſſe ponentur iſti, qui cum turpiſſime deſipiant, tamen non deſinunt obturbare, ridere, deterrere eos,qui jam reſipuerunt? Verum irriſor nonne irridebitur? Qui habitat in cœlis, viciſſim irridebit eos, & dominus ſubſannabit eos. Legis in libro ſapientiæ, Videbunt enim,& contemnent eum, illos autem Deus irridebit. Ab improbis rideri, pene laudari eſt, certe religioſum, capitis noſtri & Apoſtolorum æmulos fieri. At horrendum profecto, à Deo irrideri,

Heſiodus.

deri. Ego quoque,inquit Sapientia, in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis id quod timebatis, advenerit, videlicet, cum ſero jam experrecti, dicent, Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperii. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem ſine honore. Animalis iſta, & ut Iacobus ait, diabolica eſt ſapientia, ac Deo inimica, cujus finis interitus, quippe quam ſemper affectatur pediſſequa peſtilens arrogantia, arrogantiam animi cæcitas, cæcitatem affectuum tyrannis, affectuum tyrannidem univerſa vitiorum ſeges & licentia quidvis peccandi, licentiam iſtam ſequitur conſuetudo, conſuetudinem infeliciſſimus animi ſtupor, quo fit, ut & mali ſenſu careant: ſtupentes mors occupat corporis, quam mors excipit ſecunda. Vides ut ſummi mali mater eſt, mundi ſapientia. De Chriſti vero ſapientia, quam mundus ſtultitiam pu-

putat,ita legis: Venerunt autem mihi pariter omnia bona cum illa, &innumerabilis honeſtas per manus illius, & lætatus ſum in omnibus,quoniam antecedebat me iſta ſapientia, & ignorabam, quoniam bonorum omnium mater eſt.Hæc enim modeſtiam & manſuetudinem comitem ducit .Manſuetudo nos divini Spiritus reddit capaces.
Eſa.11. Super humilem enim & manſuetum gaudet requieſcere, qui ſimul atque ſepteno illo chriſmate mentem noſtram imbuerit, tum demū pullulaſcit felix illa ſeges virtutum omnium cum fructibus illis beatis,quorum præcipuus,gaudium internum, gaudium arcanum, gaudium ſolis iis cognitum, quibus contigit, quod denique cum mundi gaudiis nec evaneſcit, nec aufertur, ſed cumulatur in gaudium æternum. Eam mi frater, & juxta Iacobi monita, ardentiſſimis votis oportet à Deo poſtulare, & juxta Sapientem quendam, à divinis ſcripturæ venis, veluti

Dona Spiritus.

Prov.2.

. theſau-

vim ſummatim contineri judicaverint. Sed leve pondus hujus dogmatis apud nos ſit, niſi congruit cum literis noſtris. Minatur ſponſæ ſuæ myſticus ille amator in Canticis, ac foras abire jubet, niſi ſemet cognorit. Si ignoras te ô pulchra inter mulieres egredere, & abi poſt veſtigia gregum tuorum. Proinde ne quivis ſibi temere rem tantam arroget, ut ipſi ſibi ſatis ſit cognitus. Corpus ſuum haud ſcio an quiſquam ad plenum norit, & mentis habitum cognoſcet quilibet? Paulus cui contigerat vel tertii cœli myſteria diſcere, ſemetipſum tamen non audet judicare, auſurus utique, ſi ſibi ſat eſſet notus. Si homo tam ſpiritualis, qui omnia dijudicat, judicandus à nemine, ſibi adhuc parum perſpicuus

erat,

erat, nos carnales quid confidimus? Porro miles nimis inutilis videatur, cui neque ſuæ copiæ, neque hoſtiũ cohortes ſatis habeantur cognitæ. At homini non cum homine, verum ſecum ipſo bellum eſt, atq; adeo ex ipſis viſceribus hoſtilis acies nobis ultro ſuppullulat, quemadmodum de terrigenis fratribus Poëtæ fabulantur. Uſque adeo autem tenui diſcrimine ab hoſte diſtat amicus, ut ingens periculum ſit, ne parum cauti, vel inimicum pro amico tueamur, vel amicum pro hoſte lædamus. Hæret etiam in angelo lucis Dux ille egregius. Noſter es, inquiẽs, an adverſariorum? Ergo quoniam tecum ipſe bellum ſuſcepiſti, & in hoc prima victoriæ ſpes ſita eſt, ſi tute tibi ſis quam maxime cognitus, ſimulachrum quoddam tui, tibi velut in tabula proponam, ut quid intus, quid in cute ſis plane pernoſcas.

Gigantes è terra nati.

Ioſue 5.

De

De homine exteriore & interiore.

EST igitur homo prodigioſum quoddam animal ex duabus tribuſve partibus multo diverſiſſimis compactum, ex anima veluti numine quodam, & corpore tanquam muta pecude. Siquidem corpore uſque adeo reliquo brutorum generi non præſtamus, ut omnibus ejus dotibus inveniamur inferiores. Secundum animam vero, adeo divinitatis ſumus capaces, ut ipſas etiam angelicas mentes liceat prætervolare, & unum cum Deo fieri. Si tibi corpus additum non fuiſſet, numen eras: ſi mens iſta non fuiſſet indita, pecus eras. Has duas naturas tam inter ſe diverſas ſummus ille opifex felici concordia colligarat, at ſerpens pacis inimicus, infelici rurſus diſcordia diſſecuit, ut jam neque dirimi queant ſi[illegible]

Homo ex diverſiſſimis compactus.

(quod dici ſolet) utrunque in altero auribus lupum tenet, poſſetque mutuo competere verſiculus ille lepidiſſimus, Nec tecum poſſum vivere, nec ſine te. Adeo perplexa ſeditione inter ſeſe tumultuantur, veluti diverſa, quæ unum ſunt. Corpus enim ut eſt ipſum viſibile, rebus viſibilibus delectatur, ut eſt mortale, temporalia ſequitur, ut eſt grave, deorſum ſidit. Contra anima generis ętherei memor, ſumma vi rurſum nititur, & cum terreſtri mole luctatur, contemnit ea quæ videntur, ſcit enim eſſe caduca, quærit quæ vere, quæ ſemper ſunt. Immortalis amat immortalia, cœleſtis cœleſtia: Similis ſimilibus capitur, niſi penitus fuerit corporis immerſa ſordibus, atque à nativa generoſitate ejus contagio degenerarit. Neque vero hanc diſcordiam, vel fabuloſus ille Prometheus inſevit, admixta menti noſtrę de quoque animante particula: neque primitiva conditio indidit, ſed peccatum quod

Vnde propenſio ad vitia.

bene

contra per-
turbato rerum ordine, affectus corporis rationi præire certant, cogiturque illa in corporis ſententiam pedibus diſcedere. Quare non abſurde pectus hominis cum ſeditioſa quapiam republica componas licebit, quam quoniam ex variis hominum generibus conſtat, propter diſſenſionem ſtudiorum oportet crebris motibus & factionibus collidi, ni penes unum ſit imperii ſumma, iſque ſit ejuſmodi, ut nihil imperet, niſi reipublicæ ſalutaria. Quare neceſſe eſt, ut plus in ea valeat, qui plus ſapit; pareat, qui minus. Nihil eſt autem infima plebe vecordius, eoque magiſtratibus obtemperare debet, nullum ipſa gerere magiſtratum. Qui vero optimates ſunt, aut natu majores, audiendi ſunt

illi

illi quidem in conſultationibus, at ita ſi ſtatuendi arbitrium penes unum maneat regem, quem admoneri quidem oportet nonnunquã, cogi vero aut præiri non convenit.

Rex uni legi paret.

Porro Rex ipſe nulli paret niſi legi, lex reſpondet honeſtatis ideæ. Quod ſi prępoſteris vicibus vulgus indomitum, & fex illa civitatis tumultuoſa, natu majoribus præire contendit, aut ſi primates regis imperium negligunt, cooritur in republica noſtra periculoſa ſeditio, & niſi divina dictatura ſuccurritur, ad extremam perniciem res omnis ſpectat. In homine vero ratio regis vice fungitur. Optimates accipias licet, affectus quoſdam corporeos quidem illos, ſed tamen non proinde brutos: quod genus ſunt, genuina pietas erga parentes, charitas in fratres, benevolentia in amicos, miſericordia in afflictos, metus infamiæ, cupido honeſtæ opinionis, & ſi qua ſunt conſimilia. Eos porro motus animorum, qui à rationis decretis

Optimates qui.

quam

omnes, veluti ſervi ſordidi & improbi, ergaſtulis ſunt coërcendi, ut ſi queant, **penſum** operamque domino præſcriptam præſtent: ſin minus, nihil certe damni dent. Quæ omnia Plato divinitus intelligens, ſcripſit in Timæo, filios Deorum ad ſui ſimilitudinem duplex animæ genus in homine fabricatos fuiſſe, alterum divinum & immortale, alterum quaſi mortale & variis perturbationibus obnoxium: quarum prima ſit voluptas, eſca malorum (ut ait) proxima dolor, fuga, impedimentumque bonorum: deinde metus atque audacia, conſultores amentes: quibus accedit & implacabilis iracundia: Præter ea ſpes blanda, cum irrationabili ſenſu, amoreque omnium invaſore. Hæc enim fer-

Quatuor affectus animi.

me

me verba Platonis. Nec ignoravit in hujuſmodi perturbationibus coërcendis, vitæ beatitudinem conſiſtere. Scribit enim eodem in opere, eos qui iſta ſuperaſſent, juſte victuros: injuſte autem, qui ab his victi fuiſſent. Et divinæ quidem animæ, hoc eſt, rationi, tanquam regi in cerebro, velut in arce civitatis noſtræ ſedem ſtatuit, corporis videlicet parte editiſſima, cœloq; proxima, tum minime bruta, quippe quæ & oſſe ſit pertenui, neque nervis neque carne onerata, ſed ſenſibus intus foriſque longe munitiſſima, ut illis quaſi renunciantibus, nihil tumultus in republica cooriretur, quod non protinus ille perſentiſceret. At mortalis animæ partes, hoc eſt affectus, ut quæque rationi vel morigera eſt, vel obſtrepera, ita ab ea ſemovit. Nam inter cervicem, & diaphragma, partem animę conſtituit, fortitudinis atque iræ participem, affectum videlicet ſeditioſum quidem illum & cohibendum,

Vis Iraſcibilis.

dum, at non perinde brutum, eoque mediocri intervallo à ſummis imiſque ſemovit, ne vel nimia vicinitate regis ocium perturbet, vel infimæ plebis contagio corrupta, ſimul in eum conjuret. Vim porro concupiſcibilem quæ eſculenta & poculenta appetit, quaque in Venerem impellimur, porro infra præcordia procul à regia, in jecur & alvum relegavit, ut quaſi ferum quoddam & indomitum animal, illic ad præſepe habitaret, propterea quod ea violentiſſimos excitare motus conſuevit, minimeque præſidis imperiis audiens eſſe. Hujus infima pars, quam pecuina ſit, quamque rebellis, vel illa pudenda corporis portio, in qua potiſſimum tyrannidem obtinet, documento poteſt eſſe: quæ membris ex omnibus una, fruſtra reclamante rege, obſcœnis motibus ſubinde rebellionem parat. Vides nimirum ut hac ſuperne divinum animal homo, plane in pecudem deſinat. At conſultor ille divinus, ſub-

Vis concupiſcibilis.

Ratio tāquā rex.

ſublimi in arce præſidens, memor originis ſuæ, nihil ſordidum, nihil humile cogitat. Sceptro autem inſignis eburno propterea, quod nihil non rectum imperet, in cujus faſtigio aquilam inſidere ſcripſit Homerus, quod ad cœleſtia ſubvolans, quæ humi ſint aquilinis oculis deſpicit. Poſtremo aurea redimitus corona. Aurum enim in myſticis literis ſapientiam fere ſignificat, circulus autē perfectam, & omnibus numeris abſolutam. Hæ ſunt enim propriæ regum dotes. Primum, ut quàm plurimum ſapiant, ne quid peccent per errorem, tum uti quæ recta ſunt, ea modo velint, ne quid contra animi judicium perperam corrupteque faciant: quarum altera qui careat, eum non regem, ſed latronem exiſtimato.

Sceptro cur aquila addita.

De

De varietate affectuum.

NOſter autem Rex propter æternam legem, ſibi divinitus inſculptam, opprimi quidem poteſt, corrumpi non poteſt, quin reclamet, quin revocet. Cui ſi reliqua plebs parebit, nihil ille unquã neque pœnitendum, neque pernicioſum committet, ſed ſumma moderatione, ſummaque tranquillitate gerentur univerſa. Ac de affectibus quidem Stoici Peripateticique nonnihil diverſa ſentiunt, quanquam illud convenit inter omnes, ratione vivendum, non affectu. Sed illis placet, ubi affectibus, qui à ſenſibus proxime excitantur, tanquam pædagogis uſus ad judicium, verumque diſcrimen expetendorum & fugiendorum proveneris, tũ eos prorſus eſſe relinquendos: Iam enim non ſolum utiles non eſſe ad ſapientiam, verum etiam pernicioſos. Atque ob id perfectum illum ſapientem ſuum omnibus ejusmodi mo- *Ratio ſemper reclamãs.*

E 2 tibus,

tibus, tanquam morbis animi, vacare volunt: vixque humaniores quidam primos illos impetus, rationem prævertentes, ſapienti concedunt, quas illi phantaſias appellant. At peripatetici non extirpandos affectus, ſed coërcendos docent: eſſe enim nonnullum eorum uſum, propterea quod hos à natura additos opinentur, uti quędam ad virtutem incitabula, atque exhortamenta, ſicuti fortitudinis iram, induſtriæ invidiam, & item de reliquis. Socrates autem in Phedone Platonis, cum nihil aliud putat eſſe Philoſophiam, quam mortis meditationem, hoc eſt, ut animus quantum poteſt abducat ſeſe à rebus corporeis, & ſenſibilibus, transferatque ad ea, quæ ratione, non ſenſibus percipiantur, cum Stoicis nimirum ſentire videtur. Oportet igitur primum omnes animi cognitos habere motus, deinde ſcire nullos eſſe tam violentos, quin à ratione vel compeſci, vel ad virtutem deflecti queant.

An-

Audio enim vulgo hanc peſtiferam opinionem, ut ſe dicant ad vitia cogi. Alii contra imperiti ſui, motus hujuſmodi pro rationis dictamine ſequuntur, atque adeo quod ſuaſit ira aut invidia, id zelũ Dei vocant. Atque ut eſt alia Reſpublica alia factioſior, ita alius alio ad virtutem propenſior. Quæ differentia, non ex animorum diſcrimine, ſed vel influxu cœleſtium corporum, vel progenitoribus, vel ex educatione, vel ex ipſo corporis habitu proficiſcitur. Non anilis eſt illa Socratis fabula, de aurigis & equis bonis ac malis. Videas enim nonnullos ita moderato ingenio natos, ita tractabiles ac faciles, ut ſine ullo negocio ad virtutem inſtituantur, ac ſine calcaribus ultro præcurrant. Aliis contra corpus rebelle, tanquam equum indomitum & calcitroſum contigiſſe, ut multum ſudans domitor ille, vix tamen aſperrimo freno, vix fuſte, calcaribuſque ſubigat ferocientem. Qualis ſi tibi

Rebellio naturæ nemini imputanda.

forte obtigit, ne protinus abjicias animum, immo tanto acrius enitere, ſic exiſtimans, non tibi interclusam ad virtutem viam, ſed uberiorem virtutis materiam oblatam eſſe. Quod ſi bonam mentem nactus es, non hoc protinus alio melior es, ſed felicior. At rurſum ita felicior, ut obligatior. Quanquam quis eſt ingenio uſque adeo felici, ut non abunde multa ſint, in quibus luctari oporteat? Ergo qua maxime turbari ſentiet, hac quam maxime advigilet Rex oportet. Sunt vitia quædam pene gentilitia, quemodmodum gentibus nonnullis perfidiam ajunt eſſe familiarē, aliis luxum, aliis libidinē. Quædam corporis habitum comitantur, ſicut ſanguineos mulieroſitas, & voluptatum amor: Cholericum, ira, ferocitas, maledicentia: Phlegmaticum inertia, ſomnolentia: Melancholicum, invidia, triſtitia, amaritudo. Nonnulla cū ætate, aut remittuntur, aut invaleſcunt, quemadmodum libido in juven-
ta,

ta itẽ profuſio, temeritas: In ſenecta tenacitas, moroſitas, avaritia. Sunt & quæ ſexui videantur adnata, ut in viro ferocitas, in muliere vanitas, & vindictæ cupido. Fit interim ut natura veluti paria faciens, morbum animi dote quapiam diverſa compenſet. Eſt hic quidem propenſior ad voluptatem, ſed neutiquam iracundus, neutiquam invidus. Eſt alius incorrupta pudicitia, ſed elatior, ſed iracundior, ſed attentior ad rem. Neque deſunt qui prodigioſis quibuſdam ac fatalibus vitiis ſolicitentur, furto, ſacrilegio, homicidio, quibus quidem omni conatu obviam eſt eundum, contraq; eorum inſultum, certi propoſiti murus quidam aheneus objiciendus. E diverſo ſunt nonnulli affectus, ita vicini virtutibus, ut periculum ſit, ne ambiguo diſcrimine fallamur. Erunt hi corrigendi, & ad proximam virtutem commode deflectendi. Eſt exempli gratia quiſpiam excandeſcentior, injiciat

animo frenum,& erit alacrior,erit erectus, minimeque languidus, erit liber ac ſimplex. Eſt alius paulo tenacior, adhibeat rationem, & fuerit frugalis. Qui blandior eſt, fiet comis & commodus. Qui præfractus, conſtans. Qui triſtior, ſeverus. Qui ineptior, morigerus, atque ad eundem modum de reliquis animi levioribus morbis. Hoc modo cavendum, ne naturæ vitium virtutis nomine palliemus, triſtitiam gravitatem, aſperitatem ſeveritatem, invidiam zelum, ſordes frugalitatem, aſſentationem comitatem, ſcurrilitatem urbanitatem appellantes. Hæc igitur eſt unica ad beatitudinem via. Primũ,ut te noris. Deinde,ut ne quid pro affectibus,ſed omnia pro judicio rationis agas. Sana ſit autem & ſapiat ratio,hoc eſt, tantum honeſta ſpectet. At difficile eſt, inquies,quod præcipis. Quis negat? Atqui verum eſt illud apud Platonem adagium: quæ pulchra ſunt, eadem eſſe difficilia. Nihil fortius,

tius, quam ut quis ſeipſum vincat, ſed nullum majus præmium, quam beatitudo. Præclare illud Hieronymus, ut cætera omnia: Nihil Chriſtiano felicius, cui promittitur regnum cœlorum. Nihil laborioſius, qui quotidie de vita periclitatur. Nihil fortius, qui vincit diabolum. Nihil imbecillius, qui à carne ſuperatur. Si tuas perpenderis vires, nihil difficilius, quam carnem ſubigere ſpiritui; ſi Deum auxiliatorem reſpexeris, nihil facilius. Tu modo ingenti animo, perfectæ vitæ propoſitum concipe, conceptum urge. Nihil unquam vehementer imperavit ſibi humanus animus, quod non effecerit. Magna pars Chriſtianiſmi eſt, toto pectore velle fieri Chriſtianum. Quod aditu videbitur inexpugnabile, id fiet ſucceſſu mollius, uſu facilius, conſuetudine demum etiam jucundum. Scitum eſt illud Heſiodium: Arduam initio eſſe virtutis viam: Verum ubi ad cacumen erepſeris,

Velle fieri Chriſtianum pars eſt Chriſtianiſmi.

tutiſſimum ocium te manet. Nullum animal tam ferum, quod non manſueſcat humana cura, & animi domitoris omnium nulla erit domandi ratio? Ut corpore valeas, potes in annos aliquot imperare tibi, ut abſtemius ſis, ut à Venere temperes, quæ præſcripſit homo medicus: & ut omnem vitam tranquille tranſigas, non potes vel menſes pauculos imperare affectibus, quod conditor præcipit Deus? Ut corpus morbo ſubducas omnia facis. Ut corpus & animam ab æterna morte ſubtrahas, non illa facis, quæ fecerunt & Ethnici?

De Homine interiore, & de duabus partibus hominis, ex literis ſacris.

PUdet me profecto Chriſtianorum nomine, quorum maxima pars veluti muta pecora ſervit affectibus ſuis, adeoque in hac dimicatione non ſunt exercitati, ut ne norint quidem rationis atque perturbationum diſcrimen. Hoc tan-

tantum hominem eſſe putant, quod vident, quod ſentiunt. Imo nihil eſſe putant, niſi quod ſub ſenſum cadat, cum nihil ſit minus. Quicquid impenſe cupiunt, id rectum exiſtimant. Pacem appellant, certam comploratamque ſervitutem, dum obruta ratio, quocunque vocat affectus, nihil renitens, ſequitur. Hæc pax eſt illa miſera quam Chriſtus veræ pacis auctor, qui fecit utraque unum, venit dirimere, bellum ſalutare excitaturus inter patrem & filium, inter maritum & uxorem, inter ea quæ turpis concordia male conciliavit. Iam vero Philoſophorum levis ſit auctoritas, niſi eadem omnia, tametſi verbis non iiſdem, ſacris in literis præcipiũtur. Quod Philoſophi rationem, id Paulus modo Spiritum, modo interiorem hominem, modo legem mentis vocat. Quod illi affectum, hic interim carnem, interim corpus, interim exteriorem hominem, interim legem membrorum appellat.

Spiritu, inquit, ambulate, & deſideria carnis non proficietis. Caro enim concupiſcit adverſus Spiritum, & Spiritus adverſum carnem, ut non quæcunque vultis, illa faciatis. Et alibi: Quod ſi ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Si Spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Nova profecto rerum commutatio, ut in bello pax quæratur, in pace bellum, in morte vita, in vita mors, in ſervitute libertas, in libertate ſervitus. Scribit enim alibi Paulus: Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo. Libertatem audi: Quod ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege. Et: Non iterum concepimus ſpiritum ſervitutis in timore, ſed ſpiritum adoptionis filiorum Dei. Idem alibi: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Legis apud eundem de exteriore homine qui corrumpitur, & interiore qui renovatur de die in diē.

Plato duas uno in homine animas conſtituit. Paulus eodem in homine duos homines facit adeo conglutinatos, ut neuter ſine altero, neque in gloria neque in gehenna ſit futurus, adeo rurſum diſjunctos, ut unius mors, vita ſit alterius. Eodem, opinor, pertinent, quæ ſcribit Corinthiis: Factus eſt primus homo in animam viventem, noviſſimus Adam in animam vivificantem. Sed non prius quod ſpiritale eſt, ſed quod animale, deinde quod ſpiritale. Primus homo de terra terrenus. Secundus homo de cœlo cœleſtis. Atque ut evidentius eſſet, iſta non ſolum ad Chriſtum & Adam, ſed ad nos omnes pertinere, ſubjecit: Qualis terenus, tales & terreni, & qualis cœleſtis, tales & cœleſtes. Igitur ſi portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœleſtis. Hoc autem dico fratres, quia caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt, neque corruptio incorruptelam poſſidebit. Vides liquere, Duplex homo.

re quod alibi carnem, & exteriorem, qui corrumpitur, hominem dixit, hic terrenum Adam nominaſſe. Hoc ipſum nimirùm eſt, & corpus illud mortis, quo gravatus exclamabat Paulus: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Porro fructum longe diverſiſſimum carnis & ſpiritus aperiens, alibi ſcribit: Qui ſeminat, inquit, in carne ſua, de carne & metet corruptionem, qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam. Hoc igitur illud eſt vetus diſſidium geminorum Iacob & Eſau, qui & antequam in lucem ederentur, jam intra materni ventris clauſtra luctabantur. At Eſau quidem præoccupavit exortum, ſed Iacob præripuit benedictionem. Prius enim carnale, ſed quod ſpiritale potius eſt. Alter erat rufus & pilis obſitus, alter levis. Alter inquietus & venator, alter domeſtico gaudens ocio. Et ille quidem famelicus, jus vendidit primogenitorum, dum vili

Fructus carnis & ſpiritus differunt.

Iacob & Eſau, ſunt figura ſpiritus & carnis.

vili voluptatis auctoramento illectus, à nativa libertate excidit in ſervitutem peccatorum: hic quod jure non debebatur, arte gratiæ ſibi vendicat. Inter hos fratres, quãquam uterinos, quanquam gemellos, nunquam perfecta coit concordia. Odit enim Eſau Iacob, Iacob contra, etſi non reſpondet odio mutuo, fugit tamen ſuſpectumque ſemper habet Eſau, neque ſeſe illi credit. Tibi quoque quicquid ſuaſerit affectus, ſuſpectum ſit propter dubiam auctoris fidem. Iacob ſolus vidit dominum. Eſau ut ſanguinarius, gladio vivit. Poſtremo dominus à matre conſultus reſpondit, Major ſerviet minori. Pater vero adjecit: Fratri tuo ſervies, tempuſque veniet, cum excutias & ſolvas jugum ejus decer vicibus tuis. Dominus de piis vaticinatur, pater de reprobis. Ille quid ab omnibus oporteat fieri commonſtrat, hic quid plerique facturi ſint, prædicit. Paulus vult mulierem ſubditam eſſe

Mulier affectus. viro ſuo, Melior enim eſt iniquitas viri, quam mulier benefaciens, Eva noſtra carnalis eſt affectus, cujus oculos callidus ille coluber quotidie ſolicitat, ea corrupta pergit & virum ad communionem mali ſolicitare. Sed quid legis de muliere nova, id eſt, ea quæ viro ſuo morigera eſt? Inimicitias ponam inter te (nempe ſerpentem & mulierem) & ſemen tuum, & ſemen illius, Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo illius. Dejectus eſt coluber in pectus, impetum ejus fregit mors Chriſti: tantum calcaneo inſidiatur clancularius. Cæterum gratia fidei, tanquam in viraginem verſa mulier, venenatum caput animoſa conterit. Aucta eſt gratia, imminuta carnis tyrannis. Sara imminuta, auctore Deo, crevit Abraham, jamq; illa non maritum, ſed dominum vocat. Neque prius tamen illa partum meretur, quam illi deſiiſſent muliebria. Quid vero tandem peperit domino ſuo Abra-

brahæ, jam anus, jam effœta? Nempe Iſaac, hoc eſt gaudium. Simul atque in homine conſenuerunt affectus, tum demum exoritur felix illa tranquillitas innocentis animi, & mentis ſecuritas quaſi juge convivium. Et ut pater ipſe non indulſit uxori, ita in liberis ſuſpectam habet colluſionem, Iſaac cum Hiſmaële. In ea ætate non vult convenire filio ancillæ, cum filio liberæ. Dum adhuc fervet adoleſcentia, procul ab oculis ablegetur Hiſmaël, ne ſub blandimenti ſpecie, puerum adhuc Iſaac, ad ſuos mores pelliceat. Iam ſenuerat Abraham, jam anus erat Sara, jam ediderat Iſaac, adhuc diffidit, niſi uxoris conſilium divinum oraculum comprobaſſet. Non eſt ſecurus de muliere, donec audit à domino: Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus. O felicem ſenectam eorum, in quibus ſic præmortuus eſt ille terrenus homo, ut nullum negocium exhibeat ſpiritui, qui conſenſus an per
omnia

omnia perfectus homini contingat in hac vita, haud equidem affirmaverim: fortaſſe ne expediat quidem. Nam & Paulo datus eſt ſtimulus carnis, angelus Satanæ, qui illum colaphizaret, ac jam tertium dominum rogans, ut à ſe tolleretur, hoc tantum audivit: Paule ſufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Novum profecto remedii genus. Paulus ne ſuperbiret, tentatur à ſuperbia: ut ſolidus ſit in Chriſto, in ſe cogitur eſſe infirmus. Portabat enim theſaurũ revelationum cœleſtium in vaſe fictili, ut ſublimitas eſſet virtutis Dei, & non ex ipſo. Quod unum exemplum Apoſtoli multorum pariter nos admonet: Primum cum à vitiis ſolicitamur, mox iteratis precibus implorandum eſſe auxilium divinum. Deinde tentationes viris perfectis interdum non ſolum periculoſas non eſſe, verumetiam ad cuſtodiam virtutis neceſſarias. Poſtremo reliquis omnibus perdomitis, ſolum

Stimulus carnis prodeſt.

Tentatus oret.

ſolum inanis glorię vitium, in mediis etiam virtutibus inſidiari, & hanc eſſe velut Hydram illam Herculanam, monſtrum vivax, & ſuis vulneribus fœcundum, quod omnibus exantlatis laboribus, ſupremo fine vix demum queat confici. Verum labor omnia vincit improbus. Interim dum vehementibus perturbationibus æſtuat animus, tu modis omnibus preme, urge, immine, ac Proteum iſtum vinclis ſtringe tenacibus, dum Omnia transformat ſeſe in miracula rerum, Ignemque, horribilemque feram, fluviumque liquentem, donec in nativam ſpeciem redeat. Quid autem tam Proteus, quam affectus & cupiditates ſtultorum, quæ cum eos nunc in belluinam libidinem, nunc in iram ferinam, nunc in venenatam invidiã, nunc in alia atque alia vitiorum portenta trahunt: nonne pulchre quadrat, quod eruditiſſimus Poëta dixit: Tum variæ illudent ſpecies, atque ora ferarum. Fiet enim ſubito

bito ſus horridus, attaque tigris, Squamoſuſque draco & fulva cervice leæna: Aut acrem flammæ ſonitum dabit. Hic vero memento quod ſequitur. Sed quanto ille magis formas ſe vertet in omnes, Tanto nate magis contende tenacia vincla. Imo ne rurſum ad fabulas revolvamur poëtarum, exemplo ſancti patriarchæ Iacob luctamen nocturnum conſtanter urge, donec illuceſcat aurora opis divinæ, dicitoque, non dimittam

Præmiũ victoriæ.

te, niſi benedixeris mihi. Quod autem virtutis ſuæ præmium tulerit fortiſſimus ille palæſtrites, operæ pretium eſt audire: Primum benedixit ei in eodem loco. Semper enim poſt ſuperatam tentationem præcipuum quoddam auctarium divinæ gratiæ adjicitur homini, qua ſit ad futurum hoſtis aſſultum, multo quam fuerat munitior. Deinde tacto femore emarcuit nervus victoris, & cœpit altero claudicare pede. Execratur per os prophetæ Deus, eos qui utro-

que

que claudicant pede, id eſt, qui ſimul & in carne eſſe, & Deo volunt placere, & dum utrumq; male conantur, utroque claudicant. Felices autem illi, in quibus ſic affectus carnis emortuus eſt, contingente Deo, ut dextro pedi potiſſimum, hoc eſt, ſpiritui innitantur. Poſtremo nomen illi commutatum: ex Iacob enim fit Iſraël, ex luctatore quietus. Ubi caſtigaris carnem tuam, & eam crucifixeris cum vitiis & concupiſcentiis, jam nullo obſtrepente, continget tibi tranquillitas & otium, ut vaces & videas dominum, ut guſtes & videas, quoniam ſuavis eſt dominus. Hoc enim ſonat Iſraël. Videtur autem non in igni, non in turbine ac tumultu tentationum, verum tempeſtatem diaboli, ſi modo perſeveraris, conſequitur ſibilus auræ tenuis conſolationis ſpiritualis. Ea ſimul atque leniter aſpiraverit, tum intende acriter internos oculos, & eris Iſraël, diceſque cum eodem: Vidi dominum, & ſalva facta

eſt anima mea. Videbls eum qui dixit: Non videbit me omnis caro. Excute teipſum: Si caro es, non videbis dominum: ſi non videris, non ſalvabitur anima tua. Cura igitur ut ſis ſpiritus.

De tribus hominis partibus ſpiritu, anima, & carne.

ERant hæc vel nimio plus ſatis, verum ut fias tibi paulo etiam perſpectior atque excuſſior, libet & Origenicam hominis ſectionem breviter referre. Is enim Paulum ſecutus tres partes facit, ſpiritum, animam, & carnem, quas omnes conjunxit Apoſtolus ſcribẽs Theſſalonicenſibus, ut integer, inquit, corpus veſtrum, anima, & ſpiritus, in die domini noſtri Ieſu Chriſti ſervetur. Eſaias autem omiſſa parte infima, duarum meminit: Anima, inquit, mea deſiderabit te in nocte, ſed & ſpiritu meo in præcordiis meis, de mane vigilabo ad te. Daniel item: Laudate, inquit, ſpiritus & animæ juſtorum dominum.

Origenes libro primo ſuper epiſt. ad Rom.

num: Quibus ex locis non abſurde colligit triplicem hominis portionem: Corpus ſive carnem, infimam noſtri partem, cui per genitalem culpam legem inſcripſit peccati ſerpens ille veterator, quaque ad turpia provocamur, ac victi diabolo connectimur: Spiritum vero qua divinæ naturæ ſimilitudinem exprimimus, in qua conditor optimus, de ſuæ mentis archetypo, æternam illam honeſti legem inſculpſit digito, hoc eſt ſpiritu ſuo. Hac Deo conglutinamur, unumqun cum eo reddimur. Porro tertiam, & inter iſtam mediam, animam conſtituit, quæ ſenſuum ac motuum naturalium ſit capax. Ea velut in factioſa republica non poteſt non alterutri partium accedere. Hinc atque hinc ſolicitatur, liberum habet utro velit inclinare. Si carni renuncians ad ſpiritus partes ſeſe traduxerit, fiet & ipſa ſpiritalis. Sin ad carnis cupiditates ſemet abjecerit, degenerabit & ipſa in corpus. Hoc enim eſt quod ſenſit

Caro. Spiritus. Anima.

ſenſit Paulus, ſcribens Corinthiis: An neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur. Qui autem adhæret domino, unus ſpiritus eſt. Meretricem lubricam hominis partem appellat. Hæc eſt illa illex & blanda mulier, de qua legis Proverbiorum capite ſecundo: Ut eruaris è muliere aliena, & ab extranea, quæ mollit ſermones ſuos, & relinquit ducem pubertatis ſuæ, & pacta Dei ſui oblita eſt. Inclinata eſt enim ad mortem domus ejus, & ad inferos ſemitæ ipſius. Omnes qui ingredientur ad eam, non revertentur, nec apprehendent ſemitas vitæ. Et capite ſexto: Ut cuſtodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. Non concupiſcat pulchritudinem ejus cor tuum, ne capiaris nutibus illius. Precium enim ſcorti, vix unius eſt panis, mulier autem viri pretioſam animam rapit. Nonne cum de ſcorto, corde, & anima meminit, nominatim tres hominis partes expreſſit? Rurſum capite nono:

Caro meretrix eſt animam ſeducens.

nono: Mulier ſtulta & clamoſa, plenaque illecebris, & nihil omnino ſciens, ſedet in foribus domus ſuæ ſuper ſellam in excelſo urbis loco, ut vocaret tranſeuntes per viã, & gentes in itinere ſuo. Quis eſt parvulus declinet ad me. Et vecordi locuta eſt: Aquæ furtivæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuavior, & ignoravit quod ibi ſint gigantes, & in profundis inferni convivæ ejus. Qui enim applicabitur illi, deſcendet ad inferos. Nam qui abſceſſerit ab ea, ſalvabitur. Quæſo te, quibus coloribus magis graphice depingi, fucarive poterant, vel venenatæ carnis illecebræ, ad turpitudinem ſolicitantes animam, vel improbitas ſpiritui reclamantis, vel exitus infelix ſuperantis? Ergo ſpiritus Deos nos reddit, caro pecora. Anima conſtituit homines: ſpiritus pios, caro impios, anima neutros. Sponſus quærit cœleſtia, caro dulcia, anima neceſſaria. Spiritus evehit in cœlum. Caro deprimit ad inferos.

Animæ nihil imputatur. Quicquid carnale, turpe eſt. Quicquid ſpirituale, perfectum. Quicquid animale, medium & indifferens. Viſne pinguiore, quod ajunt, Minerva, tanquam digito tibi demonſtrari partium iſtarum diſcrimen? Equidem experiar: Vereris parentes, amas fratrem, amas liberos, diligis amicum. Non tam virtutis eſt iſta facere, quam ſceleratum non facere. Cur enim non facias Chriſtianus, quod naturæ inſtinctu faciunt & gentes, immo quod faciunt & pecora? Quod naturæ eſt, non imputatur ad meritum. Sed incidiſti in eum locum, ut aut patris contemnenda pietas, vincenda charitas liberorum, benevolentia negligenda amici, aut offendendus Deus. Quid facis? In bivio ſtat anima. Solicitat hinc caro, illinc ſpiritus. Dicit ſpiritus: Potior eſt parente Deus: Illi corpus modo debes, huic omnia. Suggerit caro: Niſi pares, exhæredat te pater, vulgo diceris impius.

Amor parentum naturalis.

Con-

Conſule rei, conſule famæ. Deus aut non videt, aut connivet, aut certe facile placabitur. Iam hæret, jam nutat anima. Utrocunque ſe flexerit hoc erit, quod eſt id, cui acceſſerit. Si contempto ſpiritu, meretricẽ carnem audierit, unum corpus eſt. Sin ſpreta carne ad ſpiritum erigatur, transfiguratur in ſpiritum. Ad hunc modum conſueſce temetipſum ſolerter excutere. Ingens enim hominum error, qui non raro abſolutam pietatem putant, quod eſt naturæ. Imponunt incautis affectus quidam, in ſpeciem honeſtiores, & quaſi virtutum larvis perſonati. Sævit judex in ſontem, ſeverus & incorruptus ſibi videtur. Vis & hunc diſcuti? Si animo indulget ſuo, ſervitque rigori cuidam genuino: nullo animi dolore, nonnulla fortaſſis cum voluptate, nihil tamen à judicis officio divaricans, ne ſibi protinus placeat, medium eſt quod facit. Quod ſi lege, vel ad odium privatum, vel ad cupidi-

piditatem abutitur, jam carnale eſt quod gerit, & homicidium committit: ſin ingentem animo percipit dolorem, quod eum cogitur perdere, quem mallet emendatum & incolumem, & pœnam commeritam irrogat eo pectoris ſenſu, quo pater filium chariſſimum ſecari utrique jubet, ita demum ſpirituale erit quod agit. Plerique propenſione naturæ, atque ingenii proprietate, rebus nonnullis vel gaudent, vel abhorrent. Sunt quos nihil titillet Venerea voluptas. Ne protinus ſibi ad virtutem arrogent, quod eſt indifferens. Non carere libidine, ſed vincere libidinem, virtutis eſt. Alius gaudet jejunare, gaudet adeſſe ſacris, gaudet frequens eſſe in templis, gaudet quam plurimum pſalmorum dicere, ſed in ſpiritu. Exige ad hanc regulam quod facit. Si ad famam, ſi ad emolumentum ſpectat, carnem ſapit, non ſpiritum. Si tantum ingenio indulget ſuo, facit enim quod animo lubet,

Regula veræ pietatis.

non

non habet quod ſibi magnopere placeat, imo quod timeat habet. En tibi periculum. Oras, & non orantem judicas. Iejunas, & fratrem manducantem condemnas. Quiſquis non facit, quod tu, eo te meliorem judicas. Vide ne ad carnem pertineat jejunium tuum. Eget frater ope tua, tu interim preculis tuis Deo obmurmuras, fratris egeſtatem diſſimulas: averſabitur iſtas preces Deus. Quomodo enim te orantem audiet Deus, cum tu non audias homo hominem? Accipe & illud: Amas uxorem, hoc tantum nomine quod uxor eſt. Nihil magni facis. Nam iſtud quidem eſt tibi cum Ethnicis commune. At amas, non ob aliud, niſi quia tibi voluptati eſt. Ad carnem tendit amor tuus. Sed amas ob hoc potiſſimum, quod in ea perſpexeris imaginem Chriſti, puta pietatem, modeſtiam, ſobrietatem, pudicitiam, jamq; non illam in ipſa, ſed in Chriſto, imo in ea Chriſtum amas, ita demum ſpiri- Amor uxoris caſtus.

 tuali-

tualiter amas. Verum his de rebus plura, ſed ſuo loco.

Regulæ quædam generales veri Chriſtianiſmi.

NUnc quoniam ad id quod propoſitum eſt, utcunque viam aperuiſſe, & quaſi ſylvam quandam comparaſſe videmur, ad reliqua properandum, ne non Enchiridion, ſed ingens fiat volumē. Conabimur autem breviter regulas quaſdam quaſi nexus quoſdam palæſtricos tradere, quarum ductu, tanquam fili Dædalei, facile queas è mundi hujus erroribus, velut è labyrintho quodam inextricabili emergere, atque ad puram lucem vitæ ſpiritualis pertingere. Nulli diſciplinæ ſui canones deſunt, & ſola beate vivendi ratio nullis præceptis adjuvabitur? Eſt autem omnino virtutis ars quædam & diſciplina, in qua qui ſe gnaviter exercent, iis denique aſpirat ille ſanctorum conatuum provector ſpiritus. Qui vero dicunt,

cunt, Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus, hos rejiciet miſericordia divina, propterea quod ipſi rejecerunt ſcientiam. Sumentur autem hi canones partim à perſona Dei, diaboli, & noſtra: partim à rebus, id eſt, virtutibus ac vitiis, & quæ ſunt his conjuncta: partim à materia virtutum & vitiorum. Conducent potiſſimum adverſus tria mala, reliquias culpæ genitalis. Nam etſi labem abſterſit baptiſmus, tamen hæret adhuc quiddam veteris morbi, relictum in nobis, tum ad cuſtodiam humilitatis, tum materiam ſegetemque virtutis. Ea ſunt cæcitas, caro, & infirmitas. Cæcitas ignorantiæ nebula, rationis obſcurat judicium. Lumen enim illud puriſſimum divini vultus, quod conditor infuderat ſuper nos, cum nonnihil obfuſcavit culpa primorum parentum, tum corrupta educatio, improbus convictus, perverſi affectus, vitiorum tenebræ, conſuetudo peccandi, tanta obduxit

Reliquiæ peccati originalis.

Cæcitas.

rubigine, ut divinitus inſculptæ legis vix veſtigia quædam appareant. Ergo (ut cœperam) cæcitas facit, ut in delectu rerum fere cæcutiamus, pro optimis peſſima ſequentes, potiora minus utilibus

Caro. poſthabentes. Caro ſolicitat affectum, ut etiamſi quid ſit optimum intelligamus, diverſa tamen

Infirmitas. amemus. Infirmitas facit, ut virtutem ſemel arreptam, vel tædio, vel tentatione victi deſeramus: cęcitas officit judicio: caro depravat voluntatē: infirmitas frangit conſtantiam. Primum igitur eſt, ut fugienda dignoſcas ab expetendis, atque ideo tollenda cæcitas, ne in rerum delectu hallucinemur. Proximum ut malum cognitum oderis, bonum ames, & in hoc vincenda caro, ne contra mentis judiciū dulcia pro ſalutaribus amemus. Tertium ut in bene cœptis perſeveres, atque idcirco fulcienda infirmitas, ne turpius virtutis viam deſeramus, quam fueramus non ingreſſuri. Ignorantiæ medendum,

dum, ut videas qua ſit eundum. Caro domanda, ne à cognita via ſeducat in devia. Infirmitas animanda, ne viam artam ingreſſus, vel vacilles, vel reſiſtas, vel deflectas, neve ſemel aratro manum admolitus, reſpicias, ſed exultes ut gigas ad currendam viam, ſemper in ea quæ ſunt ante temet extendens, eorum quę retro ſunt oblitus, donec apprehendas bravium, & coronam promiſſam perſeverantibus. Ad hæc itaque tria canones quoſdam pro noſtra virili àccommodabimus.

Contra malum ignorantiæ, Canon primus.

QUoniam vero fides unica eſt ad Chriſtum janua, primam oportebit eſſe regulam, ut de ipſo atque illius ſpiritu traditis ſcripturis quam optime ſentias. Credaſque non ore tenus, non frigide, non oſcitanter, non hæſitanter, quemadmodũ vulgus facit Chriſtianorum, ſed toto pectore, penitus

Bene ſentiendũ de ſcriptura.

tus infixum immotumque ſedeat, ne unum quidem in eis iota contineri, quod non magnopere ad tuam ſalutem pertineat. Nihil quicquam te moveat, quod bonã hominum partem ſic vides vivere, quaſi cœlũ & inferni, fabulæ quæpiam eſſent aniles, terricula aut illectamenta puerorum. Tu vero credens, ne feſtinaveris. Et ſi ad unum univerſus inſaniat mundus, vertantur elementa, deſciſcant angeli, non poteſt mentiri veritas, non poteſt nõ evenire, quod Deus eventurum eſſe prædixit. Si Deum eſſe credis, veracem credas oportet. Sic prorſus habeto, nihil tam verum eſſe, nihil tam certum atque indubitatum eorum quæ auribus hauris, oculis coram intueris, manibus tenes, quam quæ legis in his literis quas cœleſte numen, hoc eſt, veritas inſpiravit, ſancti Prophetæ prodiderunt, tot martyrum ſanguis comprobavit, quibus tot jam ſeculis, piorum hominum conſenſus ſubſcripſit,

quas

quas Chriſtus ipſe in carne, & ſermone tradidit, & moribus expreſſit, teſtantur miracula, confitentur & dæmones, adeoque credunt, ut & contremiſcant: denique quæ ſic conſentaneæ ſunt æquitati naturæ, quæ ſic inter ſe conſtant, ſic rapiunt attentos, ſic movent atque transformant. Si hæc tanta argumenta in eas ſolas competunt, quę malum, veſania eſt, in fide hæſitare? Vel ex præteritis futurorum conjecturam facito: quanta, quam incredibilia dictu de Chriſto prædixerant Prophetæ. Quid horum non evenit? Qui in illis non fefellit, in aliis fallet? Poſtremo non mentiti ſunt Prophetæ, & mentietur Chriſtus prophetarum dominus? His atque hujuſmodi cogitationibus, ſi ſubinde flammam excitaris fidei, tum ardenter rogaveris Deum, ut adaugeat tibi fidē, mirabor, ſi diu malus eſſe poteris. Quis enim uſque adeo ſceleſtus eſt, ut non reſiliat à vitiis, ſi modo penitus credat, momentaneis his

voluptatibus, præter infelicem illum conſcientiæ mentis cruciatum, æternos quoque emi cruciatus? Piis contra, pro temporaria, ac levi vexatiuncula centuplum gaudium puræ conſcientiæ, ac vitam denique reddi immortalem?

Canon ſecundus.

PRimum igitur eſto, nihil hæſitare de promiſſis divinis: proximum autem, ut viam ſalutis, non cunctanter, non timide, ſed certo propoſito, toto pectore, animo fidenti, atque (ut ita dixerim) gladiatorio capeſſas, paratus vel rei, vel vitæ diſpendium pro Chriſto ſubire. Piger vult, & non vult. Non oſcitantibus contingit regnũ cœlorum, ſed plane vim pati gaudet, & violenti rapiunt illud. Huc feſtinantem non te charorum affectus retardet, non revocent illecebræ mundi, non remorentur curæ domeſticæ. Incidenda eſt ſecularium negotiorum catena, quandoqui-

doquidem explicari non poteſt. Sic deſerenda eſt Ægyptus, ne quando redeas animo ad ollas carnium. Raptim ac ſemel tota deſerenda Zodoma, non eſt fas reſpicere: reſpexit mulier, & verſa eſt in ſimulachrum ſaxeum. Viro non vacat ulla uſquam in regione morari, ſed jubetur properare in montem, niſi malit perire. Clamat propheta: ut fugiamus de medio Babylonis. Exitus ab Ægypto fuga vocatur. E Babylone fugere jubemur, non ſenſim, atque cunctanter emigrare. Videas pleroſque comperendinantes, & conſiliis nimium lentis molientes fugam vitiorum: ubi his me curis, inquiunt, extricavero, ubi illud atque illud negocii confecero. Stulte, quid ſi hodie à te repetant animam tuam? An neſcis negotium è negotio ſeri? Vitium vitio invitari? Quin hodie potius facis, quod quo maturius feceris, hoc factu fuerit facilius? Alibi diligens eſto, hic utiliſſima præcipitatio. Ne reputa, ne penſicu-

Nō reſpiciendum.

ſiculare, quantum relinquas, certus, Chriſtum unum tibi ſatis futurum pro omnibus. Aude modo
Fides. te illi toto pectore credere. Aude tibi diffidere, aude omnem tui curam in illum transferre. Deſine inniti tibi, & plena fiducia abjice te in eum, & excipiet te. Iacta cogitatum tuum in dominum, & ipſe te enutriet, ut canas illud ejuſdem prophetæ: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocavit. Super aquam refectionis educavit me, animam meam convertit. Ne velis temetipſum partiri duobus, mundo & Chriſto. Non potes duobus dominis ſervire: nulla ſocietas Deo cum Belial: non fert eos qui utroque genu claudicant: evomit eos, qui neque frigidi ſunt, neque calidi, ſed tepidi. Nimis quam zelotypus animarum amator Deus eſt, ſolus ac totũ poſſidere vult, quod ſanguine ſuo redemit. Non patitur conſortium diaboli, quem ſe-
Dux vix. mel morte ſua devicit. Duæ tantum

tum viæ ſunt: altera quæ per obſequium affectuum ducit in exitiũ: altera quæ per mortificationem carnis ducit ad vitam. Quid tecum hæres? tertia nulla eſt. Harum alteram velis nolis adeas oportet: quiſquis es, hæc arta tibi ineunda ſemita eſt, per quam pauci mortalium ambulant. Sed hanc ipſe calcavit Chriſtus, calcarunt ab orbe condito, quicunque Deo placuerunt. Hæc eſt profectò Adraſtei numinis inevitabilis neceſſitas: cum Chriſto, mundo crucifigaris neceſſe eſt, ſi voles cum Chriſto vivere. Quid inepti nobis ipſi blandimur? Quid tanta in re nobis ipſis imponimus? Hic dicit, non ſum clericus, mundanus ſum, non poſſum non uti mundo. Alius cogitat, etſi ſacerdos ſum, monachus non ſum, viderit ille. Invenit & monachus, quo ſibi palpetur: Non tam, inquit, monachus ſum, quàm illi aut illi. Alius dicit: adoleſcens ſum, generoſus, dives, aulicus, denique princeps, ad me nihil

nihil attinent, quæ dicta ſunt Apoſtolis. Miſer, ergo ad te nihil attinet ut vivas in Chriſto? Si in mundo es, in Chriſto non es: ſi mundum appellas cœlum, terram, mare, & hunc communem aërem, nemo non eſt in mundo: ſin ambitionem, delitias, cupiditatem, libidinem, mundum dicis, profecto ſi mundanus es, Chriſtianus non es. Omnibus dixit Chriſtus, qui crucem ſuam non tolleret, ac ſua veſtigia ſequeretur, non eſſe ſe dignum. Mori carni cum Chriſto, nihil ad te, ſi vivere illius ſpiritu nihil ad te pertinet. Crucifigi mundo, nihil ad te, ſi vivere Deo, nihil ad te: conſepeliri cum Chriſto, nihil ad te, ſi reſurgere in gloriam, nihil ad te. Chriſti humilitas, paupertas, tribulatio, contemptus, labores, agones, dolores, nihil ad te, ſi regnum illius nihil ad te. Quid autem improbius, quam præmium tibi cum aliis commune ducere, at labores quibus paratur præmium, in paucos quoſdã rejicere?

cere? Quid autē delicatius, quam cum capite conregnare velle, cum nolis compati? Noli igitur mi frater circumſpicere quid alii faciant, & eorum collatione tibi blandiri. Ardua quædam, & pauciſſimis, etiam monachis cognita res eſt, mori peccato, mori deſideriis carnalibus, mori mundo. Et hæc eſt communis omnium Chriſtianorum profeſſio. Hoc jam olim in baptiſmo dejeraſti. Quo voto, quod poſſit accedere ſanctius, aut religioſius? aut pereundum, aut ſine exceptione, hac via graſſandum ad ſalutem, ſive reges, ſive inopes erimus coloni. Quod ſi non omnibus contingit ad perfectam imitationem capitis pertingere, omnibus tamen huc manibus, pedibuſque eſt enitendum. Bonam Chriſtianiſmi partem habet, qui certo animo decrevit fieri Chriſtianus. Mori mundo.

Canon

Canon tertius.

VErum ne te illud à virtutis via deterreat, quod aſpera videatur ac triſtis, tum quod commoditátibus mundi ſit renunciandum, tum quod jugiter confligere oporteat cum tribus improbiſſimis hoſtibus, carne, diabolo, & mundo. Hanc tertiam regulam tibi proponito, univerſa terricula, & phantaſmata, quæ tibi ſtatim velut in ipſis Averni faucibus occurrunt, pro nihilo ducenda eſſe exemplo Æneæ Vergiliani. Quod ſi ludibriis inanibus contemptis rem ipſam preſſius fixiuſque inſpexeris, profecto videbis, Chriſti via, prçterquam quod ſola ducit ad felicitatem, etiam omiſſo præmii reſpectu, nullam tamen aliam eſſe commodiorem. Quod enim (quæſo te) vitæ genus juxta mundum tibi deliges, in quo non ſint abunde multa triſtia atque aſpera ſubeunda, tolerandaque? Aulicam vitam quis neſcit eſſe ærumnarum plenam,

plenam, niſi vel inexpertus, vel certe ſtultiſſimus? Deum immortalem, quæ illic, quam diutina, quam indigna ſervitus perferenda, quanta ſollicitudine ambienda principis gratia, eblandiendus favor eorum, qui vel nocere poſſunt, vel prodeſſe, fingendi vultus ſubinde novi, muſſitanda injuria potentiorum. Porro autem quod tandem mali genus, quo non ſit referta militia? Utriuſque rei tu teſtis eſſe optimus potes, qui utrumque tuo periculo didiciſti. Iam vero quid vel non facit vel patitur mercator, Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes? In conjugio quanta moles curarum familiarium? quam nō ibi miſeriam vident, qui experiuntur? In publicis obeundis muneribus, quantū ſolicitudinis, quantum laboris, quantum periculi? Quoquo verſum flexeris oculos, ingens turba incommodorum occurret. Ipſa per ſe vita mortalium mille ærumnis obnoxia eſt, quę ſunt improbis

Mercatorum moleſtiæ.

Conjugii miſeriæ.

cum

cum probis communes. Eę omnes tibi ceſſerint in cumulum meritorum, ſi te deprehenderint in via Chriſti: ſin minus, cum majore moleſtia, tum nullo fructu ferendæ tamen. Qui mundo militant, primum quam multos annos anhelant, ſudant, tumultuantur? Deinde pro quam caducis, nihilique rebus? Poſtremo quam ancipiti ſpe. Adde quod illic adeo nullus eſt miſeriarum finis, ut quo laboratum eſt diutius, hoc laboretur moleſtius. Finis denique tam anxiæ, tamque laborioſæ vitæ, qui tandem? Nempe cruciatus æternus. I nunc, & cum hac vita compone viam virtutis, quæ ſtatim deſinit eſſe aſpera, fit progreſſu mollior, fit jucunda, per quam certiſſima ſpe itur ad ſummum bonum. Nonne extremę dementię ſit, malle pari labore parare mortem æternam, quam vitam immortalem? At iſti faciunt, vel hoc inſanius, qui præeligunt ſummis laboribus ire ad labores perennes, quam me-

mediocribus ad otium immortale. Ad hæc ſi maxime laborioſior eſſet pietatis via quam mundi, tamen hic laboris aſperitas, præmii ſpe lenitur, nec deeſt unctio divina, quæ facit, ut omne fel in mel vertatur. Illic cura curam trahit, dolor ex dolore naſcitur: nec mora, nec requies: foris labor & afflictio, intus gravior ægritudo: Ipſa lenimenta exaſperant. Hæc ita habere, ne gentiles quidem poëtas fugit, qui per Tityi, Ixionis, Tantali, Siſyphi, Pentheique ſupplicium, improborum hominum ærumnoſam vitam adumbrant. Quorum eſt & illa ſera in libro ſapientiæ confeſſio, Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles, viam autem domini ignoravimus. Quid Ægyptia ſervitute vel fœdius, vel laborioſius? quid Babylonia captivitate triſtius? quid jugo Pharaonis & Nabuchodonoſor intolerabilius? Chriſtus autem quid dicit? Tollite jugum meum ſuper vos,

Improborum vita.

Chriſtianorum vita.

vos, & invenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve. In ſumma nulla deeſt voluptas, ubi adeſt tranquilla conſcientia. Nulla non adeſt miſeria, ubi cruciat infelix conſcientia. Hæc jam plus quam certa eſſe oportet. Quod ſi etiam dubitas, conſule eos qui aliquando de medio Babylonis converſi ſunt ad dominum, & vel illorum experimento crede, nihil eſſe vitiis turbulentius triſtiuſque, nihil virtute expeditius atque hilarius. Verum age, fingito paria ſtipendia, pares labores, at quanto tamen optabilius militare ſub ſignis Chriſti, quam ſub vexillis diaboli? Imo quanto optabilius affligi cum Chriſto, quam delitiis affluere cum diabolo? Iam vero non erit velis & equis fugiendus dominus, non tantum turpiſſimus, verum etiam duriſſimus & fallaciſſimus? qui tam iniquum penſum exigit: qui tam futilia promittit, quibus ipſis non raro fruſtratur miſe-

Cũ Chriſto affligi.

miſeros. Aut ſi præſtat, rurſus ubi lubitum eſt tollit, ut majore ægritudine amittant parta, quam labore pepererint. Mercator poſteaquam faſque nefaſque cumulandæ rei ſtudio miſcuit, famam, vitam, animam mille periculis objecit, ſi quidem bene ceciderit fortunæ alea, quid tandem aliud ſibi paravit, quam miſeræ ſolicitudinis materiam, ut ſervet: cruciatum, ſi perdat. Sin male, quid reliquum eſt, niſi ut bis fiat miſer, & quod re ſperata fruſtratus eſt, & quod tantum irriti laboris exhauſtum, non ſine dolore meminit? Nemo ad bonam mentem certo animo contendit, qui non pervenerit. Chriſtus ut non irridetur, ita nec irridet. Cogita & illud, cum à mundo fugis ad Chriſtum, non te relinquere, ſi qua commoda mundus habet, ſed leviora cum potioribus commutare. Quis non oppido lubens argentum auro, ſilicem gemma commutaverit? offenduntur amici, quid tum? Invenies jucundio-

cundiores. Carebis voluptatibus? ſed frueris internis, quæ ſunt vel ſuaviores, vel ſynceriores, vel certiores. Minuenda res? At creſcunt opes illæ, quas neque tineæ demoliuntur, neque tollant fures. Deſinis eſſe in pretio apud mundum? At probaris auctore Chriſto. Places paucioribus, ſed melioribus. Macreſcit corpus, ſed ſaginatur animus. Macreſcit nitor cutis, ſed eniteſcit decus animi. At ſi per cætera eodem modo cucurreris, intelliges nihil, vel falſi boni relinqui mundo, quod non longe præſtantiore compendio compenſetur. Quod ſi qua ſunt, quæ quanquam non poſſunt non vitioſe deſiderari, ſine vitio tamen poſſideri poſſunt, quod genus opinio popularis, favor vulgi, gratia, auctoritas, amici, honos virtuti habitus: fere fit, ut primum quærentibus regnum Dei, ultro hęc omnia adjiciantur, id quod promiſit Chriſtus, & Deus præſtitit Solomoni. Fortuna plerunque ſequitur fu-

gien-

gientes, fugit ſequentes. Certe quicquid acciderit diligentibus, nihil non eſſe proſperum poteſt, quibus diſpendia in compendium, flagella in ſolatium, opprobria in gloriam, cruciatus in voluptatem, triſtia in dulcia, mala vertuntur in bona. Hanc igitur viam dubitas capeſſere, & illam relinquere? cum tam iniqua ſit collatio, immo tam nulla, Dei ad diabolum, ſpei ad ſpem, præmii ad præmium, laboris ad laborem, ſolatii ad ſolatium. Omnia bonis proſpera.

Canon quartus.

SEd ut certiore curſu queas ad felicitatem contendere, hæc tibi quarta ſit regula, ut totius vitæ tuæ Chriſtum, velut unicum ſcopum præfigas, ad quem unum omnia ſtudia, omnes conatus, omne ocium ac negocium conferas. Chriſtum vero eſſe puta, non vocem inanem, ſed nihil aliud, quam charitatem, ſimplicitatem, patientiam, puritatem, breviter quicquid Chriſtus quid.

Diabolus quid. ille docuit. Diabolum nihil aliud intellige, quam quicquid ab illis avocat. Ad Chriſtum tendit, qui ad ſolam virtutem fertur. Diabolo ſe mancipat, qui ſervit vitiis. Simplex ergo ſit oculus tuus, & totum corpus tuum lucidum erit: ad ſolum Chriſtum tanquam ad unicum & ſummum bonum ſpectet, ut nihil ames, nihil mireris, nihil expetas, niſi aut Chriſtum, aut propter Chriſtum. Nihil oderis, nihil horreas, nihil fugias, præter unam turpitudinem, aut propter turpitudinem. Ita fiet, ut quicquid egeris, ſive dormias, ſive vigiles, ſive edas, aut bibas, ipſi denique luſus tui & otia, dicam audacius, imo & vitia quædam leviora, in quæ nonnunquam ad virtutem properantes incidimus, omnia tibi cedant in cumulum præmii. Quod ſi nequam erit oculus tuus, & alio quam ad Chriſtum ſpectaris, etiamſi qua recta feceris, infrugifera fuerint, aut etiam perniciosa. Vitium enim

eſt,

eſt, rem bonam non bene agere. Tum ad ſummi boni metam recta feſtinanti, quæcunque obiter occurrunt, eatenus ſunt aut rejicienda, aut aſſumenda, quatenus curſum tuum aut adjuvant, aut impediunt. Earum rerum ferme triplex eſt ordo. Quædam enim ita ſunt turpia, ut honeſta eſſe non poſſint, velut ulciſci injuriam, male velle homini. Hæc ſemper aſpernanda, quantovis etiam emolumento propoſito, aut cruciatu. Nihil enim eſt, quod bonum virum queat lædere, præter unam turpitudinem. Quædam è regione ita ſunt honeſta, ut turpia eſſe non poſſint. Quod genus ſunt, bene velle omnibus, juvare honeſtis rationibus amicos, odiſſe vitia, gaudere piis ſermonibus. Quædam vero media, veluti valetudo, forma, vires, facundia, eruditio, & his ſimilia. Ex hoc igitur poſtremo genere rerum, nihil propter ſe expetendum, neque magis, minuſve adhibendæ ſunt, niſi quatenus

Triplex ordo rerum.

nus conducunt ad ſummam metam Sunt enim & Philoſophis quidam fines imperfecti, medii, in quibus non oporteat conſiſtere, quibuſque conveniat uti, non frui. Verum quæ media ſunt, non eodem modo omnia aut conferunt aut officiunt ad Chriſtum euntibus: proinde pro momento quod habent, ſunt aſſumenda, aut repudianda. Scientia plus adfert adjumenti ad pietatem quam forma, aut vires corporis, aut opes. Et quanquam omnis eruditio poteſt ad Chriſtum referri, alia tamen alia propiore via conducit. Ab hoc fine, mediorum omnium utilitatem, aut inutilitatem, metire. Literas amas, recte, ſi propter Chriſtum. Sin ideo tantum amas, ut ſcias, ibi conſiſtis, unde gradum facere oportebat. Quod ſi literas expetis, ut illis adjutus, Chriſtum in arcanis literis latentem clarius perſpicias, perſpectum ames, cognitum atque amatum communices, aut fruaris, accinge te ad ſtu-

dia

dia literarum. Verum non ultra quam ad bonam mentem arbitrere profuturas. Si tibi confidis, & ingens in Chriſto lucrum ſperas, perge tanquam audax mercator, longius etiam in gentilium literis peregrinari. Atque Ægyptias opes ad dominici templi honeſtamentum convertere. Sin metuis plus diſpendii quam ſperas compendii, ad primam illam regulam redi: Noſce teipſum, & tuo te modulo metire. Satius eſt minus ſapere & amare magis, quam magis ſapere, & non amare. Ergo ſcientia in mediis principatum obtinet. Deinde ſunt valetudo, dotes ingenii, facundia, forma, vires, dignitas, gratia, auctoritas, proſperitas, fama, genus, amici, res familiaris: horum unumquodque ut proximo curſu ad virtutem conducet, ita maxime erit adhibendum, ſed ſi quidem currentibus nobis offerantur. Sin minus, non erit tamen horum gratia à propoſito curſu deflectendum. Obvenit pecunia, Pecuniæ quomodo amandæ.

Quatenus gentiliũ literæ legendæ.

ſi nihil obſtat ad bonam mentem, adminiſtra, para tibi amicos de mammona iniquitatis. Sin bonæ mentis times diſpendium, contemne damnoſum lucrum, & vel Cratem illum Thebanum imitare, moleſtam ſarcinam in mare potius pręcipita, quam te retardet à Chriſto. Id erit tibi factu proclivius, ſi quemadmodum diximus, aſſuêris nihil mirari eorum, quę ſunt extra te, id eſt, quę non pertinent ad hominem interiorem. Ita enim fiet, ut neque inſoleſcas, ſi hæc contigerint: neque diſcrucieris animo, ſi vel negata fuerint, vel erepta, quippe qui felicitatem tuam uno Chriſto metiris. Quod ſi circa tuum ſtudium contingunt, ſolicitior eſto, non ſecurior: id cogitans, datam tibi divinitus virtutis exercendæ materiam, ſed periculoſam. Quod ſi ſuſpectam habes fortunæ benignitatem: Prometheum imitare. Ne receperis doloſam pyxidem, & expeditus ac nudus ad unicum illud bonum contende.

Qui

Qui vero pecuniam, ut rem magnam ingenti ſolicitudine expetunt, & in ea ſtatuunt præcipuum vitæ præſidium, qui ſe beatos putant ea incolumi, qui miſeros clamitant cum periit, iis nimirum plures Deos ſibi finxere. Æquaſti Chriſto pecuniam, ſi ea te poteſt felicem, aut infelicem reddere. Quod dixi de pecunia, idem de honoribus, voluptatibus, valetudine, immo & de ipſa vita corporis accipe. Tanto ardore ad unum Chriſtum ſcopum noſtrum oportet eniti, ut horum nihil vacet magnopere curare, ſive cum dantur, ſive cum tolluntur. Tempus enim breve eſt, ut ait Apoſtolus. Reliquum eſt, ut qui utuntur hoc mundo, ſint tanquam non utentes. Hanc mentem (ſcio) mundus ut ſtultam, ac male ſanam, ridet, verum per hanc unam ſtultitiam placuit Deo ſalvos facere credentes. Et quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus. Ad hanc itaque regulam, quicquid & agis,

exiges. Exerces artem recte, ſi ſine
Labor. fraude. Verum quo ſpectas? Ut
alas familiam. At quorſum tibi familiam? Ut eam Chriſto lucrifa-
Ieiuniũ. cias? Bene curris. Iejunas, pium
quidem opus in ſpeciem. Sed quo
refers tuum jejunium: Ut parcas
penui, aut ut religioſior habearis.
Nequam eſt oculus tuus. At jejunas, ne in morbum incurras. Cur
morbum metuis? Ne te privet uſu
voluptatum. Vitioſus eſt oculus
tuus. Sed valere vis, ut ſtudio ſufficias. Studium vero quo refers?
Ut ſacerdotium aliquod tibi pares. Sacerdotium quo animo ambis? Nempe ut tibi vivas, non
Chriſto. Aberraſti à ſigno quod
Chriſtianum oporret ubique præfixum habere. Sumis cibum ut valeas corpore. Sed ideo valere vis
corpore, ut ſanctis ſtudiis, ſanctis
vigiliis ſufficias. Scopum attigiſti. Curas autem valetudinem, ne
ſias deformior, ne libidini non
ſufficias, à Chriſto excidiſti, alium
Superſtitioſi cul. Deum tibi faciens. Sunt qui certos
tos

tos divos certis quibuſdam colunt cæremoniis. Alius Chriſtophorum ſingulis ſalutat diebus, ſed non niſi conſpecta ejus imagine, quo tandē ſpectans? Nempe huc, quod ſibi perſuaſerit, ſeſe eo die à mala morte tutum fore. Alius Rochum quendam adorat, ſed cur? Quod illum credat peſtem à corpore depellere. Alius Barbaræ, aut Georgio certas preculas admurmurat, ne in manus hoſtium veniat. Hic jejunat Apolloniæ, ne doleant dentes. Ille viſit divi Iob ſimulachra, ut ſcabie careat. Nonnulli de lucro certam portionem pauperibus nuncupant, ne merces naufragio intercidant. Hieroni cereolus accenditur, ut res quæ periit recipiatur. In ſumma ad hunc modum, quot res ſunt quas vel timemus vel cupimus, totidem iis divos præfecimus: qui & ipſi diverſis nationibus diverſi ſunt, ut id apud Gallos valeat Paulus, quod apud noſtrates Hieron, neque paſſim id valeat Iacobus aut

tus diverorum.

Ioannes, quod illo atque illo loco. Quæ quidem pietas, niſi à reſpectu commodorum atque incommodorum corporalium ad Chriſtum referatur, adeo Chriſtiana non eſt, ut non ita multum abſit à ſuperſtitione eorum, qui quondam Herculi decimam bonorum partem vovebant, ut diteſcerent, aut Æſculapio gallum, ut à morbo revaleſcerent, aut qui Neptuno taurum cædebant, ut feliciter navigarent. Nomina quidem commutata ſunt, ſed finis utriſque communis. Oras Deum, ne tibi mors accidat præmatura, & non oras potius, ut tibi mentem meliorem largiatur, ut quocunque loco te mors oppreſſerit, non offendat imparatum. Tu non cogitas de mutanda vita, & Deum rogas ne moriaris. Quid igitur oras? nimirum ut quam diutiſſime pecces. Oras divitias, & neſcis uti divitiis: nonne tuam ipſius perniciem oras? oras bonam valetudinem, & abuteris ſanitate, nonne

Dii auxiliares & tutelares.

pietas

pietas tua impia eſt? Reclamabitur hoc loco protinus à quibuſdam religioſulis, qui quæſtum exiſtimant pietatem, & ut idem ait, per dulces quaſdam benedictiones ſeducunt corda innocentium, ventri ſuo ſervientes, non Ieſu Chriſto. Ergone, inquient, tu vetas cultum ſanctorum, in quibus Deus honoratur? Ego vero non tam damno eos, qui hæc ſimplici quadã ſuperſtitione faciunt, quam qui emolumentum ſuum ſecuti, ea quæ tolerabilia fortaſſe ſunt pro ſumma & abſoluta pietate efferunt, & ſuo commodo fovent imperitiam plebis, quam ne ego quidem omnino contemno, verum non feram, ut media pro ſummis, minima pro maximis habeant. Laudabo quod à Rocho ſuo petant incolumem vitam, ſi eam vitam conſecrent Cſtriſto. Magis autem laudabo, ſi nihil aliud orent quam ut cum odio vitiorum augeatur amor virtutum. De moriendo ac vivendo Deo in manum dent, dicant-

que cum Paulo: Sive vivimus, ſive morimur, domino vivimus ac morimur. Perfectum erit, ſi diſſolvi cupiant, & eſſe cum Chriſto, ſi in morbis, damnis, reliquiſque fortunæ incommodis gloriam & gaudium ſuum conſtituant, quod digni habeantur, qui vel hoc modo capiti ſuo conformentur. Ergo non tam reprehendendum iſtiuſmodi facere, quam perniciosſum in eis conſiſtere atque inniti. Tolero infirmitatem, ſed cum Paulo viam demonſtro excellentiorem. Ad hanc regulam ſi ſtudia & actus omnes tuos excuſſeris, neque uſquam conſtiteris in mediis, donec perveneris uſque ad Chriſtum, nec aberrabis unquam à via, neque rem ullam in vita aut facies, aut patieris, quæ tibi non vertatur in materiam pietatis.

Canon quintus.

Perfecta pietas.

ADdamus & quintam regulam huic quaſi ſubſidiariam, ut in hoc uno conſtituas perfectam pietatem, ſi coneris ſemper à rebus viſibilibus, quæ fere vel imperfectæ, vel mediæ ſunt, ad inviſibilia proficere, juxta ſuperiorem hominis diviſionem. Hoc præceptum adeo ad rem pertinet, ut ejus ſive neglectu, ſive inſcitia, plerique Chriſtiani pro piis ſint ſuperſtitioſi, & præter cognomen Chriſti, non admodum abſint à ſuperſtitione gentilium. Duos igitur quoſdam mundos imaginemur, alterum intelligibilem tantum, alterum viſibilem. Intelligibilem, quem & angelicum licebit appellare, in quo Deus cum beatis mentibus: Viſibilem, cœleſtes ſphæras, & quod in his includitur. Tum hominum veluti tertium quendam mundum utriuſque participem, viſibilis ſecundum corpus, inviſibilis ſecundum animam. In mundo

mundo viſibili quoniam peregrini ſumus, nuſquam oportet conquieſcere, ſed quicquid occurrit ſenſibus id apta quadam collatione, vel ad mundum angelicum, vel (quod eſt utilius) ad mores, & ad illi reſpondentem hominis partem, referre. Quod ſol hic in mundo viſibili, id divina mens in mundo intelligibili, & in ei cognata tui parte, puta ſpiritu. Quod illic luna, hoc in illo cœtus angelorum, & animarum piarum, quam vocant eccleſiam triumphantem, hoc & in te ſpiritus. Quicquid agit mundus ſuperior in ſibi ſubjectam terram, hoc agit Deus in tuam animam. Occidit ſol, oritur, æſtuat, temperatur, vivificat, producit, maturat, attrahit, extenuat, purgat, durat, emollit, illuſtrat, ſerenat, exhilarat. Ergo quicquid in eo vides, quicquid in hoc craſſiore mundo, qui conſtat ex elementis, quem nonnulli à reliquis diſtinxere: denique quicquid in craſſiore tui parte, id aſueſcas ad Deum, at-

Sol mens divina.

que

que inviſibilem tui portionem referre. Ita fiet, ut quicquid uſquam ſeſe ſenſibus objecerit, id tibi fiat occaſio pietatis. Cum delectat oculos corporeos, quoties ſol hic viſibilis novo lumine ſeſe terris infundit, tu protinus cogita, quæ ſit illa voluptas cœlitum, quibus æternus ille ſol ſemper oritur, nec unquam occidit, quantum illud gaudium puræ mentis, cui divinum lumen irradiat. Atque admonente creatura viſibili, ora verbis Paulinis, ut qui dixit de tenēbris lucem ſplendeſcere, ipſe eluceſcat in corde tuo, ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei, in facie Chriſti Ieſu. Repete conſimiles locos è ſacris libris, in quibus paſſim gratia ſpiritus divini, lumini comparatur. Triſtis tibi nox ac tetra videtur. Animam cogita divino lumine deſtitutam, ac vitiis caligantem. Et ſi quid noctis intra te deprehenderis, ora ut tibi exoriatur ſol juſtitiæ. Sic autem exiſtima, adeo non eſſe nullas

Lumen gratia Dei dicitur.

Noctis myſticæ perpéſio.

res

res inviſibiles, ut eæ quę videntur, præ illis vix umbræ quædam ſint, tenuem modo quandam imaginem illarum oculis repræſentantes. Proinde quicquid in corporeis rebus ſenſus, aut appetunt, aut horrent, idem conveniet in internis ſpiritum longe magis amare, aut odiſſe. Arridet oculis decora ſpecies corporis. Cogita quam honeſta res ſit ſpecies animæ. Inſuave quiddam videtur, deformis vultus. Memento quam odioſa res ſit, mens vitiis deturpata. Atque idem de reliquis facito: eſt enim animæ, ut ſua quædam venuſtas, aut deformitas, qua viciſſim Deo placet ac diabolo, ſimilis ſimili: ita eſt illi & ſua quædam juventa, ſenecta, morbus, ſanitas, mors, vita, paupertas, opulentia, voluptas, dolor, bellum, pax, frigus, calor, ſitis, potus, fames, cibus: breviter quicquid ſentitur in corpore, id intelligendum eſt in anima. Ergo in hoc eſt, iter ad vitam ſpiritualem ac perfectam, ſi ſenſim aſſue-

aſſueſcamus abduci ab iis, quæ vere non ſunt, ſed partim apparent eſſe quod non ſunt, ut voluptas turpis, honor mundi, partim fluunt, atque in nihilum redire feſtinant, rapiamurque ad illa quæ vere ſunt æterna, incommutabilia, ſyncera. Id quod vidit & Socrates, vir non tam lingua, quam vita philoſophus: ait enim ita demum animam feliciter emigrare è corpore, ſi prius per philoſophiã mortem fuerit diligenter meditata, & multo ante per rerum corporalium contemptum, & ſpiritualium amorem ac contemplationem aſſueverit tanquam à corpore abeſſe. Neque aliud eſt crux illa, ad quam nos vocavit Chriſtus, neque aliud mors, qua nos capiti commori vult Paulus, quemadmodum dicit & propheta: Quoniam propter te mortificamur tota die: æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis: & quod aliis verbis ſcribit Apoſtolus: Quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram, quæ ſur-

Turpis voluptas.

Crux quid. Quid mors.

ſurſum ſunt ſapite: quam ut ad res corporeas obſtupeſcamus, & tanquam inſenſibiles reddamur, ut tanto magis ſapiamus in his quæ ſunt ſpiritus, quanto magis in illis deſipuerimus. Tanto verius intus incipiamus vivere, quanto minus vixerimus foris. Denique ut dicam planius, eo minus nos moveant res caducæ, quo magis cognitæ fuerint æternæ: hoc minus miremur umbraticas, quo magis ſuſpicere cœperimus veras. Ergo hæc regula ſemper ad manum habenda, necubi in rebus temporariis reſtitemus, ſed inde veluti gradu facto ad ſpiritualium amorem, adhibita collatione, aſſurgamus, præ his quæ ſunt inviſibilia, id quod eſt viſibile, contemnere incipiamus. Tolerabilior erit morbus corporis, ſi cogitaris eum remedium eſſe animæ. Minus eris ſolicitus de valetudine corporis, ſi totam curam ad tuendam animi valetudinem converteris. Terret te mors corporis, multo magis for-

formidanda mors animæ. Horres venenum viſibile, quod perniciem adfert corpori: longe magis horrendum virus, quod interimit animam. Cicuta venenum corporis, at multo præſentius venenum animæ voluptas. Horreſcis, exalbeſcis, metuens, ne te feriat fulmen, quod è nubibus emicat: & quanto magis formidandum, ne veniat in te fulmen inviſibile iræ divinæ: *Ite maledicti in ignem æternum?* Rapit te venuſtas corporis, cur non magis ardes eam ſpeciem quæ latet? In eam transfer amorem tuum quæ perpetua eſt, quæ cœleſtis, quæ incorrupta, & moderatius amabis formam caducam & fugacem corporis. Oras ut compluatur ager ne ſitiat, magis ora, ut Deus compluat mentem tuam, ne à virtutum fruge ſterileſcat. Magna cura reſarcis diſpendium rei pecuniariæ, maxima cura reſarcienda jactura mentis. Proſpicis in ſenectam, ne quid deſit corpori, & non conſulendum, ne

quid

quid deſit animo? Atque hoc quidem faciendum in his rebus, quæ quotidie ſunt obviæ ſenſibus noſtris, atque eos pro varietate ſpeciei, varie afficiunt, ſpe, metu, amore, odio, dolore, voluptate. Idem obſervandum in omnibus literis quæ ex ſimplici ſenſu & myſterio, tanquam corpore atque animo conſtant, ut contempta litera, ad myſterium potiſſimum ſpectes: cujuſmodi ſunt literæ poëtarum omnium, & ex philoſophis Platonicorum: maxime vero ſcripturæ divinæ, quæ fere Silenis illis Alcibiadeis ſimiles, ſub tectorio ſordido ac pene ridiculo, merum numen claudunt. Alioqui ſi ſine allegoria legeris, Adæ ſimulachrum de argilla uda formatũ, eique inſpiratam animam, Evam de coſta ſubductam, interdictum ne de ligno ederent: ſerpentem ſuaſorem, Deum inambulantem ad auram, conſcios latitantes: angelum cum romphæa verſatili foribus paradiſi additum, ne ejectis pateret reditus,

Myſteriũ in literis omnibus ſpectetur.

tus, breviter totam orbis conditi hiſtoriam, ſi nihil ultra ſuperficiem quæſieris, non video quid ita multo magis operæpretium ſis facturus, quam ſi cantaveris luteum ſimulachrum Promethei, ignem dolo ſubductum, eum ſimulachro inditum, lutum animaſſe. Immo fortaſſe pluſculo fructu legetur fabula poëtica cum allegoria, quam narratio ſacrorum librorũ, ſi conſiſtas in cortice. Si te legentem admonet fabula gigantum, non eſſe pugnandum cum ſuperis, aut abſtinendum eſſe ab iis ſtudiis, à quibus natura abhorret, adjiciendum animum ad ea (modo honeſta ſint) ad quæ natura propenſior es, uti ne conjugio te impedias, ſi tuis moribus cœlibatus magis convenit: rurſum, ne cœlibatui te addicas, ſi conjugio videris utilior: fere enim feliciter evenire, quæ tentes invita Minerva. Si te Circes pocula docent, homines voluptatibus tanquam veneficiis dementari, vertique prorſus ex homini-

Gigantũ fabula.

bus in pecudes. Si Tantalus ſitiens, miſerrimum eſſe, opibus congeſtis inhiantem, uti non audere. Si Siſyphi ſaxum, laborioſam, & miſeram eſſe ambitionem. Si Herculis labores admonent, honeſtis ſtudiis, & induſtria infatigata parari cœlum: nonne hoc diſcis in fabula, quod præcipiunt Philoſophi, & Theologi vitæ magiſtri? At ſi citra allegoriam legeris, infantes in utero colluctantes, vendita pulmento primogenita, benedictionem patris dolo præreptam, Goliad funda David ictum, Sampſoni deraſum capillum, non ita magni refert, quam ſi poëticum legas figmentum. Quid intereſt, regum aut judicum libros legas, an Livianam hiſtoriam, modo in neutra ſpectes allegoriam? Nam in illa multa inſunt, quæ mores communes emendent; in hac nonnulla etiam abſurda in ſpeciem, & quæ ſumma cute intellecta, moribus officiant: veluti latrocinium David: adulterium homici-

Citra allegoriam ſterilis eſt ſcriptura.

In literis ſacris nonnulla etiã abſurda in ſpeciẽ.

micidio emptum : Sampſon perdite amans, furtivus filiarum cum Loth concubitus, atque id genus alia mille. Proinde ubique contempta carne ſcripturæ, maxime veteris teſtamenti, ſpiritus myſticum rimari conveniet. Hoc tibi ſapiet Manna, quod palato tecum attuleris. Sed in eruendis myſteriis non oportet animi tui conjecturas ſequi, verum cognoſcenda ratio, & velut ars quædam, quam tradit Dionyſius quidam in libro de divinis nominibus, & divus Auguſtinus in opere de doctrina Chriſtiana. Paulus autem Apoſtolus poſtChriſtum fontes quoſdam aperuit allegoriarũ, quem ſecutus Origenes, in hac parte Theologiæ facile principatum obtinet. Eam vero noſtri Theologi, aut aſpernantur fere, aut oppido quam frigide tractant, in acumine diſſerendi veteribus vel pares, vel ſuperiores, in hujus muneris tractatione ne conferendi quidem cum iſtis. Idque duabus potiſſimum (ut con-

Arte myſteria tractãda.

conjicio) de cauſis. Altera quod non poteſt non frigere myſterium, quod non eloquentiæ viribus, ac dicendi lepore quodam condiatur, qua jure præcelluerunt veteres, nos ne attingimus quidē. Altera, quod uno Ariſtotele contenti, Platonicos & Pythagoricos arcent à ludis. At hos poſteriores præfert Auguſtinus, non ſolum quod pleraſque ſententias habent admodum conſentaneas noſtræ religioni, verumetiam quod ipſum dictionis genus figuratum, ut diximus, & allegoriis frequens, propius accedit ad ſermonem ſacræ ſcripturæ. Non igitur mirum ſi commodius tractaverunt allegorias Theologicas, qui dicendi copia rem quamlibet, etiam jejunam ac frigidam locupletare & conveſtire poterant, tum qui omnis antiquitatis doctiſſimi, quod in myſteriis divinis erat faciendum, id fuerant olim in poëtis & Platonicis libris meditati. Horum igitur commentationes te malo evolvere,

Veteres ob eloquentiam commodè tractarunt allegoriam.

re, utpote qui non ad ſcholaſticam concertationem, ſed ad bonam mentem te inſtituam. Quod ſi non aſſequeris myſterium, memineris tamen ſubeſſe, quod quidem vel incognitum ſperare præſtabilius eſt, quam in litera occidente conquieſcere. Neque id modo in veteri teſtamento, verum etiam in novo. Habet Euangelium carnem ſuam, habet & ſpiritum. Nam etiamſi detractum eſt velum à facie Moyſi, tamen adhuc Paulus videt per ſpeculum & in ænigmate. Et ut apud Ioannem ipſe dixit Chriſtus: Caro non prodeſt quicquam, ſpiritus eſt qui vivificat. Mihi quidem religio fuiſſet dicere non prodeſt quicquam, ſatis fuerat futurum, caro nonnihil prodeſt, ſed multo amplius ſpiritus: nunc ipſa dixit veritas, non prodeſt quicquam. Adeoque non prodeſt, ut juxta Paulum mortifera ſit, niſi ad ſpiritum referatur. Alioqui vel hoc utilis eſt caro, quod infirmitatem quaſi gradibus quibuſdam ducit

Euangeliũ habet ſuam carnem & ſpiritum.

ad ſpiritum. Corpus ſine ſpiritu non poteſt ſubſiſtere, ſpiritus corpore nihil eget. Quod ſi Chriſto auctore tanta res eſt ſpiritus, ut ſola vivificet, huc tendendum, ut in omnibus literis, omnibus actibus ſpiritum reſpiciamus non carnem. Et ſi quis obſervaverit, animadvertet hoc unum eſſe, quo nos vocant inter prophetas præcipuus Eſaias, inter Apoſtolos Paulus, qui nulla pene epiſtola non hoc agit, non inculcat, nihil fidendum eſſe carni, in ſpiritu eſſe vitam, libertatem, lumen, adoptionem, & fructus illos optabiles, quos enumerat. Carnem ubique contemnit, damnat, diſſuadet. Attende, & deprehendes paſſim hoc idem agere pręceptorem noſtrum Ieſum, dum in tollendo de puteo aſino, in illuminando cæco, in confricandis ariſtis, in non lotis manibus, in conviviis peccatorum, in parabola phariſæi & publicani, in jejuniis, in fratribus ſecundum carnem, in gloria Iudæorum, quod

eſſent filii Abrahæ, in muneribus offerendis, in precationibus, in phylacteriis dilatatis, multiſque ſimilibus locis, contemnit carnem legis & ſuperſtitionem eorum, qui malebant eſſe Iudæi in manifeſto, quam in occulto. Et cum dicit mulierculæ Samaritanæ: Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis patrem. Sed venit hora, & nunc eſt, cum veri adoratores adorabunt patrē in ſpiritu & veritate. Nam & pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare, Idem facto ſignificavit, cum in nuptiis aquam frigidæ & inſipidæ literæ vertit in vinum ſpiritus, ad vitæ contemptum animas inebrians ſpiritales. Et ne magnum putes, quod iſta contempſit Chriſtus, quæ modo commemoravimus. Imo contempſit & carnis ſuæ manducationem, & ſanguinis potum, niſi & ſpiritali-

ter edatur atque bibatur. Quibus enim putas iſta locutus eſt, Caro non prodeſt quicquam, ſpiritus eſt qui vivificat? Nempe non iis, qui Euangelio de collo ſuſpenſo, aut cruce ærea, ſe tutos ab omni malo putant, idque perfectam religionem exiſtimant, ſed quibus ſummum myſterium, de ſumendo corpore ſuo aperuerat. Si res tanta nihil eſt, imo ſi pernicioſa, quid eſt cur ullis aliis rebus carnalibus fidamus niſi adſit ſpiritus. Tu forte quotidie ſacrificas, & tibi vivis, neque ad te pertinent incommoda proximi tui: adhuc in carne es ſacramenti. Verum ſi ſacrificans das operam id eſſe, quod illa ſumptio ſignificat puta idem ſpiritus cum ſpiritu Chriſti, idem corpus cum corpore Chriſti, vivum membrum Eccleſiæ. Si nihil amas niſi in Chriſto, ſi omnia tua bona putas omnibus eſſe communia, ſi omnium incommoda tibi perinde ut tua dolent, ita demum magno fructu ſacrificas, nempe quia ſpiritualiter.

Quid ſpiritualiter ſumere corpus Chriſti.

Si

Si te ſentis in Chriſtum quodammodo transfigurari, & jam minus minuſque in te ipſo vivere, ſpiritui gratias age, qui ſolus vivificat. Multi quot quoque die ſacris adfuerint numerare ſolent, atque hac te tanquam maxima freti, quaſi jam nihil præterea debeant Chriſto, ita templis egreſſi, ad priſtinos mores redeunt. Quod carnem pietatis amplectuntur, laudo: quod illic conſiſtunt, non laudo: peragatur in te, quod illic oculis repræſentatur: repræſentatur mors capitis. Excute te intus in ſinu, quod ajunt, quam prope tu mortuus mundo. Quod ſi te totum adhuc poſſident, ira, ambitio, cupiditas, voluptas, invidia, etiam ſi contingas altare, procul tamē abes à ſacro. Occiſus eſt pro te Chriſtus: macta & tu pecudes iſtas. Sacrifica temetipſum illi, qui pro te ſemet immolavit patri. Hæc ſi ne cogitas quidem, & in illo confidis, odit Deus pinguem tuam & craſſam religionem. Baptizatus es,

ne protinus te Chriſtianum putes: mens tota nihil niſi mundum ſapit: in manifeſto Chriſtianus es, in occulto gentili gentilior. Cur ita? quia corpus ſacramenti tenes, ſpiritu vacas: ablutum eſt corpus, quid refert, dum animus manet inquinatus? Sale contacta eſt caro, quid tum, ſi inſulſus manet animus? Unctum eſt corpus, at inunctus animus. Sin conſepultus es Chriſto intus, & jam cum eo in novitate vitæ meditaris ambulare, agnoſco Chriſtianum. Aſpergeris aquula conſecrata, quorſum attinet, modo tu internas ſordes non abſtergas ab animo? Veneraris divos, gaudes eorum reliquias contingere, Sed contemnis, quod illi reliquerunt optimum, puta vitæ puræ exempla. Nullus cultus gratior Mariæ, quam ſi Mariæ humilitatem imiteris: nulla religio ſanctis acceptior, magiſque propria, quam ſi virtutem illorum exprimere labores. Vis tibi demereri Petrũ aut Paulum? alterius fidem,

Aſperſio aquæ cõſecratæ.

Cõtactus reliquiarum.

Divorum cultus.

alterius imitare charitatem, & plus feceris, quam ſi decies Romã curſitaris. Vis ſummo honore Franciſcum afficere? elatus es, admirator pecuniæ es, contentioſus es: largire hoc divo: compeſce animos, & exemplo Franciſci, eſto modeſtior, contemne ſordidum lucrum, & inhia bonis animi. Remitte contentionem, & vince in bono malum. Iſtum honorem pluris faciet divus ille, quam ſi centum illi cereos accenderis. Magnũ quiddam putas, ſi Franciſci cucullo obvolutus, ſepulchro inferaris. Nihil proderit veſtis ſimilis mortuo tibi, ſi mores fuerunt diſſimiles vivo. Et quanquam univerſæ pietatis exemplar à Chriſto commodiſſime petitur, tamen Chriſti cultus in ſanctis ejus te impendio delectat, Chriſtum facito in ſanctis imiteris, & ad ſingulorum honorem, ſingula vitia mutare, aut ſingulas virtutes amplecti ſtude. Hoc ſi acceſſerit, jam & illa quæ foris fiunt, non improbabo. Summa

ma veneratione complecteris cineres Pauli, non damno, ſi ſibi conſtat tua religio. Si veneraris cinerem mutum & mortuum, & vivam illius imaginem adhuc loquentem, ac tanquam ſpirantem, quæ in illius literis ſupereſt, negligis, nonne præpoſtera eſt tua religio? Adoras oſſa Pauli in loculis condita, non adoras mentem Pauli, in ſcriptis latentem? Magni facis fragmentum corporis per vitrum perſpicuum, & non miraris totum animum Pauli per literas pellucentẽ? Cineres colis, ad quos nonnunquam vitia tolluntur corporum: cur non literas magis, quibus vitia ſanantur animarum? Signa iſta mirentur infideles, quibus data ſunt: tu fidelis libros illius amplectere, ut qui non diffidis Deum omnia poſſe, diſcas illum ſuper omnia diligere. Honoras imaginem vultus CHRISTI ſaxo, ligno ve deformatam, aut fucatam coloribus, multo religioſius honoranda mentis illius imago,

Expreſſiſsima Chriſti imago in Euangelio.

quæ

quę ſpiritus ſancti artificio expreſſa eſt literis Euangelicis. Nullus Apelles ſic effingit penicillo lineamenta figuramque corporis, ut in oratione cujuſque relucet imago mentis, præſertim in Chriſto, qui cum eſſet ſumma ſimplicitas veritaſque, nihil omnino poterat eſſe diſſimilitudinis inter archetypum divini pectoris, & inde ductam imaginem ſermonis. Ut nihil patri ſimilius, quam filius, patris verbum, ex intimo illius corde promanans: ita Chriſto nihil ſimilius, quam Chriſti verbum de pectoris illius ſanctiſſimi adytis redditum. Et hanc imaginem non miraris, non adoras, non oculis piis colluſtras, nõ animo amplecteris? Tam ſanctas, tam efficaces habes domini tui reliquias, & his neglectis, multo quæris alieniora? Attonitus ſpectas tunicam aut ſudariũ quod fertur Chriſti, & ſomniculoſus legis oracula Chriſti? Maximo majus eſſe credis, quod crucis portiunculam domi poſſides. At illud ni-

hil eſt præ illo, ſi myſterium crucis in pectore conditum geſtes. Alioqui ſi iſta faciunt religioſum, quid religioſius Iudæis, quorum impiiſſimi plerique Ieſum tamen in carne viventem oculis viderunt, auribus audierunt, manibus contrectarunt: quid Iuda felicius, qui ore os divinum preſſit? Adeo ſine ſpiritu non prodeſt caro quicquã, ut ne virgini quidem matri profuturum fuerit, quod eum de ſua carne genuit, niſi & ſpiritu ſpiritum illius concepiſſet. Maximum hoc, ſed audi majus. Apoſtoli donec corporeo Chriſti contubernio fruerentur, nonne legis quam fuerint imbecilles, quam pingue quiddam adhuc ſapuerint? Quis aliud ad abſolutam ſalutem deſideraret, quam tam diuturnum Dei atque hominis convictum? Et tamen poſt ædita miracula, poſt tot annis exhibitam divini oris doctrinam, poſt argumenta reſuſcitati, nonne ſuprema hora, jam recipiendus in cœlum, exprobrat eis

Apoſtoli Chriſto præſente ſemper vacillabãt fide.

eis incredulitatem illorum? Quid igitur in cauſa? Nempe obſtabat caro Chriſti, atque inde eſt, quod ille dicit: Niſi ego abiero, paraclētus non veniet. Expedit vobis ut ego vadam. Chriſti corporea præſentia inutilis ad ſalutem, & in illa præterea re corporali audebimus perfectam pietatem ſtatuere? Paulus viderat Chriſtum in carne. Quid hoc majus eſſe putas? At ille contemnit: dicens. Etſi Chriſtum, inquit, novimus ſecundum carnem, ſed jam nunc non novimus. Quare non noverat? Quia profecerat ad meliora chariſmata ſpiritus. Verboſius forte hæc diſputo, quam conveniat ei, qui regulas tradit: verum ideo facio accuratius, neque ſine gravi cauſa, quod re ipſa compertum habeam hunc errorem communem eſſe peſtem totius Chriſtianiſmi, quæ vel hoc graviorem perniciem adfert, quod ſpecie quidem pietati proxima eſt. Nulla enim perículoſiora vitia, quam quæ virtutem imitantur.

Nam præterquam quod bonis etiam lubricus in ea lapſus eſt, nulla difficilius corriguntur, propterea quod vulgus imperitum religionem violari credit, dum iſtiuſmodi reprehenduntur. Reclamet illico mundus, & oblatrent clamoſi quidam concionatores, qui iſta libenter intus canunt, videlicet non ad Chriſtum, ſed ad ſuum compendium reſpicientes: ob quorum vel imperitam ſuperſtitionem, vel fictam pietatem, ſæpius mihi teſtandum eſt, me nequaquam taxare corporales cæremonias Chriſtianorum, & ſtudia ſimplicium, præſertim ea quæ Eccleſiaſtica comprobavit auctoritas: ſunt enim nonnunquam tum indicia, tum adminicula pietatis. Quæ quoniam fere neceſſaria ſunt infantibus in Chriſto, donec grandeſcant & occurrant in virum perfectum, tamen ne à perfectis quidem convenit faſtidiri, ne exemplo lædantur infirmi. Quod facis probo, ſi modo finis vitioſus non ſit, tum ſi

Perfecti non faſtidiant cæremonias,

ibi

ibi non figis metam, unde gradum factum oportebat ad ſaluti propiora. Verum Chriſtum viſibilibus rebus, ob viſibilia colere, & in his faſtigium religionis ponere, hinc ſibi placere, hinc alios damnare, his inſtupeſcere; atque adeo immori, & (ut ſemel dicam) his ipſis à Chriſto avocari, quæ ad hoc tantum adhibentur, ut ad eum conducant, hoc eſt, nimirum à lege Euangelii quę ſpiritualis eſt, deſciſcere, & in Iudaiſmum quendam recidere, neque minus forte periculoſum, quam ſine hac ſuperſtitione, magnis & apertis animi vitiis laborare. Capitalior hic quidem morbus eſto, ſed ille inſanabilior. Quantum ubique ſudavit pręcipuus ille ſpiritus aſſertor Paulus, ut Iudæos à fiducia operum abductos, ad ea quæ ſunt ſpiritualia promoveat. Atque huc denuo vulgus Chriſtianorum video revolutum. Quid autem dixi vulgus? Ferendum hoc, niſi & ſacerdotum & doctorum bonam partem, deni-

Ne ſiſtas in cæremoniis.

nique

niquegreges eorum, qui ſpiritalem vitam vocabulo & cultu profitentur, pene totos hic error occupaſſet. Si ſal infatuatum eſt, unde ſalientur cæteri? Pudet me referre, quanta ſuperſtitione pleriq; iſtorum obſervent cæremoniolas quaſdam ab homunculis, non tamen hoc animo inſtitutas, quanto odio eaſdē ab aliis flagitent, quanta ſecuritate his fidant, quanta temeritate alios judicent, quanta contentione tueantur. His factis ſuis cœlum deberi putant, in quibus ſi quando occaluerint, jā Pauli atque Antonii ſibi videntur. Incipiunt magno ſupercilio alienæ vitæ cenſuram exercere ad imperitorum (ut ait Comicus) regulam illam, ut nihil niſi quod faciunt ipſi, rectum putent. Cæterum ubi in ſuo inſtituto conſenuerunt, videbis eos nihil adhuc Chriſti ſapere, ſed animales, ac triſtibus quibuſdam vitiis madentes, in convictu moroſos, ac vix etiam ſibi tolerabiles, charitate frigidos, ira

Superſtitioſi.

Vitia cæremonioſorum.

ſervi-

fervidos, odio pertinaces, lingua virulentos, in exercendis ſimultatibus invictos, pro re quavis nihili depugnare paratos, adeoque alienos à perfectione Chriſti, ut ne communibus quidem virtutibus ſint præditi, quas etiam ethnicis, vel ratio natura inſita, vel uſus vitæ, vel philoſophorum præcepta parant: indociles, intractabiles, rixoſos, voluptatum avidos, ad verba divina nauſeabundos, nulli commodos, de aliis male ſuſpicaces, ſibi blandientes. Huccine tot annorum laboribus denique perventum eſt, ut peſſimus ſis, & optimus tibi videare, ut pro Chriſtiano ſis Iudæus, mutis tantum elementis ſerviens, ut gloriam habeas non in occulto apud Deum, ſed in manifeſto apud homines? Quod ſi in ſpiritu ambulaſti, non in carne, ubi fructus ſpiritus? ubi charitas? ubi gaudium illud animi? ubi pax erga omnes? ubi patientia? longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia,

tia, caſtitas, ubi Chriſti imago in tutis moribus? Non ſum, inquis, ſcortator, non fur, non ſacrilegus, & obſervo quæ ſum profeſſus. At quid eſt hoc aliud, quam non ſum ſicut cæteri homines, raptores, adulteri, & jejuno bis in ſabbato? Malo ac malo publicanũ humilẽ, & miſericordiã implorantẽ, quam iſtud juſtorum genus, ſua benefacta commemorantium. Quid autem profeſſus es, an ne faceres quod olim in baptiſmo juraſti, te Chriſtianum, hoc eſt, ſpiritualem, non Iudæum futurum? Quippe qui propter traditiunculas hominum tranſgrederis mandata Dei. An non Chriſtianiſmus eſt vita ſpiritalis? Audi Paulum Romanis loquentem: Nihil ergo damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant. Lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu, liberavit me à lege peccati & mortis. Nam quod impoſſibile erat legi, quæ infirmabatur per carnem, Deus filium ſuum mit-

Hypocriſis religioſorũ.

Chriſtianiſmus quid.

mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut juſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundum carnē ambulamus, ſed ſecundum ſpiritum. Qui enim in carne ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt: qui vero in ſpiritu ſunt, quæ ſpiritus ſunt ſentiunt. Nam prudentia carnis, mors eſt: prudentia autem ſpiritus, vita & pax. Quoniam ſapientia carnis, inimica eſt Deo: legi enim Dei non eſt ſubjecta, nec enim poteſt. Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Quid dici poterat plenius? quid apertius? Verum hæc nihil ad ſe pertinere putant homines ad ſuis blandiendum vitiis arguti, ad aliena carpenda præcipites, & quod Paulus dixit de ſecundum carnem ambulando, in adulteros modo & ſcortatores referunt, quod de ſapientia carnis, quę inimica eſt Deo, in eos detorquēt, qui literaturam ſecularem (quam vocant) didicerunt. In utroque ſibi

Theologorum expoſitio.

ſibi plaudunt, quod neque adulteri ſunt, & omnium literarum egregie indocti. Cæterum in ſpiritu vivere, nihil aliud eſſe ſomniant, quam facere ſcilicet quod faciunt ipſi: qui ſi linguam Paulinam tam diligenter obſervaſſent, quam fortiter contemnunt Ciceronianam, intelligerent nimirum Apoſtolum vocare carnem, id quod viſibile eſt, ſpiritum quod inviſibile. Docet autem ubique viſibilia oportere ſervire inviſibilibus, non contra inviſibilia viſibilibus. Tu præpoſtere ad iſta Chriſtum accommodas, quæ conveniebat ad Chriſtum applicari. An teſtimonium flagitas, carnis vocabulum, non tantum ad libidinem aut luxum pertinere? Accipe quod idem Apoſtolus hoc ipſum quod ſemper agens, ſcribit Coloſſenſibus: Nemo vos ſeducat volens in humilitate & religione angelorum, quæ non vidit, ambulans fruſtra, inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non tenens caput, id eſt, Chriſtum,

Quid Paulo ſit Caro & Spiritus.

ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones ſumminiſtratum & conſtructum, creſcit in augmentum Dei. Et ne quid dubites eum loqui de iis, qui cæremoniis quibuſdam corporalibus freti, aliorum ſpiritalibus obſtrepunt ſtudiis. Attende quod ſequitur: Si ergo mortui eſtis cum Chriſto, ab elementis hujus mundi, quid adhuc tanquam viventes mundo decernitis? Ab his igitur nos avocans paulo poſt: Igitur, inquit, ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſunt ſurſum quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Deinde ſpiritalis vitæ præcepta tradens, quid tandem monet? Num ut his aut his cæremoniis utamur? num ut ſic veſtiamur? ut his aut his cibis victitemus? ut tantum pſalmorum exhauriamus? nihil horum. Quid igitur? Mortificate, inquit, membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immundiciam, libidinem, concupiſcen-

Spiritalis vitæ præcepta.

piſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt idolorum ſervitus. Ac paulo poſt: Nunc autem deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam. Pauloque inferius: Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem Dei, ſecundum imaginem ejus qni creavit eum. Quis eſt autem vetus homo? nempe Adam ille de terra terrenus, cujus converſatio eſt in terra, non in cœlis. Terram intellige, quicquid viſibile, eoque temporarium. Quis novus homo? nempe de cœlo cœleſtis. Cœlum accipe, quicquid inviſibile, eoque æternum. Poſtremo ne Iudaico more certis quibuſdam obſervationibus tanquam magicis cæremoniis Deum demereri velimus, docet eatenus opera noſtra grata eſſe Deo, quatenus ad charitatem referuntur, indidem profecta. Super omnia autem hæc, inquiens, charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis. Et pax

Vetus homo.

Dei

Dei Chriſti exultet in cordibus veſtris,in qua &vocati eſtis in uno corpore. Dabo argumentum evidentius. Ad Galatas ſcribens, ſæpe carnem,ſæpe ſpiritum nominat, quos non tantum à libidine vocat ad caſtimoniam, ſed à Iudaiſmo & operum fiducia, in quam erant à pſeudapoſtolis inducti, conatur retrahere. Hic igitur opera carnis recenſens, vide quæ vitia commemoret. Manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immundicia,impudicitia,luxuria, idolorũ ſervitus, veneficia, inimicitiæ,contentiones,æmulationes, iræ, rixæ,diſſenſiones,ſectæ, invidiæ,homicidia,ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia. Neque multo poſt: Si ſpiritu vivimus,ſpiritu ambulemus. Deinde quaſi peſtem ſpiritui infeſtam indicans, addit: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes. De fructibus arbor cognoſcitur. Quod vigilias, quod jejunia, quod ſilentia, quod

Peſtis ſpiritui infeſta.

quod preculas, quod reliquas id genus obſervationes non prætereis, nihil moror. In ſpiritu non credam eſſe, niſi videro fructus ſpiritus. In carne eſſe cur non affirmem, cum poſt ſecularem pene iſtarum rerum exercitationem adhuc in te deprehendam opera carnis? Invidentiam plus quã muliebrem, iracundiam & ferocitatem militarem, rixandi nunquam ſatiatam libidinem, rabioſam maledicentiam, vipereum linguæ obtrectatricis venenum, animum tumidum, cervicem præfractam, lubricam fidem, vanitatem, fictionem, aſſentationem? Tu fratrem in cibo aut potu, cultûve judicas. At Paulus te judicat ex factis tuis. An hoc te à carnalibus mundanis ſeparat, quod tu levioribus quidem in rebus, ſed iiſdem tamen vitiis laboras? Num turpior eſt, qui ob hæreditatem interceptam, ob vitiatam filiam, ob læſum parentem, ob magiſtratum, ob principis gratiam, iras, inimicitias, æmula-

mulationes ſuſcipit, quam tu qui pudet dicere quam de nihilo multo hæc omnia facis acerbius? Cauſa peccandi levior non elevat crimen, ſed exaggerat. Neque refert in quanto pecces, modo pari affectu. Imo refert adeo, hoc enim quiſque ſceleratior eſt, quo minore momento ab honeſto abducitur. Non ego nunc loquor de iis monachis, quorum mores & mundus deteſtatur, ſed de his quos vulgus miratur, non ut homines, ſed ut angelos. Quos ipſos tamen offendi non oportet hoc ſermone, qui vitia notat, non homines. Quod ſi boni viri ſunt, gaudeant etiam à quocunque admoneri in his quæ ad ſalutem pertinent. Neque clam me eſt, inter eos eſſe plurimos, qui literis & ingenio adjuti, ſpiritus myſteria deguſtarunt. Sed (quod ait Livius) fere fit ut major pars vincat meliorem. Cæterum ſi verum fateri fas eſt, nonne videmus arctiſſimum quodque monachorum genus faſtigium religio- Monachi

ligio-

ligionis aut in cæremoniis, aut in certa lege pſalmorum, aut in corporum labore ponere? Quos ſi quis excutiat, atque de ſpiritualibus percontetur, vix perpaucos invenerit, quì non in carne ambulent. Et hinc iſta tanta animorum infirmitas illic trepidantium, ubi timor non eſt, illic oſcitantium ubi ſummum eſt periculum. Hinc illa perpetua in Chriſto infantia, ut ne quid dicam gravius, quod præpoſteri rerum æſtimatores, ea facimus plurimi, quæ ſola nihili ſunt, iis neglectis, quæ ſola ſufficiunt, ſemper ſub pædagogis agentes, ſemper ſub jugo: nec unquam ad libertatẽ ſpiritus aſpirantes, nunquam ad amplitudinem charitatis creſcentes: cum clamet Paulus ad Galatas: State & nolite iterum jugo ſervitutis contineri. Atque alio loco: Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex fide juſtificemur. At ubi venit fides, jam non ſumus ſub pædagogo. Omnes enim filii Dei eſtis per fidem,

dem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Neque multo inferius: Ita nos, cum eſſemus parvuli, ſub elementis mundi eramus ſervientes. At ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem eſtis filii Dei, miſit Deus ſpiritum filii ſui in corda veſtra, clamantem: Abba pater. Itaque jam non eſt ſervus, ſed filius. Iterum alibi: Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres, tantum ne libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem ſpiritus ſervite invicem. Omnis enim lex in uno ſermone impletur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Quod ſi invicem mordetis, & comeditis, videte ne ab invicem conſumamini. Rurſum ad Rom. Vos enim accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus: Abba pater. Eodem pertinet & illud quod Ti-

motheo ſcribens : Exerce autem, inquit, teipſum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicũ utilis eſt, pietas ad omnia eſt utilis. Et ad Corinthios: Dominus ſpiritus eſt, ubi autẽ ſpiritus, ibi libertas. Sed quid nos unum aut alterũ locum referimus? Totus in hoc eſt Paulus, ut caro quę contentioſa eſt cõtemnatur, & in ſpiritu, qui charitatis & libertatis eſt auctor, nos conſtituat. Individuæ enim inter ſe comites ſunt, caro, ſervitus, inquietudo, contentio: Rurſum, ſpiritus, pax, amor & libertas. Hæc paſſim inculcat Apoſtolus. Num meliorem religionis magiſtrum requirimus, præſertim cum huic omnis divina ſcriptura concinat? Hoc erat maximum mandatum in lege Moſaica; hoc iterat ac perficit in Euangelio Chriſtus. Ob hoc potiſſimum natus ac mortuus eſt, ut nos doceret non Iudaizare, ſed amare. Poſt cœnam illam ſupremam quam ſollicite, quanto affectu mandat Apoſtolis ſuis non de

cibo

cibo aut potu, ſed de charitate mutuo ſervanda. Quid aliud docet, imo rogat hujus ſymmyſtes Ioannes, niſi ut diligamus invicem? Paulus cum paſſim, ut dixi, charitatem commendans, tum ad Corinthios ſcribens, & miraculis, & prophetiæ, & angelorum linguis anteponit charitatem. Ne tu mihi ilico charitatem eſſe dicas, in templo frequentem eſſe, ſignis divorum procumbere, cereolos accendere, numeratas preculas iterare. Nihil iſtis opus habet Deus. Charitatem Paulus vocat, ædificare proximum, omnes ejuſdem corporis membra ducere, omnes unum in Chriſto putare, de fraternis commodis, perinde ut de tuis in domino gaudere, incommodis mederi, veluti propriis: manſuete corripere errantem, docere neſcientem, erigere lapſum, conſolari dejectum, adjuvare laborantem, ſubvenire egenti: in ſumma omnes opes tuas, omne ſtudium, omnes curas ad hoc referre, ut

Quid charitas Paulo.

quam plurimis proſis in Chriſto, ut quemadmodum ille neque ſibi natus eſt, neque ſibi vixit, neque ſibi mortuus eſt, ſed totum ſe donavit uſibus noſtris, ita & nos fratrum commoditatibus inſerviamus, non propriis. Quod ſi fieret, nihil eſſet religioſorum vita neque lætius neque facilius, quam nunc contra triſtem fere videmus & laborioſam, ac Iudaicis ſuperſtitionibus plenam, nec ab ullis laicorum vitiis immunem, in nonnullis contaminatiorem. Quod hominum genus, ſi nunc reviviſceret Auguſtinus, quo auctore vitæ plerique gloriantur, profecto ne agnoſceret quidem, clamaretque, nihil ſe minus probaturum fuiſſe, quam hoc vitæ genus: neque ad ſuperſtitionem Iudæorum, ſed ad Apoſtolorum regulam, vivendi rationem inſtituiſſe. Sed audio jam dudum quid mihi reſpondeant quidam paulo ſaniores: in minimis vigilandum, ne paulatim defluatur in majora vitia. Audio

& approbo, verum non paulo magis advigilandum, ne ſic inhæreas minimis, ut à maximis penitus excidas. Ibi periculum evidentius, ſed hic gravius: ita Scyllam fugito, ne in Charybdim incidas. Iſta facere ſalutare eſt, ſed eis inniti pernicioſum. Paulus non te vetat elementis uti, ſed ſervire non vult elementis eum, qui liber eſt in Chriſto. Non damnat legem factorum, ſed ſi quis ea legitime utatur. Sine his fortaſſe pius non eris, ſed non iſta te pium faciunt: Conducent ad pietatem, ita ſi quidem in hoc utare. Sin frui cœperis, pietatem omnem ſemel extinguunt. Apoſtolus contemnit opera Abrahæ, quæ ſumma fuiſſe nemo neſcit, & tu tuis confidis: Deus averſatur victimas & Sabbata, & neomenias populi ſui, quorum omnium ipſe fuerat auctor. An audebis tuas obſervatiunculas, cum divinæ legis præceptis conferre? Audi tamen ad iſta nauſeantem ac ſtomachantem Deum: Quo

mihi multitudinem victimarum veſtrarum? plenus ſum, holocauſta arietum, & adipem pinguium, & ſanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Cum veneritis ante conſpectum meum, quis quæſivit hæc de manibus veſtris, ut ambularetis in atriis meis? Ne offeratis ultra ſacrificium fruſtra incenſum, abominatio eſt mihi. Neomeniam & ſabbatum, & feſtivitates *alias non* feram. Iniqui ſunt cœtus veſtri, Calendas veſtras, & ſolennitates veſtras odivit anima mea. Facta ſunt mihi moleſta, laboravi ſuſtinens. Et cum extenderitis manus veſtras, avertam oculos meos à vobis, & cum multiplicaveritis orationes veſtras, non exaudiam vos. Nonne cum obſervationes & ritus ſacrorum commemorat, tum multiplicatas orationes, tanquam digito notat eos, qui religionem numero pſalmorum, aut precum metiuntur? Attende & illa, quam mire divinum faſtidium propheta facun-

cundus exaggerat, ut jam nec auribus, nec oculis ferre potuerit. Quæ tandem obſecro? nimirum quæ ipſe tanta religione ſervanda tradiderat, quæ tanta veneratione, tot ſeculis fuerant à regibus ſanctis & prophetis obſervata. Et hæc deteſtatur adhuc in lege carnali, & tu tuis domi tibi natis obſervatiunculis fidis in lege ſpirituali? Idẽ alio loco eundem prophetam clamare indeſinenter, & inſtar tubæ vocem jubet intendere, videlicet in re ſeria & acri reprehenſione digna, quæque fere non niſi magna cõtentione ab iſtis obtineri queat. Me, inquit, de die in diem quærunt, & ſcire vias meas volunt, quaſi gens quæ juſtitiam fecerit, & quæ judicium Dei ſui non dereliquerit. Rogant me judicia juſtitiæ, & appropinquare Deo volunt. Quare jejunavimus, & non aſpexiſti, humiliavimus animas noſtras, & neſciſti? Ecce in die jejunii veſtri invenitur voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis.

Ecce ad lites & contentiones jejunatis:& percutitis pugno impie. Nolite jejūnare uſque ad hanc diem, ut audiatur in excelſo clamor veſter. Nunquid tale eſt jejunium quod elegi, per diem affligere hominem animam ſuam? Nunquid contorqueri quaſi circulum caput ſuum, & ſaccum & cinerem ſternere? Nunquid iſtud vocabis jejunium, & diem acceptabilem domino? Sed quid hoc eſſe dicemus? damnat Deus quod ipſe mandarat? minime. quid igitur? ſed in carne legis manere, & in renihili confidere, id vero deteſtatur: proinde utroque loco quid velit accedere, demonſtrat. Lavamini, inquit, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum de oculis meis. Cum audis mala cogitationum, nonne palam ſpiritum & internum hominem denotavit. Oculi domini non vident in manifeſto, ſed in occulto, neque ſecundum viſionem oculorum judicat, neque ſecundum auditum

aurium arguit. Neſcit fatuas virgines, foris expolitas, intus inanes. Non novit eos qui labiis dicunt, domine, domine. Deinde admonet uſum vitæ ſpiritalis, non tam in cæremoniis, quam in proximi charitate ſitum eſſe. Quærite judicium, ſubvenite oppreſſo, judicate pupillo, defendite viduã. Similia ſubtexuit & alteri loco de jejuniis: nonne, hoc eſt, magis jejunium quod elegi? diſſolve colligationes impietatis: ſolve faſciculos deprimentes: dimitte eos qui confracti ſunt liberos, & omne onus dirumpe. Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. Quid igitur faciet Chriſtianus? negliget Eccleſiæ mandata? contemnet honeſtas majorum traditiones? damnabit pias conſuetudines? Immo ſi infirmus eſt, ſervabit ut neceſſarias: ſin firmus & perfectus, tanto magis obſervabit, ne ſua ſcientia fratrem

Vitæ ſpiritualis uſus.

offendat infirmum, & occidat eum pro quo mortuus eſt Chriſtus. Hæc oportet non omittere, ſed illa neceſſe eſt facere. Non damnantur opera corporalia, ſed præferuntur inviſibilia. Non damnatur cultus viſibilis, ſed non placatur Deus, niſi pietate inviſibili: ſpiritus eſt Deus, & ſpiritalibus victimis flectitur. Turpe ſit Chriſtianis ignorare, quod gentilis quidam poëta non ignoravit: qui de pietate præcipiens: Si Deus, inquit, eſt animus, nobis ut carmina dicunt, Hic tibi præcipue ſit pura mente colendus. Ne contemnamus auctorem, vel ethnicum, vel minutum: Sententia eſt magno etiam Theologo digna, & ut ego quidem deprehendi, tam intellecta à paucis, quàm à nemine non lecta. Ea vero eſt hujuſmodi. Similia ſimilibus afficiuntur. Tu Deum tauro cæſo, aut thureo vapore moveri magnopere credis, quaſi corpus eſſet. Mens eſt, & quidem puriſſima, ſimpliciſſimaque,

que, proinde potiſſimum mente pura colendus eſt. Tu cereum accenſum ſacrificium putas. At David ſacrificium, inquit, Deo ſpiritus contribulatus. Et ſi deſpexit ſanguinem hircorum, aut vitulorum, at cor contritum & humiliatum non deſpiciet. Si facis quod tribuitur oculis hominum, multo magis adhibe quod requirunt oculi Dei. Religioſo cucullo tegitur corpus, quid tum, ſi mundanam veſtem gerit animus? Si nivea tunica velatur homo exterior, ſint & interioris hominis veſtimenta candida, ſicut nix. Silentium agis foris, multo magis cura, ut vacet mens intus. In templo viſibili demittis genu corporis: nihil agitur, ſi in templo pectoris ſtas erectus contra Deum. Veneraris lignum crucis, magis ſequere myſterium crucis. Iejunium agis, & abſtines ab iis, quæ non coinquinant hominem, & non contines ab obſcœnis ſermonibus, qui polluunt & tuam, & alienam conſcientiam?

Corpori ſubducitur cibus, & anima ſiliquis porcorum ſeſe ingurgitat? Exornas ædem ſaxeam, religioni habes loca ſacra: quid refert ſi templum pectoris, cujus parietem perfodit Ezechiel, abominationibus Ægyptiis prophanatum eſt? Sabbatum agis foris, & intus omnia vitiorum tumultibus perſtrepunt. Non mœchatur corpus, ſed avarus es, jam mœchus eſt animus. Pſallis lingua corporea, ſed intus auſculta, quid dicat animus: Ore benedicis, & corde maledicis. Corpore anguſta cellula contineris, & cogitatione per totum orbem vagaris. Audis verbum Dei corporeis auribus, magis audias intus. Quid enim dicit Propheta? Niſi audieritis Intus, plorabit anima veſtra. Quid autem legis in Euangelio? Ut videntes non videant, & audientes non audiant. Et rurſum propheta, Aure audietis, & non percipietis. Beati igitur qui intus audiunt verbum Dei, Felices, quibus dominus

nus intus dicit verbum, & ſalvabuntur animæ illorum. Hanc autem jubetur à David inclinare filia regis illa, cujus omnis decor ab intus in fimbriis aureis. Denique quid refert mala non facere, quæ affectu concupiſcis? Quid refert bona foris agere, quibus diverſa fiunt intus? An magnum eſt, quod corpore Hieroſolymam adis, cum intra temetipſum ſit Sodoma, ſit Ægyptus; ſit Babylon? Non magnum eſt carneis calcaneis veſtigia calcaſſe Chriſti, at maximum affectu ſequi veſtigia Chriſti. Si maximum eſt contigiſſe ſepulchrum domini, non maximum erit expreſſiſſe myſterium ſepulturæ? Accuſas apud ſacerdotem hominem tua peccata, vide quomodo accuſes apud Deum. Nam apud illum accuſare, intus odiſſe eſt. Tu forte ſigillis cereis aut pecuniola, aut peregrinatiuncula ſemel elui culpas credis: tota erras via. Intus acceptum eſt vulnus, intus pharmacum admoveatur neceſſe eſt. Corruptus

ruptus eſt affectus, amaſti, quod erat odio dignum, odiſti, quod erat amandum. Dulce tibi fuit amarum, & amarum dulce. Nihil moror, quid exhibeas foris: ſed ſi mutatis vicibus,quodmodo amabas,odiſſe, fugere, horrere cœperis, ſi dulceſcit affectui quod modo fel ſapiebat, ita demum ſanitatis argumentum accipio. Amavit multum Magdalena, & dimiſſa ſunt ei peccata multa. Quo magis Chriſtum amabis, hoc magis oderis tua vitia, nam odium peccati conſequitur amorem pietatis, velut umbra corpus. Malo te ſemel mores tuos vitioſos intus ac vere odiſſę, quam decies verbo tenus teſtari apud ſacerdotem. Ergo ut quędam exempli gratia retulimus, in toto theatro mundi hujus viſibilis, in vetere lege, in nova, in omni mandato Eccleſiæ, denique in teipſo, atque in omni negocio humano, foris caro quædam eſt, intus ſpiritus. In quibus ſi non ordinem faciemus præpoſterum, ſed
in

in his quæ videntur non ita multum fiduciæ ponentes, niſi quatenus ad meliora momenti quid adferunt, ſemper ad ſpiritum & ea quæ charitatis ſunt, reſpiciamus, evademus non triſtes, ut iſti, & imbecilles, ſemper pueri (ut proverbio dicitur) animales, oſſa arida (ut apud prophetam eſt) ſpiritum non habentia, lethargici, ſtupidi, rixoſi, lividi, ſuſurrones: ſed excelſi in Chriſto, ampli charitate, robuſti, & ad utramque fortunam ſtabiles: ad minima conniventes, ad ſumma enitentes, pleni alacritatis, pleni ſcientiæ, quam qui rejiciunt, eos rejicit & ille ſcientiarum dominus. Imperitia enim quam fere comitatur indocilitas, & quam Græci pulchre vocant φιλαυτίαν, ſola facit, ut (quod ait Eſaias) confidamus in rebus nihili, & loquamur vanitates. Concipiamus laborem, & pariamus iniquitatem: ſemper ſerviamus trepidi atque humiles cæremoniis Iudaicis. De cujuſmodi loquens

Pau-

Paulus : Teſtimonium , inquit, perhibeo illis, quod zelum quidem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam. Quid autem ignorabant? nempe quod finis legis Chriſtus, Chriſtus autem ſpiritus eſt, charitas eſt. Apertius autem Eſaias miſeram & inutilem iſtorum ſervitutem in carne deſcribit. Propterea, inquit, captivus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam. Et nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus ſiti exaruit. Non mirum quod populus ſervit elementis hujus mundi, videlicet vulgus indoctum, & non niſi de alieno pectore ſapiens. Magis mirandum quod religionis Chriſtianæ quaſi primates in eadem captivitate fame intereunt, & ſiti exareſcunt. Quare fame interierunt? quia non didicerunt à Chriſto frãgere panes hordeaceos: ſiliquam modo aſperam circumlingunt, medullam non eruunt. Quare ſiti exareſcunt? quia non didicerunt à Moſe aquam de ſpiri-

Chriſtus finis legis.

tuali

tuali petra elicere. Neque hauſerunt de fluminibus quæ de ventre Chriſti fluunt aquæ vivæ. Hoc autem dictum eſt de ſpiritu; non de carne. Tu igitur mi frater, ne triſtibus laboribus non multum promoveas, ſed mediocri exercitio, cito grandis & vegetus evadas in Chriſto, hanc regulam diligenter amplexus, ne velis cum immundis animalibus humi reptare, ſed ſemper alis illis nitens, quas Plato putat in animis amoris calore elicitas, denuo pullulaſcere, à corpore ad ſpiritum, à mundo viſibili ad inviſibilem, à litera ad myſterium, à ſenſibilibus ad intelligibilia, à compoſitis ad ſimplicia temetipſum quaſi gradibus quibuſdam ſcalæ Iacob erige. Ita ad ſe propinquanti, viciſſim appropinquabit dominus: & ſi tu pro viribus de tua caligine, ſenſuumque ſtrepitu conaberis aſſurgere, occurret ille commode è luce ſua inacceſſibili, & ſilentio illo incogitabili, in quo non ſenſuum tantum

tum omnis tumultus, ſed & intelligibilium omnium imagines conticeſcunt.

Canon ſextus.

ET quoniam ex tempore ſcribenti aliud ex alio in mentem venit, ſubtexam & ſextam regulam, ſuperioribus quodammodo cognatam, tam neceſſariam ad ſalutem univerſis, quam à paucis curæ habitam. Ea eſt ut animus ad Chriſtum anhelantis, à vulgi tum factis, tum opinionibus quam maxime diſſentiat, nec aliunde quam ab uno Chriſto, pietatis exemplum petatur. Hoc eſt enim unicum archetypũ, unde quiſquis vel unguem diſceſſerit, à recto diſcedit, atque extra viam currit. Proinde Plato graviter profecto ut pleraque, in politia ſua negat eum virtutem conſtanter tueri poſſe, qui de turpi atque honeſto, nullis certis opinionibus mentem imbuerit. At quanto perniciofius eſt, falſas opiniones de iis, quæ ad ſalutem per-

Pietatis exemplũ.

pertinent, animo penitus inſidere? Quare hoc vel in primis curandum putat, ut cuſtodes illi, quos oportet omni turpitudine vacare, quam optimas opiniones de fugiendis atque expetendis, eaſque quam certiſſimas tanquam leges, quaſdam ſanctiſſimas animo inſculpant ſuo. Quicquid enim perſuaſione penitus inhæſit animo, id quiſque moribus exprimit. Eoque præcipua Chriſtianorum cura huc intendi deberet, ut pueri jam inde ab incunabulis, inter ipſas blanditias nutricum, & parentum oſcula, inter literatorum manus perſuaſiones imbibant Chriſto dignas, propterea quod nihil vel altius inſidit animo, vel hæret tenacius, quam quod rudibus (ut inquit Fabius) annis inditur. Procul procul ab auriculis infantibus amatoriæ cantiunculæ, quas domi foriſq; cantillant Chriſtiani, ſpurciores, quam unquam ethnicorũ vulgus receperit. Non audiant accepta jactura rei materculam eju-

Pueri Chriſtiani educatio.

ejulantem: non amiſſa ſorore, ſe miſeram ac deſtitutam clamitantem. Non audiant patrem ignaviam opprobrantem ei, qui injuriá non cum fœnore retulit, non admirantem eos qui rem quocunque modo fecerunt ampliſſimam. Ingenium hominis ad vitia proclive, pernicioſum exemplum ſtatim arripit, non aliter, quam ignem vicinum naphtha. Quanquam idem hoc nulla non ætate agendum, ut omnes vulgi errores ab ipſis uſque radicibus ex animo revellantur, atque in eorum locum ſalutares opiniones inſerantur, adeoque roborentur, ut nullis rebus queant convelli. Quod qui fecerit, is nullo negotio virtutem ſua ſponte ſequetur, & ſecus agentes miſeratione, non imitatione dignos judicabit. Huc enim pertinet illud à Socrate non abſurde dictum, quanquam ab Ariſtotele reprehēſum, virtutē nihil aliud eſſe quam ſcientiam fugiendorum atque expetendorum: non quod non viderit

derit diſcrimen inter cognitionem honeſti atque amorem:ſed quemadmodum Demoſthenes pronunciationem primum, ſecundum ac tertium in eloquentia reſpondit eſſe, videlicet adeo præcipuam partem ſignificans, ut in ea totam eſſe duceret:itidem Socrates agens cum Protagora, argumentis evincit, tantum in omni virtute momenti ſcientiam adferre, ut peccata non aliunde proficiſcantur, quā à falſis opinionibus. Etenim & qui Chriſtum amat, & qui voluptatem, pecuniam, honorem falſum amat, nimirum utrique dulce, bonum ac pulchrum ſequuntur. At hi labuntur inſcitia, pro dulci amplectentes, quod eſt acerbiſſimum, pro acerbo fugientes quod eſt dulciſſimum, item pro bono ac lucro ſequentes quod merum eſt detrimentum, pro damno timentes, quod unicum eſt lucrum, id pulchrum judicantes, quod eſt fœdum, id pudendum opinantes, quod ſolum eſt glorioſum. Porro

Peccatū à falſis opinionibus.

ſi cui

ſi cui penitus perſuaſum ſit, ac jam veluti cibus in animi ſubſtantiam ſit trajectum, ſolam virtutem optimam eſſe, dulciſſimam, pulcherrimam, honeſtiſſimam, utiliſſimam: contra, turpitudinem unicum eſſe malum, cruciatum, fœdum, erubeſcendum, damnoſum, atque hęc non opinione populari, ſed ipſa natura rerum metiatur, fieri non poteſt, ut ea conſtante perſuaſione, diu in malis hæreat. Peſſimus enim jam olim tum vivendi, tum ſentiendi auctor vulgus eſt. Neque unquam ita bene actum eſt cum rebus humanis, ut non peſſima placuerint plurimis: cave ſic cogites: hoc nemo non facit: his veſtigiis majores mei ſunt ingreſſi: hac in ſententia eſt ille tantus philoſophus, tantus Theologus: ſic vivitur à magnatibus: hoc regium eſt inſtitutum: hoc & epiſcopi & pontifices ſummi factitant, hi profecto vulgus non ſunt: nihil te moveant ingentia nomina, ego vulgum non loco, ſed pectore metior. Vulgus ſunt,

ſunt, quicunque in ſpecu illo Platonico vincti ſuis affectibus inanes rerum imagines pro veriſſimis rebus admirantur. Nonne præpoſtere faciat, ſi quis non lapidem regulæ, ſed regulam lapidi conetur applicare? Nonne multo abſurdius: ſi quis non hominum mores ad Chriſtum, ſed Chriſtum ad hominum vitam laboret inflectere? Non ideo rectum puta, quia primores, quia maxima pars hominum factitat, ſed ita demum rectum eſt, quod fit, ſi quadrat ad regulam Chriſti. Immo hoc ipſo tibi ſuſpectum quid eſſe oportet, quod plurimis placet. Puſillus grex eſt, & erit ſemper, cui cordi eſt Chriſtiana ſimplicitas, paupertas, veritas. Puſillus eſt, ſed beatus, quippe cui ſoli debetur regnum cœlorum. Arcta eſt via virtutum, & à perpaucis calcata, ſed non alia ducit ad vitam. Prudens ædificator utrum tandem ab uſitatiſſimo, an ab optimo opere petit exemplum? Pictores non niſi optimas tabu-

tabulas ſibi proponunt. Exemplum noſtrum Chriſtus eſt, in quo uno omnes inſunt beate vivendi rationes: hunc ſine exceptione licebit imitari. Cæterum in probatis viris, eatenus unumquodque in exemplum vocare conveniet, quatenus reſpondebit cum archetypo Chriſti. De vulgo autem Chriſtianorum ſic exiſtima, nullum unquam fuiſſe corruptius, ne apud ethnicos quidem, quantum ad opiniones de moribus attinet. Cæterum de fide, quid ſentiant, viderint ipſi. Hoc certe indubitatiſſimum eſt, fidem ſine moribus fide dignis, adeo nihil juvare, ut etiam in cumulum cedat damnationis. Evolve veterum annales, & confer horum temporum mores. Quando vera probitas deſpectior? quando ſic in precio habitæ divitiæ undecunque partæ? Quo unquam ſeculo verius illud Horatianum: Scilicet uxorem cum dote, fidemque, & amicos, Et genus, & formam regina pecunia donat?

Probati viri imitandi quatenus.

Et

Et illud ejuſdem: Nam genus & virtus, niſi cum re, vilior alga eſt. Quis jam non ſerio legit ironiam illam Satyricam? O cives, cives, quærenda pecunia primum: Virtus poſt nummos? Quando luxus ſolutior? Quando ſtupra, adulteria vel latius patuerunt, vel impunitiora fuere, vel minus in probro? dum in aliis, ſuis vitiis indulgent principes, & quiſque ſpecioſum factu ducit, quicquid in aulicorum mores abiit? Cui non extremum malum ac probrum videtur pauperies? Olim in ſcortatores, in ſordidos, in glorioſos, in admiratores pecuniæ, etiam de plauſtris famoſa ſcommata jaciebantur: in ſpectaculis gentilium, ſcite notatis vitiis, applaudebatur à vulgo, quibus nunc à Chriſtianorum proceribus male laudatis applauditur. Non tulerunt theatra Athenienſium hiſtrionem è tragœdia quapiam Euripidis cantantẽ verba cujuſdam avari, unam pecuniam reliquis humanæ vitæ commodis Antiqua comœdia.

prçferentis: ac plane futurum erat, ut actorem cum tota fabula exploderent, ejicerentque, ni mox aſſurgens Poëta, pauliſper etiam manere juſſiſſet, ac ſpectare quorſum admirator ille auri eſſet evaſurus. Quam multa ſunt apud illos exempla eorum, qui è bene adminiſtrata Republica præter honeſtam opinionē, nihil in tenuem familiam retulerunt, qui fidem pecunia, qui pudicitiam vita potiorem habuerunt: qui neq; proſperis rebus inſoleſcere, neque adverſis frangi potuerunt: qui honeſta pericula voluptatibus anteposuerunt: qui ſola conſcientia recti contenti, neque honores, neque opes, neque reliqua fortunæ commoda deſiderabant. Et ut ne commemorem Phocionis ſanctitatem, Fabritii divitiis potiorem paupertatem, Camilli magnanimitatem, Bruti ſeveritatem, Pythagoræ pudicitiam, Socratis inexpugnabilem continentiam, Catonis integritatem; ac mille pulcherri-

cherrima omnium virtutum decora, quæ paſſim in Lacedæmoniorum, in Perſarum, in Athenienſium, in Romanorum annalibus leguntur, magno quidem noſtro pudore, Divus Aurelius Auguſtinus, ut ipſe de ſe in commentariis confeſſionum ſuarum teſtatur, jam multo priuſquam Chriſtum indueret, contempſerat pecuniam, pro nihilo habebat honores, gloria non commovebatur, voluptatibus autem uſque adeo frena negarat, ut homo adoleſcens una muliercula contentus eſſet, cui & conjugii fidem ſervabat. Hos animos, hæc exempla, inter aulicos, inter Eccleſiaſticos, addam & inter monachos, non temere quis invenerit. Aut ſi quis hujuſmodi extiterit, ilico velut aſinus inter ſimias oſtentui ac riſui erit, delirus, hebes, hypocrita, rerum imperitus, melancholicus, amens, omnium una voce dicetur, ac ne homo quidem judicabitur. Sic Chriſtiani Chriſti doctrinam vene-

Auguſtini continentia.

 ramur,

ramur, ſic exprimimus, ut nihil vecordius, nihil abjectius, nihil magis pudendum jam vulgo habeatur, quam vere ac toto pectore eſſe Chriſtianum: quaſi aut Chriſtus fruſtra verſatus ſit in terra, aut alius ſit nunc, quam olim Chriſtianiſmus, aut non ex æquo pertineat ad omnes. Ab his igitur volo te toto animo diſſentire, & rerum omnium precia unius Chriſti communione metiri. Quis vulgo non præclarum autumat, atque inter præcipua bona ponendum, claris majoribus prognatum eſſe, id quod nobilitatem nominant? Nihil te moveat, cum audis hujus ſeculi prudentes, viros graves, ſummaque auctoritate præditos, admodum ſerio de ſtemmatũ gradibus, adductis ſuperciliis, tanquã de re vehementer ardua diſſerentes, & magno conatu magnas nugas effutientes, cum vides alios ſic avorum atq; atavorum imaginibus tumentes, ut reliquos præ ſe vix homines eſſe judicent. Sed horum

Nobiliũ vanitas.

erro-

errorem Democritico riſu proſequens, id quod res eſt reputa, unicam ac ſummam eſſe nobilitatem in Chriſto renatum eſſe, illius inſitum eſſe corpori, unum corpus & unum ſpiritum fieri cum Deo. Sint alii regum filii, tibi maximum ſit, quod & es, & diceris filius Dei. Illi ſibi placeant, quod in aulis principum verſentur, tu elige cum David, abjectus eſſe in domo Dei. Attende quos elegerit Chriſtus, infirmos, ſtultos, ignobiles ſecundum mundum. In Adam omnes ignobiles naſcimur, in Chriſto omnes unum ſumus: vera nobilitas eſt, inanem contemnere nobilitatem: vera nobilitas eſt ſervum eſſe Chriſti. Hos tibi majores eſſe puta, quorum virtutes æmularis. Audi quid in Euangelio dixerit optimus æſtimator nobilitatis adverſus Iudæos, qui ſe jactabant de generis auctore Abraham: quali vero auctore? non tantum illuſtri, non ſolum opulento, non modo victore regum, ſed ob divinas virtutes

Summa nobilitas eſſe in Chriſto renatum.

divinis ornato præconiis. Quis iſtud non inſigne, non gloria dignum exiſtimet? Audi quid audierint: Vos ex patre diabolo eſtis, & opera patris veſtri facitis. En tibi Paulus & ipſe ad magiſtri regulam generoſitatem æſtimans, Non enim, inquit, omnes qui ex circumciſione ſunt Iſraël, hi ſunt Iſraëlitæ; neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes *ſunt filii*. Pudenda ignobilitas, ſervire turpitudini, cum Chriſto nullam habere cognationem, qui non agnoſcit, niſi qui faciunt voluntatem patris ſui qui in cœlis eſt. Turpiter ſpurius eſt, qui patrem habet diabolum, habet autem qui illius opera facit, niſi mentitus eſt Chriſtus: ſed non novit mentiri veritas. Suprema generoſitas eſt & filium & hæredem eſſe Dei, fratrem autem & cohæredem eſſe Chriſti: illorum inſignia quid ſibi velint, ipſi viderint. Chriſtianorum inſignia ſunt communia quidem omnibus, ſed tamen illuſtriſſima crux, corona

ſpinea, clavi, lancea, ſtigmata Domini, quæ Paulus in corpore ſuo ſe geſtare gloriatur. De nobilitate itaque vides, quanto alia te ſentire velim, quam vulgus opinatur. Eum vero qui plurimum auri domi congeſſit, quis non vulgo beatum divitem ac felicem vocat? Tu ſat beatum, immo ſolum beatum judica, qui Chriſtum qui ſummum bonum poſſidet. Qui precioſam illam margaritam bonæ mentis, vel rerum omnium, vel corporis etiam diſpendio mercatus eſt. Qui theſaurum invenit ſapientiæ, cunctis opibus precioſioris: qui à Chriſto ditiſſimo aurum emit ignitum, probatum, ut locuples fiat. Quid igitur ſunt iſta quæ multitudo miratur, aurum, gemmæ, prædia? Falſo nomine divitiæ, vero ſpinæ, quæ ſemen divinæ verbi ſuffocant, juxta parabolam Euangelicam: ſarcinæ ſunt, quibus onuſti nec poſſunt per arctam viam Chriſtum nudum ſequi, nec per oſtium humile intrare in regnum

Divites non ſunt beati.

Quid divitiæ.

cœlorum. Ne pilo quidem temetipſum meliorem puta, ſi vel Midas, vel Crœſos opibus vincas, ſed illigatiorem, impeditiorem; onuſtiorem: abunde ſat habet, qui iſta fortiter poteſt contemnere, ſatis proſpectum eſt ei, cui nihil defuturum promiſit Chriſtus: non eſuriet, cui ſapit manna verbi divini: non erit nudus, qui Chriſtum induit. Hoc ſolum damnum exiſtima, quoties aliquid de pietate deceſſit, & vitiis accrevit: ingens lucrum puta, cum mens acceſſione virtutis facta eſt melior. Nihil tibi deeſſe puta, ſi eum poſſides, in quo ſunt omnia. Quid autem hoc eſt, quod miſeri voluptatem nominant? profecto nihil minus, quam quod dicitur. Quid igitur? mera inſania eſt, & plane (quod Græci dicere ſolent) Aiacis riſus, dulce venenum, blanda pernicies. Vera & unica voluptas, gaudium eſt puræ conſcientiæ: lautiſſimæ epulæ ſunt, ſtudium ſanctarũ ſcripturarum: jucundiſſimæ cantilenæ,

næ, pſalmi ſpiritus ſancti: feſtiviſſima ſocietas, communio ſanctorum omnium: ſummæ delitiæ, fruitio veri. Tu modo purga oculos, purga aures, purga palatum, & incipiet tibi adoleſcere Chriſtus: quo vere guſtato, etiam ſi Mileſii, Sybaritæ aſoti, Epicurei, breviter univerſi voluptatum architecti, omnes ſuas illecebras in unum conferant, prę uno illo nauſea videbuntur. Non id protinus dulce eſt quod ſapit, ſed quod ſano ſapit. Si febrienti aqua vinum ſapit, nemo iſtud voluptatem nominat, ſed morbum. Erras ſi non credis piis hominibus longe jucundiores eſſe ſuas lachrymas, quam impiis riſus, cachinnos, jocoſque ſuos: non his dulcius eſſe jejunium, quam illis attagines, phaſides aves, perdices, accipenſeres, aut rhombos ſuos: horum frugales menſulas, oluſculis & leguminibus Pythagoricis inſtructas, non longe lautiores eſſe, quã iſtorum ſumptuoſa faſtidia. Deni-

Dulce eſt quod ſano ſapit.

que vera voluptas eſt, amore Chriſti falſis delitiis non ſolicitari. Iam amoris & odii vocabulis vide quã mundus abutatur. Cum adoleſcens inſanus puellam deperit, id vulgus amorem appellat, cum nullum verius ſit odium. Verus amor vel ſuo diſpendio commodis alienis cõſulere cupit. Ille quo niſi ad ſuam voluptatem ſpectat? igitur non illam, ſed ſemetipſum amat, quanquam ne ſe quidem amat, nemo enim alium amare poteſt niſi ſe prius amarit, ſed recte: nemo quenquam odiſſe poteſt, niſi ſe prius oderit: Verum bene amare, nonnunquam bene odiſſe eſt, & recte odiſſe, amaſſe eſt. Ergo qui ob tantillum commodum, ut putat, ſuum puellæ blanditiis & muneribus tendit inſidias, ut illi quod habet optimum eripiat, integritatem, pudorem, ſimplicitatem, bonam mentem, famam, utrum hic odiſſe an amare tibi videtur? Profecto nullum hoc odio odium atrocius. Cum inepti parentes

rentes liberorum vitiis indulgent, vulgo ajunt, Quam tenere hi ſuos amant filios? Immo quam crudeliter oderunt, qui dum ſuis morem gerunt affectibus, liberorum ſalutem habent neglectui. Quid aliud nobis precatur hoſtis invidentiſſimus diabolus, quam ut hic impune peccantes, in æternum incurramus ſupplicium? Lenem magiſtrum, & miſericordem principem vocant, qui ſceleribus quibuſdam, vel connivet vel etiam favet, ut hoc peccent licentius, quo impunitius. At quid aliud minatur per prophetam Dominus iis, quos ſua miſericordia putat indignos: Et non viſitabo, inquit, ſuper filias veſtras quando fornicantur, & ſuper nurus veſtras, quando adulterantur. David vero quid promiſit? Viſitabo, inquit, in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eis. Vides ut in Chriſto noventur omnia, & rerum vocabula per-

Indulgẽtia erga filios.

mutentur: qui ſeipſum male amat, is capitaliter odit: qui in ſeſe male miſericors eſt, is crudeliſſime ſævit: bene curare, negligere eſt: bene lædere, prodeſſe eſt: bene perdere, ſervare eſt. Ipſe tibi curæ eris, ſi carnis deſideria contempſeris: ſi bene ſævieris in vitia, hominē beneficio juveris: ſi peccatorem occideris, hominem ſervaveris: ſi perdideris quod fecit homo, reſtitueris quod fecit Deus. Age vero jam potentiam & imbecillitatem, fortitudinem & ignaviam quid eſſe putat error popularis? Nonne potentem nominant eum, qui quem velit, facile queat lædere? Quanquam odioſa nimium potentia eſt, nocere poſſe, id quod eſt iſtis cum cantharidibus & ſcorpiis, atq; ipſo adeo diabolo commune, videlicet dare malum. Solus Deus vere potens eſt, qui nocere nec poteſt, ſi velit, nec vult ſi poſſit: quippe cujus natura eſt benefacere. Sed potens iſte quomodo tandem lædet hominem? Eripiet

Potentia falſa.

pe-

pecuniam, pulſabit corpus, adimet vitam? Si pio homini id facit, beneficium pro maleficio dedit: ſin improbo, hic occaſionem quidem adminiſtravit, ſed ille ipſe ſibi nocuit. Nemo enim niſi à ſeipſo læditur. Nemo alium parat lædere, niſi longe gravius ipſe ſeſe lædat prius. Damnum pecuniæ mihi dare paras. Iam tu charitate amiſſa, damnum graviſſimum tibi ipſi dediſti. Non potes mihi vulnus infligere, quin ipſe prius vulnus multo atrocius acceperis. Non adimis mihi vitam corporis, niſi tute tibi prius animam jugularis. At Paulus ad inferendam injuriam imbecillis, ad ferendam validiſſimus, nonne gloriatur ſeſe in Chriſto poſſe omnia? Fortem & animoſum vulgo nominant eum, qui ferox & impotentis animi, ad quantumvis levem injuriam efferveſcit iracundia, & convitium convitio, maleficium maleficio retaliat. Contra qui acceptam injuriam muſſitat ac diſſimulat, hunc ignavum, puſillanimem,

Alterum lædens ſibi nocet.

Fortis quis vulgo.

nimem, inſtrenuum appellitant. Immo quid alienius à magnitudine animi, quam verbulo dimoveri à ſtatu mentis, & adeo alienam ſtultitiam non poſſe contemnere, ut hominem te non putes eſſe, niſi maleficium maleficio ſuperaris? At quanto fortius, animo excelſo & amplo nullam injuriam non poſſe negligere, inſuper & pro maleficio beneficium reddere? Non ego fortem dixerim, qui in hoſtem audeat, qui mœnia ſuperet, qui vita contempta, omnibus periculis objiciat caput, id quod eſt pene gladiatoribus omnibus commune. At animum qui poſſit vincere, qui ex animo bene velle male volentibus, bene mereri de male merentibus, bene precari maleprecantibus, huic denique debetur cognomen fortis atque magnanimi. Excutiamus & illud, quid mundus gloriam, ignominiam ac pudorem nominet. Laudaris ob id? & à quibus? Si ob turpia, & à turpibus, iſta vero falſa eſt gloria & vera ignomi-

minia. Vituperaris, rideris: qua gratia, & à quibus? ob pietatem, ob innocentiam, utique à malis: non iſta eſt ignominia, ſed nulla verior gloria. Eſto ſane vel univerſus mundus explodat, exibiletque, non poteſt non eſſe glorioſum, quod approbat Chriſtus. Et ſi quicquid eſt mortalium, applaudat atque acclamet, euge, euge; non poteſt non eſſe pudendum, quod Deo diſplicet. Prudentiam vulgo vocant, rem parare ſtrenue, partã probe conſtabilire, & porro in poſterum proſpicere. Sic enim paſſim & ſerio loquentes audimus. Frugi homo eſt, catus, cordatus, conſultus, providus, de iis qui brevi rem faciunt lautiorem. Hoc mundus qui & mendax eſt ipſe, & pater ejus: at quid dicit veritas? Stulte, inquit, hac nocte repetent à te animam tuam. Expleverat horrea meſſibus, inſtruxerat commeatu omnes apothecas, abunde multum pecuniæ domi condiderat, nihil reſtare putabat, non (quod fe-

Gloria vera.

Prudẽtia mundi.

ræ

ræ faciunt) ut congeſtis opibus inops cuſtos incubaret, quemadmodum draconem vellus aureum ſervaſſe poëtæ fabulantur, ſed uti partis frueretur, & tamen hunc ſtultum appellat Euangeliũ. Quid enim ſtultius, quid vecordius, quã umbris inhiantem res veras amittere, id quod ſolemus in cane illo Æſopico ridere: & in Chriſtianorum moribus non magis ridendum eſt, vel flendum potius? Incallidus mercator habeatur, quem comicum illud fugerit: Pecuniam in loco negligere, maximum interdum eſt lucrum: qui præſens lucellũ admittat, quod non ignoret ingens diſpendium conſecuturum. Quanto inconſultiùs, huic umbraticę vitę omnibus horis nutanti, tanta ſolicitudine proſpicere, quod tamen fuerat ſuppeditandum à Deo: & in futuram vitam nihil conſulere, quam ſemper calamitoſiſſimam exigamus oportet, niſi fuerit ingenti cura proſpectũ. Alium errorem accipe: ſolertem &
rerum

rerum peritum vocant, qui rumuſculos omnes captans, novit toto quid fiat in orbe: quæ fortuna mercatuum, quid Britannorum tyrannus moliatur, quid novatum Rhomæ, quid ortum in Galliis, quomodo Dacæ victitent & Scythæ: quid conſultent principes: breviter qui omni de negocio apud omne genus hominum garrire calleat, eum ajunt ſapere. Quid autem incogitantius, quid inſcitius, quam quæ procul fiant & ad te nihil attinent, ea veſtigare, quæ vero in tuo pectore gerantur, & vel ſola ad te pertinent, de iis ne cogitare quidem. Narras mihi tumultus Britannicos, narra magis quid in tuo pectore tumultuētur ira, invidia, libido, ambitio: quam prope jam iſtæ ſub jugum miſſæ ſint: quæ ſpes victoriæ: quāta belli pars profligata: quam inſtructa ratio. In his ſi vigilans, ſi auritus pariter & oculatus, ſi ſagax, ſi circunſpectus fueris, ſolertem te pronunciabo. Atque illud

quod

quod in nos mundus ſolet jacere, in ipſum retorquebo: nequicquam ſapit, qui ſibi nihil ſapit. Ad hunc modum ſi omnes mortalium curas, gaudia, ſpes, metus, ſtudia, ſententias excuſſeris, invenies plena erroris omnia: dum bonum dicunt malum, & malum bonum, dum dulce faciunt amarum, amarum dulce, lucem faciunt tenebras, & tenebras lucem. Et hæc quidem hominum multo maxima turba eſt, verum oportet hos ſimul & contemnere, ne ſimilis illorum eſſe velis, & miſereſcere, ut eos tui ſimiles fieri cupias, atque (ut Auguſtini verbis utar) tum flere convenit irridendos, tum irridere flendos. Noli in malis cõformari huic ſeculo, ſed reformare in novitate ſenſus tui, ut probes non quæ mirentur homines, ſed quæ ſit voluntas Dei bona & bene placens, & perfecta. Periculo proximus es, planeque labaſcis, ſi circumſpectare cœperis quid agant plerique, ſi captare quid ſentiant. Tu vitæ

Quæ probãda ſint.

ac lucis filius, ſepeliant ſine mortui mortuos ſuos, cæci cæcorum duces ſimul in foveam abeant. Cave quoquam ab exemplari tuo Chriſto cordis oculos dimoveas: non errabis, veritatis ductum ſequens: non impinges in tenebris, poſt lumen ambulans: Hoc prælucente ſi fucata bona à veris, ſi vera mala à falſis ſecreveris, horrebis non imitaberis cæcitatẽ multitudinis, ad inaniſſima rerũ ludibria, vicibus quibuſdam affectionum, iræ, invidiæ, amoris, odii, ſpei, metus, gaudii, doloris, quovis Euripo inquietius æſtuantis. Bragmani, Cynici, Stoici, mordicus ſua dogmata tueri ſolent, & reclamante mundo, explodentibus, exibilantibus omnibus, tamen urgent pertinaces, quod ſibi ſemel perſuaſerunt. Aude & tu ſectæ tuæ decreta penitus in animo figere, aude ſecurus ac totus in auctoris tui ſententiam pedibus diſcedere.

Opinio-

Opiniones Chriſtiano digna.

Chriſtianus non ſibi natus.

HÆc ſemper apud te conſtent veri Chriſtianiſmi paradoxa, uti ne quis Chriſtianus ſe ſibi natum eſſe putet, neque ſibi velit vivere, ſed quicquid habet, aut eſt, id omne non ſibi tribuat, ſed Deo auctori ferat acceptum: omnia ſua bona omnibus exiſtimet eſſe communia. Proprietatem Chriſtiana charitas non novit. Pios amet in Chriſto, impios propter Chriſtũ, qui nos adhuc inimicos ſic dilexit prior, ut ſe totum nobis redimendis impenderit: illos complectatur quod boni ſint, hos nihilominus ut bonos reddat. Neminem prorſus hominem oderit, non utique magis, quam fidelis medicus odit ægrotum. Vitiis tantum ſit inimicus. Quo gravior eſt morbus, eo majorem curam adhibebit pura charitas. Adulter eſt, ſacrilegus eſt, Turca eſt: execretur adulterum, non hominem: ſacrilegum aſper-

aſpernetur, non hominem: Turcam occidat, non hominem. Det operam, ut impius pereat, quem ipſe ſe fecit: ſed ut ſervetur homo, quem fecit Deus. Omnibus ex animo bene velit, bene precetur, bene faciat. Neque noceat commeritis, & profit immerentibus. Omnium commodis perinde ut ſuis aggratuletur, omnium incommodis, non ſecus quam ſuis indoleat. Nimirum hoc eſt quod jubet Apoſtolus, flere cum flentibus, gaudere cum gaudentibus. Immo gravius alienum malum ferat, quam ſuum. De fraterno bono lætior ſit, quam de proprio. Non eſt Chriſtiani ſic cogitare: Quid mihi rei cum iſto? albus aterve ſit, neſcio, ignotus eſt, alienus eſt, nihil unquam bene de me meritus eſt: læſit aliquando, nunquam profuit. Nihil horum, tantum memineris, quo merito tibi quæ præſtiterit Chriſtus, qui ſuam in te beneficentiam, non in ſe, ſed in proximo voluit retaliari. Tantum vide, quibus egeat ille, &

quid

quid tu poſſis. Tantum hoc cogita, Frater eſt in Domino, cohæres in Chriſto, ejuſdem corporis membrum, eodem redemptus ſanguine, fidei communis ſocius, ad eandem gratiam & felicitatem futuræ vitæ vocatus: quemadmodum dixit Apoſtolus, Unum corpus, & unus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ, unus Dominus, & una fides, unum baptiſma, unus Deus, & pater omnium, qui ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Alienus eſſe qui poteſt, qui cum tibi tam multiplex intercedit unitatis copula? Apud gentiles momenti nonnihil adferant vel ad benevolentiam, vel ad malevolentiam illæ rhetorum circumſtantię. Concivis eſt, affinis eſt, cognatus eſt: aut contra: familiaris, amicus paternus, bene meritus, gratus, honeſto loco natus, opulentus, aut ſecus: In Chriſto aut nihil ſunt, aut juxta Paulum, unum & idem ſunt hæc omnia. Hoc unum tibi obver-

obverſetur ob oculos, & ſatis ſit: caro mea eſt, frater eſt in Chriſto: quod in membrum confertur, nonne in univerſum corpus redundat, atque inde in caput? Omnes ſumus invicem membra: membra cohærentia conſtituunt corpus: corporis caput Ieſus Chriſtus, Chriſti caput Deus: tibi fit, ſingulis fit, Chriſto fit, Deo fit, quicquid uni cuilibet membro fit, ſeu bene, ſeu male: hæc omnia unum ſunt, Deus, Chriſtus, corpus & membra. Non recte inter Chriſtianos locum habet illud: Pares cum paribus: & illud: Diſſimilitudo mater odii. quorſum enim diſſenſionum vocabula, ubi tanta eſt unitas? Non ſapit Chriſtianiſmum, quod vulgo aulicus oppidano, ruſticus urbano, patricius plebejo, magiſtratus privato, dives pauperi, clarus obſcuro, potens imbecilli, Italus Germano, Gallus Britanno, Britannus Scoto, grammaticus Theologo, grammatico Dialecticus, juriſperito medicus,

doctus idiotæ, eloquens infacundo, cœlebs marito, juvenis ſeni, clericus prophano, ſacerdos monacho, minor Coletæ, Carmelita Iacobitæ, & ne omnia diſcrimina referam, nugatoria in re diſſimilis diſſimili eſt iniquior. Ubi charitas quæ & hoſtem diligit, quando cognomen commutatum, quando color veſtis nonnihil diverſus, quando cingulas, aut calceus, & ſimilia deliramenta hominum, me tibi faciant inviſum? Quin potius pueriles iſtas nugas mittimus, & illud quod ad rem pertinet, præ oculis habere conſueſcimus, quod multis locis inculcat Paulus, omnes nos in Chriſto capite, unius eſſe corporis membra, eodem animata ſpiritu, ſi tamen in illo vivimus, ut neque felicioribus membris invideamus, & imbecillioribus libenter ſubveniamus: ut intelligamus nos ipſos accepiſſe beneficium, cum beneficium præſtitimus proximo: nos læſos, cum nocitum eſt fratri. Neque quiſ-

Sua quiſque con-

quam

quam proprie ſibi ſtudeat, ſed pro ſua virili quiſque quod accepit à Deo, in commune conferat, ut illo refluant omnia, unde fluxerunt, puta à capite. Hoc videlicet eſt, quod Paulus ſcribit Corinthiis: Sicut enim inquiens, corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum ſint multa, unum tamen corpus ſunt, ita & Chriſtus. Etenim in uno ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus, ſive Iudæi, ſive gentiles, ſive ſervi, ſive liberi, & omnes in uno ſpiritu potati ſumus. Nam & corpus non eſt unum mẽbrum, ſed multa. Si dixerit pes, quoniam non ſum manus, non ſum de corpore, num ideo non eſt de corpore? Et ſi dixerit auris, non ſum oculus, non ſum de corpore, num ideo non eſt de corpore? Si totum corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi odoratus? Nunc autẽ poſuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore, ſicut voluit. Quod ſi eſſent omnia ferat in cõmune.

unum membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus. Non poteſt autem oculus dicere manui, opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarii. Sed multo magis, quæ videntur membra corporis infirmiora eſſe, neceſſariora ſunt. Et quæ putamus ignobiliora eſſe membra corporis, his honorem abundantiorem circundamus. Et quæ inhoneſta ſunt noſtra, abundantiorem honeſtatem habent. Honeſta autem noſtra nullius egent. Sed Deus temperavit corpus, ei cui deerat abundantiorem tribuendo honorem, ut non ſit ſchiſma in corpore, ſed in idipſum pro invicem ſolicita ſint membra. Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra de membro. Conſimilia ſcribit Rom. Sicut enim, inquit, in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra nõ eundem actum habent, ita multi unum corpus ſumus in Chriſto,

ſinguli

ſinguli autem alter alterius membra, habentes donationes ſecundum gratiam, quæ data eſt nobis, differentes. Rurſum ad Epheſios: Veritatem autem, inquit, facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum & connexum, per omnem juncturam ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram uniuſcujuſque membri, augmentum corporis facit, in ædificationem ſui in charitate. Et alibi jubet invicem alios aliorum onera geſtare, quoniam ſumus invicem membra. Vide igitur, num ad hoc corpus pertineant, quos paſſim audis ad hunc modum loquentes: Mea res mihi hæreditate obvenit, jure, non fraude poſſideo: cur ea non meo arbitratu utar, atque abutar? Cur iis dem inde quicquam; quibus nihil debeo? Profundo, perdo, meum eſt quod perit, aliorum nihil intereſt. membrum tuum ringitur inedia, & tu ructas perdicum

carnes. Frater nudus horret, tibi tantum veſtium tineis & carie vitiatur. Tibi mille aureos unius noctis alea perdidit, dum interim miſera quæpiam puella, adigente egeſtate, pudicitiam ſuam proſtituit, & perit anima, pro qua Chriſtus impendit animam ſuam. Tu dicis quid mea? Quod meum eſt pro meo arbitrio tracto. Et poſtea iſto cum animo tibi videris Chriſtianus, qui ne homo quidem ſis? Audis in cœtu multorum lædi famam hujus atque illius, tu taces, aut forte arrides obtrectanti. Confutaſſem, inquis, ſi quid ad me pertinuiſſent quæ dicebantur: at nihil mihi cum illo qui lædebatur. Ergo nihil tibi cum corpore, ſi nihil cum membro. Ne cum capite quidem aliquid, ſi nihil cum corpore. Vim vi, inquiunt, jus eſt repellere. Nihil moror, quid leges Imperatoriæ permittant, hoc demiror, unde iſtæ voces in mores Chriſtianorum pervenerint. Nocui, ſed laceſſitus. Malui dare malum,

Studium ſui cõtra charitatẽ.

lum, quam in me admittere. Eſto, non puniunt leges humanæ, quod indulſerunt: At quid facturus eſt Chriſtus imperator tuus, ſi ſuæ legi fraudem feceris, quæ extat apud Matthęum? Ego autem dico vobis non reſiſtere malo, ſed ſi quis te percuſſerit in dextram maxillam tuam, præbe illi alteram, & ei qui vult tecum in judicio contendere & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et quicunque te angariaverit mille paſſus, vade cum illo & alia duo: diligite inimicos veſtros: & benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, ut ſitis filii patris veſtri qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos. Reſpondes, non mihi iſta dixit: dixit Apoſtolis, dixit perfectis. Nonne audiſti, ut filii patris veſtri ſitis? ſi filius Dei non cupis eſſe, nihil ad te pertinet lex. Quanquam ne bonus quidem eſt, qui perfectus eſſe nolit. Acci-

Ne vindictam expetas.

pe & illud, ſi mercedem non deſi-
deras, nihil ad te mandatum: ſe-
quitur enim: Si diligitis eos qui
vos diligunt, quã mercedem habe-
tis? quaſi dicat, nullam: neque
enim iſtud facere virtus eſt, ſed
non facere ſcelus eſt: neutri debe-
tur quicquam, ubi par relatum eſt
pari. Audi Paulum magnum Chri-
ſtianarum legum & conſultum, &
interpretem: Benedicite perſequẽ-
tibus vos: benedicite & nolite ma-
ledicere: nulli malum pro malo
reddentes: ſi fieri poteſt, quod ex
vobis eſt, cum omnibus homini-
bus pacem habentes, non voſmet-
ipſos defendentes chariſſimi, ſed
date locum iræ. Scriptum eſt enim:
Mihi vindicta, & ego retribuam,
dicit Dominus. Sed ſi eſurierit ini-
micus tuus, ciba illum: ſi ſitit, po-
tum da illi. Hoc enim faciens, car-
bones ignis congeres ſuper caput
ejus: noli vinci à malo, ſed vince in
bono malum. Quid igitur futu-
rum eſt, inquis, ſi procacitatem a-
lienam mea lenitate aluero, & ve-
terem

rerem ferendo injuriam invitaro novam? Si potes malum ſine tuo malo vel effugere, vel depellere, nemo te vetat facere: ſin minus, cave dixeris, facere ſatius eſt quam pati: ſi potes, emenda, vel beneficiis obruens, vel manſuetudine vincens: ſin aliter, præſtat alterum perire quam utrunque, præſtat te patientiæ lucro diteſcere, quam mutua talione mali, malos ambos fieri. Ergo Chriſtianum decretum ſit, cum omnibus amore, manſuetudine, beneficio certare: contentione, odio, obtrectatione, contumelia, injuria, vel infimis etiam libenter cedere. Sed indignus eſt, cui benefiat, cui concedatur. At dignum te ut facias, dignus Chriſtus, ad cujus gratiam fit. Neque lædere quenquam volo, ajunt: neque lædi me patiar: immo tu læſus, ex animo remitte noxam, cavens ne quid ſit, quod quiſquam tibi remittat. Tam obſervans eſto in vitanda culpa tua, quam facilis ad remittendam alienam. Quo

Chriſtiano ſatius pati quã facere.

major es, hoc te magis magiſque ſummittas,ut omnibus in charitate inſervias.Si claro genere es,non obſcurabunt, ſed decorabunt nobilitatem generis, mores Chriſto digni. Si doctus es,hoc modeſtius imperitorum inſcitiam feras & emendes. Hoc fratri plus debes, quo plus tibi creditum eſt. Dives es, memineris diſpenſatorem eſſe te, non dominum: ac ſolicitus vide, quomodo rem communem tractes. Tu credebas ſolis monachis interdictam eſſe proprietatem?Indictam paupertatem?Erraſti, utrumque ad omnes Chriſtianos pertinet. Lex te punit,ſi quid alieni ſuſtuleris:non punit,ſi tuum fratre egente ſubtraxeris: at utrũque puniet Chriſtus. Si magiſtratus es, ne te faciat honor ferociorem, ſed onus ſoliciriorem. Non gero, inquis, munus Eccleſiaſticum, non ſum paſtor aut Epiſcopus. Demus iſtud. At num etiam Chriſtianus non es? Ipſe videris cujas ſis, ſi Eccleſiaſticus non es.

Adeo

Adeo Chriſtus in contemptum venit mundo, ut pulchrum exiſtiment & regium, nihil cum eo habere commercii, hoc quenque contemptiorem eſſe, quo fuerit illi copulatior. At non audis quotidie ab iratis laicis, atrocis convicii loco nobis in os jaci, clerici, ſacerdoti & monachi vocabula? Idque prorſus non alio animo ac voce; quam ſi inceſtum aut ſacrilegium exprobrarent. Equidem demiror, cur non etiam baptiſmũ objiciant, cur non etiam cum Saracenis Chriſti cognomen probri vice impingant. Si malum clericum, aut indignum ſacerdotem dicerent aut monachum irreligioſum, ferendi erant, quippe qui mores hominis notarent, non virtutis profeſſionem contemnerent. Sed qui ſibi ſtupra virginum, res bello raptas, pecuniam alea, vel partam, vel perditam, & id genus plurima facinora gloriæ ducunt, in alium vero nihil habent contemptius, aut probroſius, aut magis puden-

dum, quod objectent, quam monachi aut ſacerdotis vocabulum, nimirum obſcurum non eſt, quid de Chriſto ſentiant iſti ſolo nomine Chriſtiani. Non eſt alius Epiſcoporum, alius magiſtratuum civilium dominus, ejuſdem vices gerunt utrique: eidem utrique reddenda erit ratio. Si alio quam ad illum reſpicis, vel ſuſcipiens magiſtratum, vel gerens, nihil refert ſi te mundus non vocat Simoniacum, *ille* certe ut Simoniacum puniet. Si publicum munus ambis, non ut proſis in commune, ſed ut privatim rei tuæ conſulas, ut ulciſcaris quibus male vis, magiſtratus tuus latrocinium eſt a-

Prædonũ prædo. pud Deum. Inſequeris prædones, non uti ſuum recipiat qui ſpoliatus eſt, ſed ne non ſit apud te, quod apud prædones eſt: Quantulum quæſo inter te & illos intereſt? niſi forte, quod illi quidem mercatorum, tu prædonum es prædo. In ſumma niſi hoc animo geris magiſtratum, ut paratus ſis non dicam

rei,

rei, ſed & capitis jactura, quod juſtum eſt tueri, non approbabit Chriſtus adminiſtrationem tuam. Addam & illud ex Platonis ſententia, neminem eſſe magiſtratu dignum, qui libenter gerit magiſtratum. Si princeps es cave ne te incantent maleficæ illæ aſſentatorũ voces: Dominus es, ſupra leges liber es, omnia tibi juſta, omnia honeſta: tibi licet, quicquid libet: nihil ad te, quæ vulgo dicuntur à ſacerdotibus. Immo id tu quod res eſt exiſtima, unum omnium eſſe dominum Chriſtum Ieſum, cujus te quam ſimillimum eſſe oportet, quippe cujus vices geris. Hujus diſciplina nulli præſtanda exactius, quã tibi, à quo ſeverius rationẽ exacturus, quã ab aliis. Nõ protinus jus eſſe putabo, quod vis ſed id tantum velis quod jus eſt. Quod ulli mortaliũ turpe futurũ erat id ne tibi quidẽ putaris honeſtũ. Immo ne illa quidẽ tibi permitte, quę vulgo ſolent condonari. Quod in aliis delictũ, in te flagitiũ fore pu-

Magiſtratu dignus, qui invitus ſuſcipit.

ta. Honorem, admirationem, dignitatem, gratiam, auctoritatem, non opes tibi concilient plebeis majores, ſed mores emereantur, popularibus meliores. Non ea diſcat in te mirari vulgus, quibus illa ipſa facinora invitantur, in quæ tu quotidie animadvertis. Tolle admirationem divitiarum, ubi fures, peculatores, ſacrilegi, prædones? Tolle admirationem voluptatum, ubi raptores, atque adulteri? Quoties ſplendidior apud tuos videri vis, ne ſtultorum oculis opes tuas explices: cum felicior, ne luxum & voluptates oſtentes. In te primum diſcant iſta contemnere, diſcant ſuſpicere virtutem, in precio habere frugalitatem, applaudere temperantiæ, honorem habere modeſtiæ. Ne quid eorum tuis in moribus appareat, quæ tui faſces in populi moribus puniunt. Optime recideris maleficia, ſi materiam maleficiorum, divitias & voluptates in te non viderint magni fieri. Ne quem vel media de

Vita Chriſtiani principis.

plebe

plebe præ te contempſeris. Commune ex æquo precium eſt, quo utrique eſtis redempti. A contemptu te non ſtrepitus ambitionis, non ferocitas, non arma atque ſatellites vendicent, ſed vitæ integritas, ſeveritas ac mores ab omnibus populi vitiis incorrupti. Nihil prohibet, in obeundo principatu ſummum tenere locum, & in charitate nullum diſcernere locum. Hoc principatum eſſe puta, non opibus præcedere, ſed quam plurimum omnibus prodeſſe. Non ea quæ publica ſunt, in tuum commodum verte, ſed quę tua ſunt, teque ipſum totum, ad publicam utilitatem effunde. Multa tibi debet populus, at tu illi debes omnia. Ambitioſa nomina, invicti, ſacroſancti, majeſtatis, & ſi coguntur ferre aures, animus certe non agnoſcat, ſed hæc omnia in Chriſtum, cui ſoli competunt, referas. Læſæ majeſtatis crimen, quod alii tragica voce efferunt, apud te leviſſimum ſit. Majeſtatem principis

Principatus Chriſtianus.

is ve-

is vere lędit, qui principis nomine, contra jus, crudeliter, violente, flagitioſe quid facit. Nullius injuria te minus moveat quam quæ privatim ad te pertinet. Publicam perſonam eſſe te memineris, nec oportere niſi de publico cogitare. Si cordatus es, reputa tecum, non quantus ſis, ſed quantum onus humeris ſuſtineas. Et quo majore in periculo verſaris, hoc minus indulge tibi, non à majoribus tuis, aut aſſentatoribus formam adminiſtrandi imperii, ſed à Chriſto petens. Quid enim abſurdius, quam principem Chriſtianum Hannibalem, Alexandrum magnum, Cæſarem aut Pompejum ſibi proponere? In quibus ipſis cum quaſdam virtutes nequeat aſſequi, ea potiſſimum imitabitur, quæ ſola erant fugienda. Non protinus in exemplum trahatur, ſi quid approbantibus hiſtoricis fecit Cæſar, ſed ſi quod fecit, non abhorret à doctrina Domini noſtri, aut ſi eſt ejuſmodi, ut quanquam imitandum

non

non eſt,ad virtutis tamen ſtudium poſſit accendere. Ne totum quidem imperium tanti ſit,ut prudens velis à recto deflectere: exue potius illud, quam exuas Chriſtum. Ne dubita,habet ille quod tibi referat pro contempto imperio,longe melius imperio. Nihil tam decorum,tam magnificum,tam glorioſum regibus, quam ad ſummi regis Ieſu ſimilitudinẽ quam proxime accedere, qui ut erat maximus,ita & optimus erat. Sed quod maximus eſſet, id in terris diſſimulavit: quod optimus, id nos ſentire maluit, quia hoc nos maluit imitari.Negavit regnum ſuum de hoc mundo eſſe,cum eſſet cœli terræque dominus. Sed principes gentium dominantur eis,Chriſtianus non exercet poteſtatem in ſuos, ſed charitatem: & qui maximus eſt,omnium miniſtrum ſe cogitet eſſe, non dominum. Quo magis admiror, poteſtatis & dominii ambitioſa vocabula ad ipſos uſque Pontifices ſummos, & Epiſcopos

Maximus optimus.

ſcopos invecta fuiſſe: nec pudere Theologos non minus indocte quã ambitioſe magiſtros noſtros vulgo appellitari, cum utrumque Chriſtus interdixerit ſuis, ne vel Dominos, vel magiſtros vocari ſe ſinerent, unum enim eſſe tum magiſtrum, tum Dominum, qui & caput omnium noſtrum Chriſtus Ieſus. Apoſtolus, Paſtor, Epiſcopus, officii ſunt vocabula, non dominatus. Papa, Abbas charitatis cognomina ſunt, non poteſtatis. Sed quid ego mare illud vulgarium errorũ ingredior? Ad quodcunque hominum genus ſe converterit, multa ubique videbit homo vere ſpiritalis quæ rideat, plura quæ fleat: plurimas opiniones deprehendet depravatiſſimas, & à Chriſti doctrina longe lateque diſſidentes, quarum bona pars inde proficiſcitur, quod etiam in Chriſtianiſmo mundum quendam induximus. Et quod apud veteres Theologos de mundo legitur, hoc parum eruditi, ad eos referunt

qui

qui monachi non ſunt. Mundus in Euangelio, apud Apoſtolos, apud Auguſtinum, Ambroſium, Hieronymum dicuntur increduli, à fide alieni, crucis Chriſti inimici, blaſphemi in Deum. Qui hujuſmodi ſunt, ſoliciti ſunt de craſtino, quippe qui diffidunt de Chriſto, pro opibus pro imperio, pro voluptatibus digladiantur, utpote qui ſenſibilium rerum præſtigiis occæcati, falſa bona pro veris amplectuntur. Hic enim mundus Chriſtum verum lumen non cognovit. Hic totus in malo poſitus, ſe amat, ſibi vivit, ſibi ſtudet, non enim induit Chriſtum, qui vera charitas eſt. Ab hoc ſemovit Chriſtus non ſolum Apoſtolos, ſed omnes quos ſe dignos judicavit. Quo tandem igitur modo, hunc ſemper in literis damnatum mundum, cum Chriſtianiſmo miſcemus? Et mundi inani vocabulo noſtris vitiis blandimur? Augent hanc peſtem plerique doctores, adulterantes verbum Dei, ut ait

Mundus quid ſit apud veteres.

Pau-

Paulus, & ad temporum mores ſcripturam divinã trahentes, cum magis conveniat mores ad ſcripturarum regulam emendari. Nullum autem exitialius aſſentandi genus, quam cum verbis Euangelicis, aut propheticis animi morbis blandimur, non medemur. Audit princeps: Omnis poteſtas à Deo, protinus ſurgunt criſtæ: cur magis tumidum re reddit ſcriptura quam ſolicitum? cogitas quod Deus tradidit tibi gerendum imperium, & non cogitas quod idem geſti imperii exigit rationem. Audit avarus, interdictum Chriſtianis, ne binas habeant tunicas: interpretatur Theologus, alteram tunicam eſſe quicquid neceſſitati naturæ ſuperſit, & quod ad morbum cupiditatis pertineat. Bene habet, inquit Craſſus ille, mihi adhuc plurima deſunt. Audit animalis & à charitate frigidus, hunc eſſe charitatis ordinem, ut tuam pecuniam alienæ, tuam vitam alienæ, tuam famam alienæ antepo-
nas.

Ordo charitatis.

nas. Non dabo, inquit, igitur, ne forte mihi ipſi deſit. Non tuebor illius famam, ne quid maculę meę aſpergatur famæ. Fratrem in periculo deſeram, ne veniam & ipſe in periculum: breviter mihi vivam totus, nequid ullius nomine ad me perveniat incommodi. Didicimus & à ſanctis viris, ſi quid non imitandum fecerunt, id ſolum in vitæ exemplum trahere. Adulteri & ſanguinarii David exemplo ſibi blandiuntur: qui ſacculis inhiant, divitem Abraham nobis objiciunt. Principes, quibus pro ludo eſt paſſim vitiare virgines, Solomonis reginas & concubinas nobis annumerant. Quorum Deus venter eſt, Noæ ebrietatem prætexunt. Inceſti Loth concubitum prætendunt ſuæ turpitudini: Cur in iſtos à Chriſto declinamus oculos? Audeo dicere, ne in prophetis quidẽ aut Apoſtolis imitandum Chriſtianis, ſi quid à Chriſti doctrina divaricetur. Quod ſi ſanctos peccatores libet imitari, non reclamo,

modo

modo totos imitentur. Secutus es David adulterantem, magis ſequere pœnitentẽ. ExpreſſiſtiMagdalenam peccatricem, exprime & amantem multum, exprime lachrymantem, exprime ad pedes Ieſu ſeſe abjicientem. Perſecutus es Eccleſiam Dei cum Paulo, pejeraſti cum Petro, fac & cervicem porrigas pro pietate cum Paulo, crucem ne reformides cum Petro. Ideo patitur Deus & magnos viros in quædam vitia labi, ne nos lapſi deſperemus, ſed ita, ſi quemadmodũ ſocii fuimus errantium, ita ſimus & emendantium errata, Nunc illud ipſum quod imitandum non erat, exaggeramus, & quædam recte ab illis facta depravamus: aranearum inſtar, tantum ſi quid ineſt veneni, exugentes, aut ſalutarem etiam ſuccum nobis vertentes in venenum. Quid tibi cum divite Abraham, cui numiſma numen eſt? quod ille proventu fœturæ, Deo rem illius fortunante, ditatus eſt, idque in lege carnali:

nali: ideone tibi Chriſtiano licet per fas nefaſque undecunq; Crœſi opes congerere, quas vel male profundas, vel pejus domi defodias? Ille divitijs ſponte affluentibus quam non adjecerit animum, vel hoc argumento ſit, quod ſtatim ad jubentis Dei vocem, filium unicum mactandum produxit. Quam credis contempſiſſe boum armenta, qui contempſit & filium? Tu vero nihil aliud ſomnians quam quæſtum, nihil admirans niſi pecuniam, paratus ſimul atque inciderit exigui lucelli ſpes, vel fratrem fallere, vel Chriſtum negligere: ſimile quiddam tibi putas eſſe cum Abraham? Simplices puellæ filiæ Loth, cum conſpicerent omnem quaquaverſum regionem incendio conflagrare, hoc univerſum mundum arbitrantes, quod oculis patebat, neque ullum jam uſquam mortalium ex tam vaſto incendio ſuperſtitem eſſe præter ſeſe, non turpi, ſed pio conſilio, patris concubitum ſuffuratæ

ſunt,

ſunt, ne videlicet nullæ generis humani reliquiæ ſupereſſent, præſertim cũ adhuc vigeret divinũ pręceptũ: Creſcite & multiplicamini. Et audebis tuas prodigioſas libidines, cum harũ puellarũ facto conferre? Immo & conjugiũ tuum harum inceſtui non dubitẽ poſthabere, ſiquidẽ in matrimonio nõ proli ſervis ſed tuæ libidini. David tot egregiis pietatis exemplis editis, ſemel incidit in adulterium, objecta opportunitate, non captata: an ob hoc protinus tibi licebit impune totam ætatẽ per alienos thalamos volutari? Petr⁹ ſemel metu mortis abnegavit Chriſtũ, pro quo poſtea fuerat moriturus, nũ ideo tibi quavis de cauſa pejerare fas erit? Paulus non affectu peccavit ſed errore lapſus eſt: admonitus, ſtatim reſipuit. Tu prudens, ſciens, videns in malis conſeneſcis, & Pauli exẽplo, tibi ipſi caput demulces: Matthęus verbo tantum juſſus, nihil contatus, ſemel totum exuit telonen. Te pecuniis addictum, non tot ſancto-

ſanctorum exempla, non toties audita Euangelia, non tot conciones avellunt. Dicunt mihi Epiſcopi: Divus Auguſtinus duas amicas habuiſſe legitur: verum ille ethnicus nos in Chriſtianiſmo educati: ille adoleſcens, nos cani. Egregia collatio, quoniã ille juvenis ethnicus, ne matrimonii pedicis irretiretur, unam mulierculam uxoris loco habuit, & non uxori, fidem tamen conjugii præſtitit, ideo nobis Chriſtianis, ſenibus, ſacerdotibus, Epiſcopis, minus fœdum erit, per omnia libidinum volutabra conſpurcari? Actum eſt de moribus, poſteaquam vitia virtutum nominibus donavimus, & ad tuẽdum mala noſtra argutiores, quã ad emendandum diligentiores eſſe cœpimus: maxime ſi pravas opiniones noſtras falſo patrocinio divinarum literarum alere ac fulcire condidicerimus. Tu igitur frater ſuaviſſime, in totum contempto vulgo, cum ſuis & opinionibus, & factis, ſyncere ac totus Chriſtianam

Auguſtini concubinatus excuſatur.

nam

nam ſectam arripere, quicquid in hac vita vel horrendum, vel appetendum objicitur ſenſibus, id omne pietatis amore ex æquo negligens: unus Chriſtus tibi ſatis ſit, unicus auctor & recte ſentiendi, & beate vivendi. Et hanc quidem meram ſtulticiam amentiamque mundus exiſtimat, ſed per hanc placuit Deo ſalvos facere credentes. Feliciter deſipit, qui ſapit Chriſto, miſere deſipit qui Chriſtum non ſapit. Verum heus tu, quemadmodum te volo fortiter à vulgo diſſentire, ita nolo Cynicum quiddam referentem, paſſim aliorum ſententiis, aut factis oblatrare, ſuperciliose damnare, odioſe obſtrepere omnibus, rabioſe declamitare in vitam cujuſlibet, ne duo ſimul mala conſciſcas: alterum ut in omnium odium abeas: alterum, ut inviſus, ne queas quidem ulli prodeſſe. Eſto & tu omnibus omnia, ut omnes Chriſto lucrifacias, quoad licet, non offenſa pietate. Foris omnibus temet accom-

Non paſſim oblatres aliorũ factis.

commoda, ut intus quidem immotum ſedeat propoſitum: foris autem comitas, affabilitas, facilitas, commoditas alliciat fratrem, quem blande convenit invitari ad Chriſtum, non aſperitate deterreri. Denique quod ſentis, non tam ſævis intonandum verbis, quam moribus exprimendum. Neque rurſus ſic indulgendum infirmitati vulgi, ut veritatem in loco fortiter tueri non audeas. Humanitate emendandi ſunt homines, non decipiendi.

Canon ſeptimus.

PORRO ſi per infantiam & imbecillitatem animi noſtri, nondum ad iſta ſpiritalia licebit aſpirare, nihilo tamen ſegnius danda erit opera, ut ſaltem in proximis conſiſtamus. Alioqui vera compendiariaque ad felicitatem via eſt, ſi ſemel totam mentem ita ad cœleſtium rerum admirationem converterimus, ut veluti corpus umbram, ita amor Chriſti, amor

æternorum & honoſtorum, natura ſecum adducat faſtidium caducorum, & odium turpium. Utrunque enim neceſſario conſequitur alterum, & alterum cum altero vel creſcit, vel decreſcit. Quantum profeceris in amore Chriſti, tantum oderis mundum: quo magis miraberis inviſibilia, hoc magis vileſcent res fluxæ ac momentaneæ. Oportet igitur, quod in literis ſuadet Fabius, idem & in virtutis facere diſciplina, ut ſtatim ad optima nitamur. Quod tamen ſi noſtro vitio non continget, proximum eſt, ut vel humana quadam prudentia, à magnis vitiis abſtineamus, noſque ipſos (quoad fieri poteſt) integros divinæ beneficentiæ ſervemus. Nam ut ſaluti propius eſt corpus exhauſtum quidem illud & inane, verum noxiis humoribus liberum: ita mens capacior eſt divini muneris, nondum gravibus culpis inquinata, tametſi vera virtute adhuc vacat. Si imbecilliores ſumus, quam ut Apoſtolos, ut martyres

tyres ut virgines imitemur, ſaltem ne committamus, ut ethnici nos in hoc ſtadio videantur præcurrere. Quorum plerique, cum neque Deum noſſent quem vererentur, neque inferos crederent quos formidarent, tamen ipſam per ſe turpitudinem modis omnibus fugiẽdam eſſe homini cenſuerunt, adeo ut nonnulli maluerint, famæ, rei, vitæ deniq; jacturam facere, quam ab honeſto diſcedere. Si per ſe tale quiddam eſt peccatum, ut nullis commodis, aut incommodis propoſitis ſit admittendum, profecto Chriſtianum hominem, ſi non Dei vel juſtitia deterret, vel dehortatur beneficentia, ſi non vel ſpes immortalitatis, vel æternę pœnæ metus revocat, ſi ne ipſa quidem nativa peccati turpitudo retrahit, quæ potuit & gentilium animos retrahere, ſaltem mille incommoda deterreant, quæ etiam in hac vita peccantem conſequuntur; infamia, diſpendium rei, egeſtas, cõtemptus & odium bonorum, an-

xietas animi, inquietudo, & ille multo miſerrimus conſciæ mentis cruciatus, quem etiamſi nonnulli in præſentiarum non ſentiunt, ſive ætatis hebetudine obſcurati, ſive peccati voluptate inebriati, tamen ſentient poſterius, & omnino tanto ſentient infelicius, quanto ſerius. Quare juvenes potiſſimum ſunt admonendi, ut hanc eſſe peccati naturam, malint tot auctoribus credere, quam infelici experientia in ſemetipſis diſcere: neque prius vitam vitiis contaminent, quam plane quid ſit vita, cognoverint. Si tibi vilis eſt Chriſtus, cui tu tanti conſtas, ſaltem tua ipſius cauſa temperato à turpibus. Et quanquam vehementer periculoſum eſt, hoc in ſtatu, velut in trivio, quod ajunt, diutius commorari, tamẽ iis qui nondum queunt ad heroicam aſſurgere virtutem, non paulo præſtabilius eſt in politica virtute conſiſtere, quam in omne turpitudinis genus ire præcipites. Non hic eſt felicitatis meta,

A politica virtute

ſed

ſed hinc propior ad felicitatem gradus. Interim tamen ſemper orandus Deus, ut nos ad meliora dignetur arripere. te gradus eſt ad ſalutem.

Canon octavus.

SI crebrius ac gravius ingruet in te tentationum procella, ne protinus tibi incipias diſplicere, quaſi ob id Deo tuo vel curæ, vel cordi non ſis, aut parum pius, aut etiam minus perfectus. Imo potius gratias age, quod ut futurum hæredem erudit, ut chariſſimum filium flagellat, ut amicum explorat. Maximum eſt argumentum, hominem à divina miſericordia rejectum eſſe, cum nullis tentationibus inceſſitur. In mentem tibi veniat Paulus Apoſtolus, qui ad tertii cœli myſteria promeruit admitti, tamen ab angelo Satanę colaphizatus. Succurrat amicus Dei Iob, ſucurrat Hieronymus, Benedictus, Franciſcus, cumque his innumerabiles alii patres, maximis de vitiis ſolicitati. Si cum tantis

viris, ſi cum tam multis tibi commune eſt quod pateris, quid eſt cur animum dejicias? Magis enitere, ut cum illis vincas. Non deſtituet te Deus, & faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſis ſuſtinere.

Canon nonus.

QUod callidi ſolent imperatores facere, ut in tranquillis etiam rebus, tamen excubias agant, itidem tu quoque ſemper animum vigilantem ac circumſpectum ad futurum hoſtis aſſultum habeas: nunquam enim ille non circuit, quærens quem devoret: quo paratior eſſe queas, ut irruentē ſtatim fortiter retundas exibileſque, ſtatim peſtiferi ſerpentis caput conteras. Nuſquam enim ille vincitur vel facilius, vel perfectius. Proinde conſultiſſimum eſt, parvulos Babylonis, illico ut nati ſunt, ad petram quæ Chriſtus eſt allidere priuſquam grandeſcant.

Canon

Canon decimus.

Repellitur autem maxime tentator his modis, ſi vel vehementer averſeris animo, ſtatimque in ſuggerentem velut expuas, aut ardenter ores, aut ad ſanctam aliquam occupationem toto pectore te conferas, aut ſi verbis è ſacris libris petitis, tentatori reſpondeas, quemadmodum ſupra admonuimus. Qua quidem in re non mediocriter profuerit adverſus omne tentationis genus, certas quaſdam ſententias habere paratas, eas maxime, quibus aliquando ſenſeris animum tuum vehementer commoveri. Remedia contra tentationem.

Canon undecimus.

Pios homines duplex potiſſimum habet periculū: alterum ne in tentatione ſuccumbant: alterum ne poſt victoriam in conſolatione & gaudio ſpiritali inſoleſcant. Ut igitur tutus ſis non ſolum à timore nocturno, verumetiam

iam à dæmonio meridiano, facito, ut cum hoſtis te ad turpia ſolicitat, non tuam ipſius reſpicias imbecillitatem, ſed tantum memineris, te in Chriſto omnia poſſe, qui non Apoſtolis modo, ſed & tibi, ſed omnibus ſuis membris etiam infirmis dixit, Confidite, quia ego vici mundum. Rurſum cum vel poſt ſuperatum inſtigatorem, vel in pio quopiam opere ſenſeris mentem tuam intus arcana quadam voluptate perfundi, tum etiam atque etiam caveas, ne quid inde tuis meritis arroges, ſed totum gratuitæ beneficentiæ Dei feras acceptum. Teque ipſum protinus verbis Pauli reprimas: Quid habes quod non accepiſti? & ſi accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Itaque adverſus duplex hoc malum, duplex erit remedium, ſi & in conflictu tuæ virtuti diffiſus, ad Chriſtum caput tuum confugias, atque in ejus unius benevolentia ſpem omnem vincendi ponas, & in conſolatione ſpiritali,

ſtatim

ſtatim gratias agas illi de ſuo beneficio, tuam indignitatem humiliter agnoſcens.

Canon duodecimus.

CUm pugnas cum hoſte, non ſatis tibi, ſi ictum illius declines aut etiam repellas, niſi fortiter arreptum telum in ipſum auctorem retorſeris, ſuomet illum gladio jugulans. Id ita fiet, ſi ad malum ſolicitatus, non ſolum non pecces, ſed hinc tibi arripias occaſionem virtutis. Et quemadmodum eleganter fingunt poëtę, Herculem objectis ab irata Iunone periculis animo creviſſe atque induruiſſe, itidem tu quoque ad operam, ut hoſtis inſtigationibus non ſolum pejor non fias, ſed etiam evadas melior. Solicitaris ad libidinem, imbecilitatem tuam agnoſce, ac pluſculum etiam tibi de licitis voluptatibus interdicito, ad caſtas & pias occupationes apponito nonnihil auctarii. Inſtigaris ad cupiditatem, ad tenacitatem,

auge eleemoſynas. Incitaris ad inanem gloriam, tanto magis demitte te in omnibus. Ita fiet, ut unaquæque tentatio ſit tibi renovatio quædam ſancti propoſiti tui, & pietatis incrementum. Neque enim prorſus alia ratio tam efficax conficiendi, profligandique hoſtem noſtrum: verebitur enim te denuo provocare, ne, qui impietatis auctor eſſe gaudet, pietatis miniſtret occaſionem.

Tentatio ſit propoſiti tibi ſancti renovatio.

Canon decimus tertius.

SEmper autem hoc animo, atque hac ſpe dimices, quaſi ea pugna ſit tibi poſtrema futura, ſi victor diſceſſeris. Fieri enim poteſt, ut & iſtud præmii tuæ virtuti largiatur benignitas divina, ut hoſtis ſemel turpiter victus nunquam poſtea te repetat, id quod legimus piis aliquot viris contigiſſe. Nec abſurde credit Origenes, vincentibus Chriſtianis minui copias hoſtium, dum ſemel fortiter repulſus, nunquam ad hominem ſolicitan-

tandum reverti permittitur. Ergo in conflictu aude perpetuam ſperare pacem. At rurſum ubi viceris, ſic te geras, quaſi mox in prælium rediturus. Semper enim alia poſt aliam expectanda tentatio, neque unquam diſcedendum ab armis, nunquam relinquenda ſtatio, nunquam remittendæ excubiæ, donec in hoc corporis præſidio militamus. Semper illud propheticum in pectore cuique habendum: Super cuſtodiam meam ſtabo.

Canon decimus quartus.

MAgnopere cavendũ, ne quod vitium, veluti leve contemnamus. Nullus enim hoſtis vicit ſæpius, quam qui fuit cõtemptui. Qua in re non paucos mortalium miſere falli comperio: fallunt enim ſeipſos, dum ſibi in uno aut altero vitio conniventes, quod pro ſuis quiſque moribus veniale putat, reliqua graviter execrantur. Bona pars eorum quos vulgus in-

tegros & incorruptos appellat, furtum, rapinam, homicidium, adulterium, inceſtum oppido deteſtantur: at ſimplicem fornicationem, & moderatum voluptatis uſum, ut leve commiſſum, neutiquam refugiunt: alius ad reliqua ſat incorruptus, biboſior eſt, in luxu intemperantior: alius linguæ licentioris: alius inanior & jactantior. Quo tandem vitio carebimus, ſi ad hunc modum ſuo quiſque blandietur? Argumentum eſt, iſtos ne reliquas quidem virtutes vere poſſidere, quibus ullum vitium placet, ſed potius ſimulachra quædam virtutum, quæ vel natura, vel educatio, vel conſuetudo denique & gentilium animis indidit. At qui Chriſtiano odio unumquodlibet vitium execratur, omnia deteſtetur neceſſe eſt. Cujus animum ſemel vera charitas occupavit, pari deteſtatione univerſam malorum cohortem perſequitur, ac ne in venialibus quidem ſibi blanditur, ne à minimis ſen-

ſim

ſim ad maxima dilabatur, & dum in levibus oſcitat, excidat à ſummis. Et ſi nondum forte queas univerſam vitiorum ſtirpem evellere, tamen quotidie de malis noſtris aliquid decerpendum, bonis moribus ſemper aliquid adjiciendum. Ad eum modum decreſcet, aut creſcet ingens ille cumulus Heſiodius.

Quotidie aliquid de malis decerpendū.

Canon decimus quintus.

SI te territabit labor quem oportet in conflictu tentationum ſubire, hoc erit remedium. Noli moleſtiã pugnæ conferre cum voluptate peccati. Sed præſentem amaritudinẽ pugnæ compone cum futura amaritudine peccati, quæ victum conſequitur, tum præſentem dulcedinem culpæ, quæ te illectat, cum futura dulcedine victoriæ, & tranquillitate mentis, quæ conſequitur ſtrenue pugnantem, & mox videbis, quam iniqua ſit collatio. Verum in hoc falluntur parum cauti, quod amaritudinem

pugnæ

pugnæ comparant cum delectamento peccati: neque reſpiciunt, quid hoc atq; illud conſequatur. Conſequitur autem victum multo tum gravior tum diuturnior moleſtia, quam vincenti fuerat in congreſſu futura, victorem item longe major ac durabilior voluptas, quam victo fuerit, quæ traxit in culpam. Id quod facile judicabit, qui fecerit utriuſque rei periculum. Verum neminem Chriſtianum oportet uſque adeo ignavum eſſe, ut cum quotidie ſuccumbat tentationi, non ſaltem aliquando vel curet experiri, quid ſit vincere tentationem. Quod quo fecerit frequentius, hoc fiet victoria dulcior.

Experire quid ſit vincere.

Canon decimus ſextus.

Nõ deſperes victus.

QUod ſi quando te contigerit lethale vulnus accipere, cave ne protinus abjecto clypeo, relictis armis, hoſti te dedas. Id quod animadverti non paucis accidere, quibus animus natura eſt imbecillior,

lior, & muliebrior, ut ſemel proſtrati deſinant reluctari, ſeſeque totos permittant affectibus, neque cogitent de recuperanda libertate. Nimiſquam periculoſa eſt iſta puſillanimitas, quæ cum interdum ingeniis non peſſimis adjuncta ſit, tamen ad id quod eſt omnium peſſimum ſolet adducere, nempe deſperationem. Adverſus hanc igitur hac regula communienda mens eſt, ut lapſi in peccatum non ſolum non deſperemus, ſed gnavos milites imitemur, quos non raro pudor ignominiæ, & accepti vulneris dolor non modo non conjicit in fugam, verum ad fortius, quam antea pugnandum acuit redintegratque. Itidem nos quoque, ſimul atque in capitalem noxam fuerimus inducti, illico properemus redire ad cor, & lapſus ignominiam nova virtutis alacritate ſarcire. Facilius uni vulneri medeberis, quam multis, facilius recenti, quam inveterato jam putrique. Anima temetipſum

verſiculo illo notiſſimo, quem uſurpaſſe Demoſthenes legitur: Vir fugiens & denuo pugnabit. Cogita David prophetam, regem Solomonem, Petrum Eccleſię principem, Paulum Apoſtolum, tanta lumina ſanctimoniæ, in quæ ſcelera tamen inciderint: quos fortaſſe vel ob hoc cadere permiſit Deus, ne tu lapſus deſperares. Erige te igitur in pedes, ſed ſtatim magnoque animo, atque in pugnam redito tum ardentior, tum cautior. Fit interim, ut capitalia commiſſa piis hominibus cedant in cumulum pietatis, dum ardentius amant qui turpius errarunt.

Canon decimus ſeptimus.

SEd adverſus alios atque alios tentatoris incurſus alia atque alia remedia ſunt accommodatiora. At unicum multoque omnium efficaciſſimum remedium adverſus omne vel adverſitatis, vel tentationis genus eſt crux Chriſti, quę eadem eſt & errantibus exem-

Crux Christi.

plum,

plum, & laborantibus refrigerium, & pugnantibus armatura: hæc eſt una contra omnia tela nequiſſimi objicienda. Proinde convenit in hac diligenter exerceri, non quidem vulgi more, quo quidam dominicę paſſionis hiſtoriam quotidie relegunt, aut crucis imaginem adorant, aut millenis ſignis ejus totum undique corpus communiunt, aut fragmentum aliquod ſacrati ligni domi ſervant, aut ita certis horis ſupplicium Chriſti recolunt, ut ei tanquã homini juſto, & indigna patienti, humano affectu condoleant atque illacryment. Non hic eſt verus illius arboris fructus, verum interim ſit iſtuc lac infantium animarum: tu vero aſcende in palmam, ut veros illius fructus apprehendas: Ii ſunt præcipui, ſi membra capiti, in mortificandis affectibus, quæ ſunt membra noſtra ſuper terram, conformes eſſe curemus: Id quod nobis non ſolum amarum eſſe non debet, verumetiam

etiam vehementer optabile ac jucundum, ſi modo ſpiritus Chriſti vivit in nobis. Quis enim vere amat eum, cui quam diſſimillimus eſſe gaudeat? Verum quo majore fructu myſterium crucis mediteris, oportebit unumquenque ſibi rationem ac piam quandam digladiandi artem parare, & in ea diligenter exerceri, ut ſimul atque res popoſcerit, in promptu ſit. Ea poteſt eſſe hujuſmodi, ut ſingulis affectibus tuis crucifigendis, eam crucis partem applices, quæ potiſſimum reſpondeat. Nulla eſt enim omnino vel tentatio, vel adverſitas, quæ non ſuum ac proprium habet remedium in ea. Veluti cum te titillat ambitio hujus mundi, cum pudet ludibrio ac cõtemptui eſſe, cogita ô membrum infimum, quantus ſit Chriſtus caput tuum, & quo ſeſe tua cauſa dejecerit. Cum inceſſit animum invidiæ malum, memento quam benigne, quã candide ſe totum ille noſtris uſibus impenderit, quam bonus fuerit

rit etiam peſſimis. Cum ſolicitaris à gula, recole illum felle & aceto potatum. Cum tentaris à voluptate turpi, recordare quam tota capitis vita ab omni abſfuerit voluptate, quam omnibus incommodis, cruciatibus, ærumnis plena. Cum irritat ira, ſuccurrat ſtatim ille, qui velut agnus coram tondente obmutuit, & non aperuit os ſuum. Si te male urit paupertas, aut habendi cupiditas ſolicitat, protinus in mentem veniat ille dominus univerſorum, pro te factus egenus, ita ut non haberet ubi inclinaret caput ſuum. Atque ad eandem rationem ſi & in reliquis tentationibus feceris, non ſolum acerbum non erit vim attuliſſe tuis affectibus, verumetiam dulce, propterea quod intelliges iſto modo te conformari capiti tuo, eique pro ſuis immenſis doloribus, quos tua cauſa pertulit, quaſi gratiam referre.

Canon decimus octavus.

ATque hoc quidem remedii, quanquam unum omnium longe præſentiſſimum eſt, iis qui mediocriter in via vitæ proceſſerunt: tamen infirmioribus nonnihil profuerint & illa, ſi ſolicitante ad impietatem affectu, ſtatim ob oculos mentis revocent, quam fœda, quam execranda, quam exitialis res ſit peccatum, contra quanta hominis dignitas. In futilibus etiam negociis pauliſper apud nosipſos conſultamus, in hac re omnium maxima. priuſquam noſmet aſſenſu, veluti chirographo, diabolo aſtringimus, non noſtro cum animo reputabimus, à quanto opifice ſimus conditi, in quam excellenti ſtatu conſtituti, quam immenſo precio redempti, ad quantam felicitatem vocati: hominem generoſum illud eſſe animal, cujus unius gratia mirabilem hanc mundi machinam fabricatus eſt Deus, concivem angelorum,

rum,filium Dei,hæredem immortalitatis,membrum Chriſti,membrum Eccleſiæ: corpora noſtra templa eſſe ſpiritus ſancti, mentes ſimulachra ſimul & adyta divinitatis: At è regione peccatum eſſe peſtem teterrimam ac tabem tum animi, tum corporis: utrunque enim in nativam ſpeciem refloreſcit innocentia, peccati vero contagio marceſcit utrunque etiam in hoc ſeculo. Peccatum eſt lethale virus ſpurciſſimi ſerpentis, auctoramentum diaboli, ac ſervitutis non turpiſſimæ modo, verumetiam miſerrimæ. Hæc atque hujuſmodi ubi tecum expenderis, etiam atque etiam delibera, num ſatis conſultum ſit ob fucatam, momentaneam, venenatam peccati delectatiunculam, à tanta dignitate in tantam excidere indignitatem, unde te per teipſum nō queas aſſerere. Peccatum quid.

Canon undevigeſimus.

DEinde duos illos auctores inter ſe diſſimillimos compara, Deum ac diabolum, quorum alterum peccando tibi facis inimicum, alterum conſtituis dominum. Per innocentiam & gratiam aſciſceris in numerum amicorum Dei, adoptaris in jus & hæreditatem filiorum. Per peccatum vero conſtitueris & ſervus & *filius diaboli* : alter eſt æternus *ille fons,* & Idea ſummi pulchri, ſummæ voluptatis, ſummi boni, omnibus ſeſe communicans : alter omnium malorum, extremæ turpitudinis, ſummæ infelicitatis pater: alterius in te beneficia, alterius maleficia recordare : ille qua bonitate te condidit? qua miſericordia redemit? qua liberalitate locupletavit? qua lenitate quotidie ſuſtinet delinquentem? qua lætitia recipit reſipiſcentem? Contra hæc omnia diabolus quanta invidentia jam olim inſidiatur ſaluti tuæ? In quas ærumnas

mnas te conjecit? atque adeo quid aliud molitur quotidie, niſi ut univerſum hominum genus ſecum in æternum exitium trahat? his omnibus hinc atque hinc recte penſiculatis, ita tecum cogita: Egone oblitus originis meæ, oblitus tantorum beneficiorum, propter tantillum bolum falſæ voluptatis, à tam nobili, à tam amante, à ſic merito parente deſciſcam ingratus, & me ultro turpiſſimo, crudeliſſimo domino mancipabo? Non ſaltem illi præſtabo, quod homuncioni præſtarem bene merenti? non illum fugiam, qui hominem fugero malum dare cupientem?

Canon viceſimus.

NEque vero minus inæquale præmium, quam diſſimilis auctor. Quid enim inæqualius, quã mors æterna, & vita immortalis: quam ſine fine ſummo frui bono in contubernio cœleſtium civium, & ſine fine extremis excruciari

cruciari malis in infeliciſſimo conſortio damnatorum? Atque hac de re qui dubitat ne homo quidem eſt, nedum Chriſtianus; qui non cogitat, vel ipſa eſt amentia amentior. Iam vero præter iſta habent & in hac interim vita pietas & impietas fructus ſuos nimium diſſimiles. Ex illa enim metitur ſecura tranquillitas animi, & beatum illud gaudium puræ mentis, quod quiſquis ſemel deguſtarit, nihil tam pretioſum, nihil tam voluptarium mundus hic poſſidet, qui cum velit permutare. Hanc contra, cum mille alia mala, tum miſerrimus ille cruciatus animi ſibi male conſcii conſequitur. Illud enim eſt centuplũ ſpiritualis gaudii, quod Chriſtus pollicitus eſt in Euangelio, velut arram quandam æternæ felicitatis. Hæc ſunt alia apud Apoſtolum miranda munera, quæ neque oculus vidit, neque auris audivit, neque aſcenderunt in cor hominis, quæ præparavit Deus diligentibus ſe, nimirum in

Fructus peccati.

hac

hac vita; cum interim vermis impiorum non moritur, & inferos ſuos jam apud ſuperos patiuntur. Nec alia eſt flamma, in qua cruciatur dives ille comeſſator Euangelicus. Nec alia ſupplicia inferorum, de quibus multa ſcripſere Poëtæ, quam perpetua mentis anxietas, quæ peccandi conſuetudinem comitatur. Tollat igitur qui velit futuri ſeculi tam diverſa præmia, habet annexum ſibi virtus propter quod abunde debeat expeti, habet adjunctum peccatum, cujus cauſa debeat horreri.

Canon vigeſimus primus.

AD hęc cogita, quam ęrumnoſa, quam fugax ſit vita præſens, quam undique imminens inſidioſa mors, quæ paſſim opprimit inopinantes. Et cum nemo vel de momento vitæ ſit ſecurus, quã ingens periculum, eam comperendinare vitam, in qua ſi te mors ſubitanea (ut ſæpe accidit) deprehenderit, in æternum periſti. Vitæ fragilitas.

Canon ſecundus & xx.

TUm ſemper erit formidanda impœnitentia, malorum extremum, illud nimirum perpendenti, ex quam multis quam pauci à peccatis vere ac toto pectore reſipiſcunt, præſertim iis qui funiculos iniquitatis in extremum uſque vitæ protraxerunt. Lubricus quidem & facilis in turpitudinem lapſus, ſed hinc revocare gradum, ſuperaſque evadere ad auras, hoc opus, hic labor eſt. Proinde vel hirci Æſopici caſu admonitus, priuſquam in peccati puteum deſcendas, cogita non perinde facilem eſſe reditum.

Remedia contra ſpecialia quædam vitia, & primum contra libidinem.

ET hactenus quidem communia adverſum omne vitiorum genus remedia utcunque demonſtravimus. Nunc conabimur & ſpeciatim quædam tradere, quibus

bus modis cuique peccato debeas occurrere, ac primum libidini, quo malo nullum aliud neque prius nos impetit, neque acrius urget, neque latius patet, neque plures in exitum trahit. Si quando igitur fœda libido ſtimulabit animum tuum, his armis protinus memento occurrere. In primis cogita quã immunda, quam ſpurca, quam quovis etiam homine indigna ſit ea voluptas, quæ nos divinum plaſma non pecudibus modo verum etiam ſuibus, hircis, canibus, & brutorum brutiſſimis animalibus æquet, immo quæ porro infra pecudum conditionem dejiciat, qui ſumus ad angelorum conſortia, ad divinitatis communionem deſtinati. Succurrat ad hæc quam eadem ſit momentanea, quam inſyncera, quam ſemper plus aloës quam mellis habeat: ediverſo quã generoſa res ſit anima, quam ſacra res corpus hominis, quemadmodum in ſuperioribus regulis oſtendimus. Quæ malum igitur vecor-

Arma contra libidinem.

 dia,

dia, ob tantillam, tam fœdam voluptatis momentaneæ titillationem ſimul & animum & corpus indignis modis polluere? Prophanare templum, quod Chriſtus ſibi ſanguine ſuo conſecravit? Illud item reputa, blanda peſtis quantum malorum agmen ſecum trahat: ante omnia famam, poſſeſſionem longe precioſiſſimam eripit: nullius enim vitii rumor ſpurcius olet, quam libidinis: patrimonium exhaurit: corporis, ſimul & vires, & ſpeciem interimit: valetudinem vehementer lædit: morbos innumerabiles parit eoſque fœdos, juventæ florem ante diem devenuſtat: turpem ſenectam accelerat: ingenii vigorem tollit, mentis aciem hebetat, & quaſi pecuniam mentem inſerit: ab omnibus honeſtis ſtudiis ſemel avocat, hominemque quantus eſt, totum cœno immergit, ut jam nihil niſi ſordidum, humile, ſpurcum libeat cogitare: & quod hominis erat proprium eripit rationis uſum: inſanam

Incommoda libidinis.

nam atque infamem adoleſcentiam, odioſam ac turpem, miſeramque ſenectam facit. Sapias igitur, & ſic nominatim tecum reputes, Illa & illa voluptas tam male ceſſit, tantum damni, tantum dedecoris, tædii, laboris, morborum attulit, & iterum ſtultiſſimus hamum vorabo prudens? iterum committam, cujus me denuo pœniteat? Item & aliorum exemplis temet reprime, quos cognoveris turpiter & infeliciter voluptatem eſſe ſecutos: è regione anima teipſum ad continentiam exemplis tot adoleſcentium, tot delicatarum virginum, & collatis circunſtantiis, tibi ipſi ignaviam opprobrato. Qui minus tandem tu poſſis, quod illi atque illi, eo ſexu, ea ætate, ſic nati, ſic educati, potuerunt poſſuntque? pariter ama, nec minus valebis. Cogita quam honeſta, amœna, quam florida res ſit corporis & animi puritas: hæc nos maxime facit familiares angelis, Spiritus ſancti capaces. Etenim à

nullo prorſus vitio ſic reſilit Spiritus ille puritatis amator, ut impudicitiæ, nuſquã æque conquieſcit ac deliciatur, ut in mentibus virgineis. Propone tibi ante oculos quam indecorum, quam totum hoc inſanum ſit amare, palleſcere, macerari, lachrymari, blandiri, ac turpiter ſupplicem eſſe ſcorto putidiſſimo. Occinere ad fores nocturnas, pendere de nutu dominæ, pati regnum mulierculæ, expoſtulare, iraſci, rurſum redire in gratiam, & ultro te ridendum, pulſandum, mutilandum, ſpoliandum, lupæ præbere. Ubi quæſo inter iſta viri nomen? Ubi barba? Ubi generoſus ille animus rebus pulcherrimis natus? Conſidera & illud tecum, quantum ſcelerum gregem voluptas admiſſa ſoleat adducere. Eſt aliis vitiis fortaſſe nonnulla cum quibuſdam virtutibus ſocietas, libidini nulla, ſed cum maximis plurimiſque peccatis ſemper copulata eſt. Sit ſane leve ſcortari, at grave non audire parentes,

negli-

negligere amicos, prodigere rem patriam, rapere alienam, pejerare, perpotare, latrocinari, maleficum fieri, depugnare, homicidiũ committere, blaſphemare, in quæ omnia, & his graviora, domina voluptas te tranſverſum rapiet, ubi ſemel tuus eſſe deſieris, ejuſque capiſtro os miſerum porrexeris. Perpende præterea quã ſit hæc vita fumo fugacior, umbra inanior: quot laqueos nobis ſtruat mors, nullo non loco, nullo non tempore inſidians. Hic non mediocriter profuerit, & nominatim recolere, ſi quos ex tibi quondam notis, ex familiaribus, ex æqualibus, aut etiam natu minoribus, maxime vero ex iis, quos aliquando turpium voluptatum participes habueris, mors inopinata rapuit. Eſtoque alieno periculo cautior. Cogita, quam dulciter vixerint, ſed quam amare vita defuncti ſint, quam ſero ſapuerint, quam ſero cœperint odiſſe ſua mortifera gaudia. Succurrat extremi judicii ſeveritas, & Brevitas vitæ. Extremi judicii ſeveritas

non retractandæ illius ſententiæ metuendum fulmen, in ignem æternum mittentis impios, & quod hæc horaria, breviſque & exigua voluptas æternis cruciatibus luenda ſit. Hoc diligenter lancibus examina, quam iniqua ſit permutatio, pro turpiſſimo breviſſimoque pruritu, & in hac vita multo dulcius, præſtantiuſque animi gaudium prodere, & in futura gaudiis fraudari perennibus, inſuper nunquam finiendos dolores, tam umbratili delectatiuncula mercari. Porro ſi durum tibi videatur, tantillum delectamenti pro Chriſto contemnere, recordare, quos cruciatus ille tui charitate ſuſceperit: præter communes humanæ vitæ injurias, quantum ſacroſancti ſanguinis pro te effuderit, quã ignominioſam, quã acerbam mortem pro te dependerit, & tu horum omnium immemor, rurſum filium Dei crucifigis, iterans inſanas voluptates, quæ caput & dominum tuum ad tam diros adegere cruciatus?

ciatus? Tum juxta ſuperiorem regulam recole, quantum ille beneficiorũ in te, nihil dum promeritum accumularit, pro quibus omnibus cum nulla par gratia rependi queat, tamen nullam repoſcit aliam, quam ut exemplo ipſius à mortiferis illecebris coërceas animum, & ad ſummi boni ſummique pulchri convertas amorem. Beneficia Dei.

Compone inter ſe duas illas Veneres, & duos Cupidines Platonicos, hoc eſt honeſtum amorem, & fœdum, ſanctam voluptatem & turpem, confer utriuſque diſſimilem materiam, confer naturas, confer præmia. Et in omni quidẽ tentatione, maxime vero cum ad libidinẽ ſolicitaris, proponito tibi ante oculos tuos angelum tui cuſtodem, omnium quæ vel facis vel cogitas aſſiduum ſpectatorem, ac teſtem Deum inſpectorem, cujus oculis omnia patent, qui ſedet ſupra cœlos, & intuetur abyſſos. Et rem adeo fœdam, ut homuncione teſte facere pudeat, non ve- Duæ Veneres.

reberis coram angelo tibi proximo, Deo, totoque cœlitum choro ſpectante & execrante facere? Puta autem, id quod res eſt, & ſi tibi oculi eſſent pluſquam Lyncei, pluſquam aquilini, tamē iſtis non clariſſima luce certius conſpexeris, quod coram te facit homo, quam omnes animi tui latebræ perſpicuæ ſunt Dei & angelorum conſpectibus. Quin & illud tuo cum animo reputa, cum libidini cedis, alterum è duobus futurum, aut uti ſemel guſtata voluptas ſic mentem tuam excantet obſcuretque, ut de turpitudine eas in turpitudinem, donec excæcatus venias in ſenſum reprobum, & obſtinatus in malo, ne tum quidem queas voluptatem turpem relinquere, cum illa te deſeruit. Id quod pleriſque videmus evenire, ut effœto corpore, extincta forma, frigente ſanguine, deficientibus viribus, caligantibus oculis, tamen adhuc pruriāt ſine fine, & ſceleratius turpiloqui ſint quā olim fuerint impudici.

Quare

Quare quid eſſe poteſt execrabilius, monſtroſiuſque? alterum, ut ſi forte contigerit te ſingulari favore divino reſipiſcere, maximo animi dolore, ſummis laboribus, plurimis lachrymis, brevis illa & fugitiva voluptas expianda ſit. Quanto igitur conſultius, omnino non admittere virus voluptatum carnalium; quam vel in tam deploratam induci cæcitatem, vel tantillam eamque falſam delectatiunculam tanta moleſtia dependere? Iam vero & à perſonæ tuæ circumſtantiis multa licebit ſumere, quæ te à voluptatibus avocare queant. Sacerdos es, cogita te totum divinis rebus conſecratum eſſe. Quam indignum tandem flagitium ſit, eo ore, quo corpus illud adorandum ſumis, putidam ſcorti carnem contingere: iiſdem manibus, quibus miniſtrantibus angelis, ineffabile illud myſterium peragis, abominandas contrectare ſordes. Quam non conveniant, idem corpus, eundem ſpiritum Sacerdos.

cum Deo fieri, & unum corpus fieri cum meretrice. Si doctus es, tanto generoſior Deoque ſimilior animus, tanto hac contumelia indignior. Si nobilis, ſi princeps quanto flagitium conſpectius, tanto offendiculum gravius. Si conjugatus, cogita quam honeſta res ſit thorus immaculatus, daque operam, ut (quoad fieri poteſt) tuum conjugium imitetur ſanctiſſimas nuptias Chriſti & Eccleſiæ, quarum gerit imaginẽ, id eſt, ut quam minimum habeat turpitudinis, plurimum fœcunditatis; in nullo enim vitæ ſtatu non turpiſſimum eſt ſervire libidini. Si juvenis es, etiam atque etiam conſidera, ne florem ævi nunquam rediturum, temere polluas. Nec re fœdiſſima perdas annos optimos, vereque aureos, qui & fugiunt perniciſſime & recurrunt nunquam. Ne nunc per inſcitiam, & incogitantiam ætatis committas, quod te in omnem uſque vitam mordeat perſequente ſcelerum conſcientia, &

Doctus.

Nobilis.

Coniugatus.

Iuvenis.

 ama-

amatiſſimis illis aculeis, quos fugiens voluptas in animis noſtris relinquit. Si mulier, iſtum ſexum nihil magis decet, quam pudor: ſi vir, tanto majoribus rebus dignus & iſtis tam frivolis indignior: ſi ſenex, opta tibi oculos alienos, ut videas quam te dedeceat voluptas, quæ in adoleſcentibus miſeranda quidem eſt & coërcenda, in vetulo vero portentoſa, & ipſis quoque voluptatum ſectatoribus deridicula. Inter omnia monſtra nullum monſtroſius ſenili libidine. O delire & nimium oblite tui ſaltem ad ſpeculum canos & capitis nives, aratamque rugis frontem, cadaverique ſimillimam faciem contemplare, ac jam capulo proximus alia annis tuis magis conſentanea cura. Saltem quod ratione decuerat facere, hoc annis admonentibus vel cogentibus potius facito. Ipſa jam te voluptas repellit, neque ego, inquiens, jam tibi decora ſum, neque tu mihi idoneus: luſiſti ſatis, ediſti ſatis at-

Mulier.

Vir.

Senex.

que bibiſti: tempus abire tibi eſt. Quid adhuc vitæ perpremis delicias, cum ipſa etiam te deſerat vita? jam tempus eſt, ut aliquando incipiat in ſinu tuo cubare myſtica illa concubina Abyſag, ea ſancto fervore calefaciat mentem tuam, hujus amplexibus frigentia membra confove.

Epilogus remediorum contra incentivum libidinis.

IAm vero ut ſummatim perſtringam, hæc ſunt potiſſimum, quæ te à carnis illecebris tutum reddent: primũ occaſionum omnium cauta ac diligens fuga. Quod præceptum quanquam in reliquis quoque convenit obſervari, propterea quod qui periculum amat, dignus eſt qui in illo pereat, tamen hæ potiſſimum ſunt illæ Sirenes, quas haud fere quiſquam evaſit, niſi qui procul aufugit. Deinde victus, & ſomni moderatio: temperantia à voluptatibus etiam permiſſis: reſpectus mortis tuæ, & mortis

Occaſionũ fuga.

mortis Chriſti contemplatio. Iuvabunt & illa ſi cum caſtis & integris convixeris, ſi corruptorum & mollium colloquia, veluti peſtem quandam vitaris. Si ſolitudinem ocioſam, & ocium ignavum fugeris, ſed animum cœleſtium rerum meditatione, honeſtiſque ſtudiis gnaviter exercueris. Maxime vero ſi ſacrarum literarum veſtigationi, toto pectore te conſecraris: ſi & frequenter & pure oraveris, maxime irruente tentatione.

Adverſum irritamenta avaritiæ.

SI ſenſeris te vel natura propenſiorem ad philargyriæ vitium, vel à diabolo inſtigari, recole juxta ſuperiores regulas dignitatem cõditionis tuæ, qui ad hoc tantum creatus es, in hoc redemptus, ut ſummo illo bono ſemper fruaris: totam vero hanc mundi machinam fabricatus eſt Deus, ut omnia tuis ſervirent uſibus. Quam ſordidum

didum igitur, quam anguſti animi, non uti, ſed tantopere demirari res mutas & viliſſimas. Tolle hominum errorem, quid erit aurum & argentum, niſi terra rubra & alba? Quod nemo gentilium philoſophorum non contempſit, hoc tu pauperis Chriſti diſcipulus, & ad longe meliorem poſſeſſionem vocatus, ut magnum quiddam admiraberis? Non poſſidere divitias, ſed contemnere divitias, magnificum eſt. Sed reclamat mihi vulgus nomine tantum Chriſtianorum, & ſeipſum callidiſſime gaudet fallere. Ipſa, inquiunt, neceſſitas nos hortatur ut rem faciamus, quæ ſi fuerit nulla, ne vivere quidem liceat, ſi contractior, nimis incommode vivitur: ſin lautior, uberiorque, plurimum adfert commoditatis. Conſulitur valetudini, proſpicitur liberis, commodatur amicis, excluditur contemptus, denique & fama melior, cum res bene habet. Ex aliquot Chriſtianorum millibus vix unum atque alterum

inve-

invenias, qui iſta non & dicat & ſentiat. Verum ut iſtis ad utrumque reſpondeam, primum quod cupiditatem ſuam neceſſitatis nomine prætexunt, objiciam illis viciſſim parabolam Euangelicam de liliis, & avibus in diem viventibus, ad quorum imitationem nos hortatur Chriſtus. Objiciam, quod idem ne peram quidem, aut ſacculum ſuis geſtandum permiſerit. Objiciam quod nos, reliquis omiſſis, jubet ante omnia quærere regnum Dei, & hæc omnia nobis adjicienda promittit. Quando unquam non ſuppetierunt victui neceſſaria, iis qui toto pectore pietati ſtuduerunt? Quantulum vero eſt illud, quod à nobis natura flagitat? Atqui tu neceſſitatem non uſibus naturæ, ſed cupiditatis terminis metiris. Piis autem & illud ſatis eſt, quod naturæ parum eſt. Quanquam equidem non ita valde miror iſtos, qui rem univerſam ſuam ſemel relinquunt, ut impudentius mendicent alienam. Non eſt cul-

pa

pa poſſidere pecuniam, ſed mirari pecuniam, cum vitio conjunctum eſt. Si affluit, fungere boni diſpenſatoris officio. Sin eripitur, ne macerare, tanquam re magna ſpoliatus, immo gaude tibi detractam ſarcinam periculoſam. Verum qui præcipuum vitæ ſtudium in coacervandis opibus conſumit, qui eas uti præclarum quiddam & expetendum ſuſpicit, & porro in longum, inque Neſtoris uſque ſenectam recondit, is fortaſſe bonus mercator recte dicetur, bene Chriſtianum equidem non dixerim, qui totus de ſe pendeat, & de Chriſti promiſſis diffidat: cujus bonitas cum paſſerculos benigne & paſcat & veſtiat, hominem pium ſibique fidentem deſtituet ſcilicet? Sed jam commoditatum quas adferre creduntur, rationem ineamus. Primum etiam gentilium philoſophorum conſenſu, inter utilia bona divitiæ poſtremum locum obtinent, & cum juxta Epicteti partitionem, præter unam ani-

Divitiæ inter utilia extremæ ſunt.

animi virtutem, reliqua omnia extra hominem ſint, nihil tamen tam extra nos eſt quam pecunia, nihil tam exiguam adfert commoditatem. Etenim ſi quicquid uſquam eſt auri, quicquid gemmarum, id omne tu ſolus poſſideas, num ideo tua mens fuerit vel pilo melior, num prudentior, num doctior? num corporis valetudo proſperior? num valentiorem, formoſiorem, juniorem reddet? at voluptates parat: verum, ſed mortiferas. ſed honorem conciliat: at quem tandem? nempe quem falſum tribuunt ii, qui non niſi ſtulta mirantur, & quibus placuiſſe, pene vituperari eſt. Verus honos eſt laudari à laudatis, ſummus honos eſt placuiſſe Chriſto: verus honor non opum, ſed virtutis eſt præmium. Cedit tibi, ſuſpicit te plebecula, ſtulte, veſtes illi tuas mirantur, non te. Quin tu in te ipſum deſcendis, & animi tui miſeram pauperiem conſyderas? quam vulgus ſi videret, tam miſeran-

randum judicaret, quam nunc beatum prædicat. Verum amicos res comparat: fateor, ſed falſos, neque tibi eos comparat, ſed ſibi. Atque adeo iſto titulo vel infeliciſſimus eſt dives, quod amicos ne dignoſcere quidem queat. Alius in ſinu odit, ut tenacem: alius invidet, ut opulentiori: alius ad ſe ſpectans, aſſentatur & arridet, ut arrodat: quorum qui eſt amantiſſimus, maturam mortem precatur: nemo tam amat, quin mortuum malit quam vivum: nemo tam familiaris, à quo verum audiat. Quod ſi maxime ſit qui divitem ſyncere diligat, ille tamen non poteſt quenquam non habere ſuſpectum: omnes vultures judicat, cadaveri inhiantes, omnes muſcas, ad ſuum compendium advolantes. Quicquid igitur commoditatis videntur adducere, id fere fucatum, umbraticũ, præſtigioſumque eſt: at verorum malorum plurimum adferunt, verorum bonorum plurimum adimunt. Proinde

Cõparat amicos.

inde ſi bene accepti atque expenſi rationem ſubduxeris, profecto reperies, nunquam tantum adferre commoditatis, quin nimio plus incommodorum ſecum trahant: quam miſeris laboribus parantur, quantis periculis, quanta ſolicitudine ſervantur, quanto dolore amittuntur. Quibus de cauſis & ſpinas appellat Chriſtus, quod omnem animi tranquillitatem, qua nihil homini dulcius, mille curis dilaniant. Neque unquam ſitim ſui ſedant, verum magis ac magis irritant. In omne nefas præcipites agunt. Neque tibi fruſtra blandiare, dicens, nihil prohibet pariter & divitem eſſe, & pium. Memento quid dixerit veritas: Facilius eſſe, camelum tranſire per foramen acus, quam divitem intrare in regnum cœlorum. Planeque verum eſt illud apud divum Hieronymum, divitem hominem, iniqui aut dominum eſſe, aut hæredem. Ingens opulentia nunquam ſine peccato vel paratur, vel ſervatur.

Divitem eſſe & piũ, difficile.

tur. Cogita, quanto melioribus opibus te ſpolient. Odit enim virtutis indolem, odit honeſtas artes, quiſquis admirator eſt auri. Præterea unum avariciæ vitium, idololatria nominatur à Paulo, neq; cum ullo prorſus alio minus convenit Chriſto. Nec idem potes & Deo ſervire & mammonæ.

Epilogus remediorum contra vitium avaritiæ.

DEſines igitur mirari pecuniam, ſi vera bona cum falſis, ſi fucata commoda cum veris incommodis diligenter expenderis. Si ſummum illud bonum contemplari, atque amare condidiceris, quod unum cum adeſt, etiam ſi reliqua omnia defuerint, abunde explet animum hominis, qui capacior eſt quam ut vel univerſis hujus mundi bonis queat ſatiari. Si crebro tibi revocaris ob oculos, qualem te primum terra naſcentem exceperit, qualem item receptura ſit morientem. Si ſemper

Nudus veniſti, nudus exibis vitâ.

per

per cogitationi obverſetur tuæ ſtultus ille Euangelicus, cui dictum eſt: Hac nocte repetunt à te animam tuam, & hæc quæ congregaſti, cujus erunt? Si mentem à depravatis vulgi moribus ad Mariæ, Apoſtolorum, martyrum, maxime Chriſti capitis tui paupertatem flexeris, ſemperque væ illud tibi metuendum eſſe ſtatuas, quod ille divitibus hujus ſeculi minatus eſt.

Contra ambitionem.

SI quando incantamentis ſuis tentabit animum tuum ambitio, his remediis eum præmunies. Statim juxta ea quæ ſuperius tradidimus, hoc mordicus teneto, ſolum eum honorem eſſe, qui à vera virtute proficiſcitur, quem ipſum tamen oportet interdum fugitare, quemadmodum & ſermone, & exemplo nos docuit Chriſtus Ieſus. Unicum autem honorem, & homini Chriſtiano expetendum eſſe, non ab hominibus, ſed à Deo collau- A ſola virtute bonum.

collaudari. Etenim quem ille commendat, ut inquit Apoſtolus, is demum probatus eſt. Honor autem ſi ab homine defertur ob rem inhoneſtam, utique à turpibus, nõ honoriſte, ſed ingens eſt probrum. Si ob mediam, puta formam, vires, opes, genus, ne tum quidem honor recte dicetur. Nemo enim promeretur honorem ea re, qua non meretur laudari. Si ob honeſtam, honos quidem erit, at non appetet qui promeretur, ipſa nimirum virtute & conſcientia recti contentus. Vide igitur quam deridiculi ſint honores iſti, quorum cupiditate tantopere vulgus æſtuat. Primum enim à quibus tandem dantur? nempe ab iis, quibus nullum diſcrimen honeſti atque inhoneſti: ob quæ? plerumque ob media, nonnunquam ob turpia: cui? indigno. Quiſquis igitur honorem exhibet, aut metu facit, & viciſſim eſt metuendus: aut ut profis, & ridet te: aut quia miratur res nihili, nulloque honore dignas,
&

& miſerandus eſt: aut quia te judicat his rebus ornatum, quibus honos debeatur: quod ſi falſo opinatur, cura ut fias id, quod ille te putat eſſe: ſin vere, omnem honorem tuum in eum refer, cui debes & illa quibus honos tribuitur. Tam non convenit tibi arrogare honorem, quam non debes tibi arrogare virtutem. Alioqui quid amentius, quam tui precium de homuncionum opinione metiri? quibus in manu eſt ſimul atque collubuit, hoc ipsũ honoris quod largiuntur, rurſus auferre, ac te modo honeſtatum dehoneſtare. Proinde nihil ſtultius, quam talibus honoribus, vel geſtire cum contingunt, vel ringi cum auferuntur: quos veros non eſſe, vel hoc intelliges argumento, quod ſunt cum peſſimis & ſceleratiſſimis communes. Immo nullis fere contingunt copioſius, quam iis qui ſunt veris honoribus indigniſſimi. Cogita quam beata tranquillitas modeſtæ privatæque, & ab omni ſuperbiæ ſtre- *Privatæ vitæ tranquillitas.*

pitu ſemotæ vitæ: contra, quam ſpinoſa, quam plena curarum, periculorum, dolorum, vita potentium. Quam difficile ſecundis in rebus, non obliviſci ſui. Quam arduum in lubrico ſtantem, non cadere. Quam capitalis ex alto ruina. Omnem honorem ſummo cum onere conjunctum eſſe. Quã ſeverum judicium ſupremi judicis in eos futurum ſit, qui hic ſeſe in honoribus uſurpandis, cæteris antepoſuerunt. Etenim qui ſeſe demiſerit, ei ut puſillo ſuccurret miſericordia. Qui vero ſeſe uti ſpectatum erigit, is ſibi ipſi gratiæ ſubſidium intercludit. Chriſti capitis exemplum ſemper animo inhæreat tuo. Quid illo ſecundum ſeculum ignobilius, deſpectius, inhonoratius? Quam fugit honores etiam oblatos, qui quovis honore major erat. Quam deriſit aſello ſedens. Quam damnavit palla tectus, & ſpinis coronatus. Quam non glorioſam mortem elegit. Sed quem mundus contempſit, hunc glo-

glorificavit pater. Tua gloria ſit in cruce Chriſti, in qua & ſalus eſt tua. Quorſum tibi humani honores, ſi te rejiciat, deſpiciatq; Deus, execrentur angeli?

Contra elationem & tumorem animi.

NOn intumeſces animo, ſi juxta tritiſſimum illud adagium, cognoris temetipſum, id eſt; ſi quicquid in te magnum, quicquid pulchrum, quicquid præclarum, id Dei munus, non tuum bonum eſſe ducas. Contra, quicquid humile, quicquid ſordidum, quicquid pravum, id totum ad te ſolum referas. Si memineris, quantis in ſordibus conceptus ſis, quantis natus, quam nudus, quam inops, quam brutus, quam miſerandus in hanc lucem prorepſeris. Corpuſculum iſtud quot undique morbis, quot caſibus, quot ærumnis expoſitum ſit. Immanem iſtum gigantem, & immenſo turgentem ſpiritu, quantula res poſſit repente Cognoſce temetipſū.

Vide quare tibi placeas. conficere. Expende & illud, cujuſmodi ſit iſtud, unde tibi places. Si medium, ſtultitia eſt: ſi turpe, dementia: ſi honeſtum, ingratitudo. Memineris nullum aliud eſſe certius ſtoliditatis inſipientiæque documentum, quam ſi quis ſibi vehementer placeat: præterea, nullum ſtultitiæ genus eſſe deploratius. Si turgeſcit animus, quod ſe tibi ſubmittit homuncio, cogita, quanto major, quantoque potentior tuo immineat capiti Deus, qui omnem cervicem elatam deprimit; & omnes colles in plana deducit, qui ne angelo quidem ſuperbienti pepercit. Conducent & illa, licet leviora, ſi te ſemper componas cum præſtantioribus. Places tibi de forma corporis, confer te cum iis qui te forma præcedunt. Criſtas erigit tibi doctrina, ad eos refer oculos, ad quos tu nihil didiciſſe videaris. Deinde ſi reputaris, non quantum adſit bonorum, ſed quantum deſit, & cum Paulo oblitus eorum quæ à tergo

ſunt, enitaris ad ea quæ à fronte reſtant. Præterea non inſcitum fuerit & illud, ſi afflante ſuperbiæ vento, mox noſtra ipſorum mala vertamus in remedium, quaſi venenum veneno pellentes. Id ita fiet, ubi ſi quod ingens corporis vitium, ſi quid inſignis incommodi nobis vel fortuna dedit, vel attulit ſtultitia, quod animum vehementer mordeat, id ante oculos ſtatuamus, & pavonis exemplo, ea noſtri parte noſmetipſos potiſſimum contemplemur, qua ſumus deformatiſſimi, ita fiet ut ſtatim ſubſidant criſtæ. Adhæc præterquam quod non aliud vitium Deo inviſius eſt, & apud homines in primis ubique odioſa atque irriſa arrogantia, cum contra modeſtia & divinum favorem conciliet, & hominum benevolentiam adglutinet. Ergo, ut ſummatim dicam, duo præcipue prohibebunt à ſuperbia, ſi conſideres quid ipſe ſis in te, putredo in exortu, bulla in omni vita, eſca vermium in

Arrogantia inviſum vitium.

in morte, & quid Chriſtus factus ſit pro te.

Adverſus iram, & vindictæ cupiditatem.

Ira res muliebris.

CUm te vehemens animi dolor ad ultionem extimulat, memineris nihil eſſe minus iram, quam quod falſo imitatur, puta fortitudinem. Nihil enim æque muliebre, nihil tam imbecillis projectique animi quam vindicta lætari. Animoſus videri ſtudes, qui inultam injuriam non pateris, at iſthoc demum pacto prodis puerilitatem tuam, qui (quod eſt viri proprium) animo temperare non queas. Quanto fortius, quanto generoſius, alienam ſtultitiam contemnere, quam imitari. At nocuit, ferox eſt, inſultat. Quo turpior eſt, hoc magis cave ne fias illi ſimilis. Quæ malum veſania eſt, ut alienam improbitatem ulciſcaris, te fieri improbiorem? Si contempſeris contumeliam, intelligent omnes indigno factam. Sin con-

commovere, jam inferentis cauſam feceris meliorem. Deinde illud reputa quod res eſt, ſi quod eſt acceptum incommodum, id neutiquam tolli vindicta, ſed propagari. Quis enim denique finis fuerit mutuarum injuriarum, ſi ſuum quiſque dolorem perrexerit vindicta retaliare? Creſcunt utrinque inimici, incrudeſcit dolor, qui quo inveteratior eſt, hoc nimirum inſanabilior. At lenitate, toleratiaque ſanatur nonnunquam etiam is qui fecit injuriam, & ad ſe reverſus, ex inimico fit certiſſimus amicus. Per ultionem vero malum ipſum quod à te cupis depellere, id in te reciprocatur, non ſine malo fœnore. Erit & illud non inefficax iræ remedium, ſi juxta ſuperiorem rerum partitionem conſideres, hominem homini non poſſe nocere, ſi nolit, niſi in his quæ ſunt extraria bona, nec ad ipſum hominem magnopere pertinent. Nam vera animi bona ſolus Deus poteſt eripere, quod

Tolerantia vinci ſæpe injuries.

non ſolet, niſi ingratis: ſolus poteſt largiri, quod non conſuevit immitibus & ferocibus. Nemo igitur Chriſtianus læditur, niſi à ſemetipſo: nulli nocet injuria, niſi ſuo auctori. Adjuvant & hæc, tametſi leviora, ne dolori mentis obſequare, ſi commode collectis rhetorũ circumſtantiis, pariter & tuũ incommodum extenues, & alienam eleves injuriam his ferme modis: Læſit, ſed facile reſarcietur: tum puer eſt, rerum imperitus: adoleſcens, mulier eſt, alieno fecit inſtinctu, imprudens, probe potus, æquum eſt ignoſcere. At contra, graviter quidẽ læſit, ſed pater eſt, frater, præceptor, amicus, uxor. Par eſt, hoc doloris, illius vel charitati vel auctoritati condonari. Aut paria faciens injuriam cum aliis illius in te beneficiis compenſabis, vel cum tuis in illum offenſis exæquabis. Hic quidem læſit, ſed alias quam ſæpe profuit? Illiberalis eſt animi, benefactorum obliviſci, injuriolæ meminiſſe.
Nunc

Nunc me offendit, ſed quoties à me offenſus. Ignoſcam illi, ut mihi, meo exemplo, ignoſcat & ipſe delinquenti. Porro multo præſentius remedium fuerit, ſi in peccato hominis in te cogites, quæ, quanta, quoties tu peccaris in Deum, quam multis nominibus illi ſis obnoxius. Quantum tu remiſeris debitori fratri, tantum tibi condonabit Deus. Hanc diſſolvendi æris alieni rationem nos docuit creditor ipſe. Non recuſabit legem, quam ipſe ſtatuit. Tu ut à culpis exolvaris Romam curſitas, navigas ad divum Iacobum, emis condonationes ampliſſimas. Equidem non damno quod facis, ſed ut omnia facias, nulla tamen commodior ratio qua poſt offenſam reconcilieris Deo, quam ſi tu offenſus reconciliere fratri. Condona levem culpam proximo (levis enim eſt quicquid homo peccat in hominem) ut tibi tot millia culparum condonet Chriſtus. At durum eſt, inquis, animum excan- Remitte debitori.

deſcentem comprimere. Non tibi ſuccurrit, quanto duriora pro te tulerit Chriſtus? Quid eras, cum pro te impenderet animam precioſam? nonne inimicus? Qua lenitate quotidie te tolerat, veteres iterantem noxias? Poſtremo qua manſuetudine ille pertulit probra, vincula, verbera, denique mortem probroſiſſimam? Quid te jactas de capite, ſi non curas eſſe in corpore? Non eris membrum Chriſti, niſi ſequaris veſtigia Chriſti. Sed indignus eſt cui ignoſcatur. Itane tu dignus eras cui ignoſceret Deus? In teipſo vis experiri miſericordiam, & in fratrem vis exercere ſeveram juſtitiam? Magnum eſt ſi peccator ignoſcas peccatori, cum Chriſtus pro crucifixoribus ſuis oraverit patrem? Arduum eſt non referire fratrem, quem juberis & amare: Durum eſt non remetiri maleficiũ, pro quo niſi beneficium retuleris, non hoc eris in conſervum tuum, quod fuit Chriſtus in ſervum ſuum. Poſtremo ſi indignus

Indigno ignoſcendum.

gnus

gnus hic cui beneficium pro maleficio rependatur; at tu dignus qui facias, dignus Chriſtus pro quo fit. Sed veterem ferendo injuriam, invito novam: repetet injuriam ſi hanc abſtulerit impune. Si citra culpam potes vitare, vita: ſi mederi, medere: ſi reſarcire, reſarci: ſi ſanare furentem, ſana: ſin minus, pereat ille ſolus potius quam tecum. Iſtum qui ſe damnum dediſſe putat, commiſeratione non pœna dignum puta. Vis cum laude iraſci? Iraſcere vitio, non homini. Sed quo natura, propenſiores ad hoc vitii, tanto diligentius temet multo ante præmunito, ſemelque hoc decretum penitus animo inſculpas tuo, ne quid unquam vel dicas, vel facias iratus. Nihil tibi credideris commoto. Suſpectum habeto, quicquid impetus ille animi dictaverit, etiamſi ſit honeſtum. Memineris inter phreneticum, & ira bacchantem nihilo plus intereſſe, quã inter brevem & perpetuam inſaniam. Succurrat quam multa per

Iraſcere vitio.

Nihil dicas iratus.

iram vel dixeris, vel feceris pœnitenda, quæ jam fruſtra mutata cupias. Proinde cum tibi bilis effervеſcit, ſi te non potes ilico totum ab ira vendicare, ſaltem eatenus reſipiſce, ut te memineris ſanum non eſſe. Hoc meminiſſe, ſanitatis pars eſt nonnulla. Sic tecum cogita: Nunc quidem ita ſum affectus, at paulo poſt multo alia mente fuero. Cur ego interim dicam in amicum iratus, quod poſtea placatus mutare non queam? Cur nunc faciam inſanus, quod mihi redditus magnopere doleam? Cur non hoc potius à me impetret ratio, cur non impetret pietas, denique cur non impetret Chriſtus, quod tempus ipſum paulo poſt impetrabit? Nemini (opinor) tantum atræ bilis addidit natura, quin ſaltem hactenus ſibi poſſit imperare. Optimum autem fuerit, ſic inſtituto, ratione, aſſuetudine durare animum, ut omnino non commoveare. Perfectum erit, ſi vitio tantū indignatus, pro contumelia reponat offi-

officium charitatis. Poſtremum & humanæ temperantiæ, ne te totum animo permittas. Prorſum non iraſci, Deo ſimillimum eſt eoque pulcherrimum. Malum in bono vincere, eſt perfectam Christi Ieſu charitatem æmulari. Irã premere, frenoque coërcere, hominis eſt cordati. Indulgere bili, ne hominis quidem eſt, ſed plane ferarum, idque immitium. Quod ſi juvat cognoſcere, quam vehementer ſit indecorum homini ab ira ſuperari, fac ſanus cum es, vultum irati contemplere, aut ipſe iratus ſpeculum adeas. Cum ſic flammantes ardent oculi, pallent genæ, diſtorquetur os, ſpumant labia, tremunt membra, fremit vox, non conſtant ſibi geſtus, quis te exiſtimet hominem eſſe? Vides amice ſuaviſſime, quã immenſum pateat æquor, de reliquis vitiis conſimili modo diſſerendi. Sed nos medio in curſu vela colligemus, id quod reliquũ eſt tuæ ſolertiæ relicturi. Neque enim propoſiti noſtri erat, & ſane Tuũ irati vultũ cõtemplere.
quam

quam infinitum fuerit, ita ut cœpimus, ſingula vitiorum genera ſingulis quaſi declamationibus diſſuadere, atque ad his oppoſitas virtutes adhortari. Tantum volui, quod tibi ſatis fore credebam, rationem & artem quandam novæ militiæ commonſtrare, qua te poſſes adverſus priſtinæ vitæ repullulantia mala communire. Itaque quod nos in uno atque altero, exempli cauſa fecimus, id teipſum oportebit facere, cum in ſingulis, tum potiſſimum in his, ad quæ cognoveris te, ſive naturæ, ſive conſuetudinis vitio peculiariter inſtigari. Adverſus hæc certa quædam decreta in albo mentis noſtræ deſcribenda ſunt, atque ea ne deſuetudine obſoleſcant, ſubinde renovanda. Veluti contra malum obtrectationis, turpiloquii, invidentiæ, gaſtrimargiæ & id genus reliqua. Hi ſoli ſunt hoſtes militum Chriſtianorum, in quorum aſſultũ, oratione, ſententiis ſapientiũ, dogmatibus divinæ ſcripturæ, exemplis

emplis piorum hominum & maxime Chriſti, multo ante eſt præmuniendus animus. Hæc omnia tametſi non dubitem, quin affatim tibi ſuppeditatura ſit ſacra lectio, tamen fraterna charitas nos eſt adhortata, ut ſaltem hac extemporali ſcriptiuncula, pro mea virili ſanctum tuum propoſitum promoverem adjuvaremque. Id quod eo feci maturius quod nõnihil metuerem, ne in ſuperſtitioſum iſtud religioſorum genus incideres, qui partim quæſtui ſervientes ſuo, partim ingenti zelo, ſed non ſecundum ſcientiam, circumeunt mare & aridam, & ſicubi nacti fuerint hominem à vitiis ad meliorem vitam jam reſipiſcentem, eum illico improbiſſimis hortamentis, minaciis, blandiciis in monachatum conantur detrudere, perinde quaſi extra cucullũ Chriſtianiſmus non ſit. Deinde ubi ſcrupulis meris & inextricabilib⁹ ſpinis pectus illius expleverint, ad humanas quaſdam traditiunculas adſtringunt, plane-

Quare hæc maturius ſcripſerit.

que

que in Iudaiſmum quendam præcipitant miſerum, ac trepidare docent, non amare. Monachatus non eſt pietas, ſed vitæ genus pro ſuo cuique corporis ingeniique habitu, vel utile, vel inutile. Ad quod equidem ut te non adhortor, ita ne dehortor quidem. Hoc modo commoneo, ut pietatem neque in cibo, neque in cultu, neque in ulla re viſibili conſtituas, ſed in iis quæ tradidimus. In quibuſcunque vero deprehenderis veram imaginem Chriſti, cum iis te copula. Porro ubi deſunt homines, quorum convictus te reddat meliorē, abducito te quantum potes ab humano conſortio, & prophetas ſanctos, Chriſtum, Apoſtolos, in colloquium aſciſce. In primis autem Paulum tibi facito familiarem: hic tibi ſemper habendus in ſinu, nocturna verſandus manu, verſandus diurna, poſtremo & ad verbum ediſcendus: in quem nos jampridem enarrationem magno ſtudio molimur, audax quidem facinus,

Monachatus quid.

Paulus legatur.

ſed

ſed tamen divino auxilio freti ſedulo dabimus operam, ne poſt Origenem, Ambroſium, Auguſtinum, ne poſt tot recentiores interpretes hunc laborem omnino vel ſine cauſa, vel ſine fructu ſuſcepiſſe videamur. Atque ut intelligant calumniatores quidam, qui ſummam exiſtimant religionem, nihil bonarum literarum ſcire, quod politiorem veterum literaturam per adoleſcentiam ſumus amplexi, quod utriuſque linguæ, Græcæ pariter ac Latinæ mediocrem cognitionem non ſine multis vigiliis nobis peperimus, non ad famam inanem aut puerilem animi voluptatem ſpectaſſe nos, ſed multo ante fuiſſe præmeditatos, ut Dominicum templum, quod nonnulli inſcitia barbarieq; ſua nimis dehoneſtarunt, exoticis opibus pro viribus exornaremus, quibus & generoſa ingenia poſſent ad divinarum ſcripturarum amorem inflammari. Sed hac tanta re pauculos dies intermiſſa, hunc labo-

Literæ bonæ ad pietatem proſunt.

laborem tua cauſa aſſumpſimus, ut tibi veluti digito viam, quæ cõpendio ducit ad Chriſtum indicaremus. Precor autem Ieſum iſtius (uti ſpero) propoſiti parentem, ut ſalubribus tuis cœptis benignus aſpirare dignetur, immo ut ſuum in te mutando munus augeat perficiatque, quo cito grandeſcas in eo, & occurras in virũ perfectum. In eodem bene vale frater & amice, ſemper quidem animo dilecte meo, at nunc multo quam antehac tum charior, tum jucundior. Apud divi Audomari, Anno à Chriſto nato ſupra milleſimum quingenteſimo primo.

Enchiridii Finis.

A01 1467460